

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Anja Šega

Priprava parov na posvojitve na centrih za
socialno delo v ljubljanski regiji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Anja Šega

Naslov naloge: Priprava parov na posvojitev na centrih za socialno delo v ljubljanski regiji

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Število strani: 98

Število tabel: 3

Število grafov: /

Število prilog: 3

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ključne besede: posvojitev, priprava na posvojitev, odprta posvojitev, pomoč in podpora, izobraževanje strokovnih delavcev

Povzetek: Priprava na posvojitev je ključnega pomena za pare, ki želijo posvojiti otroka, saj jih opremi s potrebnim specifičnim znanjem o družini, ki posvoji otroka in s specifičnim znanjem o otroku, ki je posvojen. V času pisanja in raziskovanja sem se spraševala, kakšna je praksa vodenja priprav na posvojitev na centrih za socialno delo v ljubljanski regiji. V teoretičnem delu diplomske naloge so prikazane oblike posvojitve in opredelitev priprav na posvojitev po Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo. Prav tako je prikazana perspektiva otroka; dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje identitete otroka, ki je posvojen, teoretski pristopi, ki so nam v pomoč pri razumevanju otroka, ki je posvojen, ter perspektiva parov; soočanje z neplodnostjo in kako neplodnost vpliva na odnos. Predstavljeno je tudi socialno delo na področju posvojitve. V raziskovalnem delu diplomske naloge se osredotočam na izkušnje strokovnjakov na področju posvojitve, kjer so predstavljene njihove izkušnje dela. V zaključku pa so navedeni predlogi, ki bi lahko pomagali izboljšati prakso socialnega dela na področju posvojitve.

Key words: adoption, preparation for adoption, open adoption, help and support, education of professionals

Abstract: Preparation for adoption has a key meaning for couples who want to adopt a child because it equips them with the specific knowledges about families who adopt and with the specific knowledges about a child who is adopted. The main object of the thesis was to evaluate the practice of preparations for adoption in centres of social work in the Ljubljana region. In the first part, the focus is on different forms of adoptions and the definition of preparations for adoptions in Katalog javnih pooblastitev, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo. It also shows the perspective of a child; factors that affects the identity of the child who was adopted, theoretical approaches that help us to understand the child who is adopted and the perspective of couples; coping with infertility and how it affects the relationship. This part also presents social work in the field of adoptions. In the research part of thesis, I focus on experiences of experts in the field of adoptions, where their work experiences are presented. In the conclusion, proposals which could help to improve social work practice in the field of adoptions are listed.

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Anja Šega

Priprava parov na posvojitve na centrih za
socialno delo v ljubljanski regiji

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ljubljana, 2016

PREDGOVOR

Dobre priprave na posvojitve so ključnega pomena za pare, ki bodo posvojili otroka, saj jih opremijo s potrebnim znanjem o otroku, ki je posvojen in o družini, ki je otroka posvojila. Vsebine in teme, iz katerih bi morale biti oblikovane kvalitetne priprave na posvojitve, niso točno določene in tako praksa socialnega dela na področju posvojitve ni dovolj enotna. S tem namenom sem se odločila, da bom v diplomskem delu raziskovala, kakšna je praksa vodenja priprav na posvojitve, v empiričnem delu sem se omejila na priprave na centrih za socialno delo v ljubljanski regiji.

V teoretičnem uvodu sem se osredotočila na opredelitev priprav na posvojitve po Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo ter na vsebinski pogled na priprave na posvojitve, v katerem so zajeti teoretski pristopi, ki nam pomagajo razumeti otroka, ki je posvojen, perspektiva otroka in perspektiva para.

V diplomskem delu ni opisano, kako potekajo priprave na posvojitve v drugih državah sveta, saj sem s prebiranjem literature in z raziskovanjem po spletu ugotovila, da se prakse znotraj posameznih držav lahko zelo razlikujejo in bi bilo za namen pričujoče naloge raziskovanje mednarodne perspektive preobsežno. Priprave na posvojitve v osmih državah Evropske Unije sta v svojem diplomskem delu z naslovom Priprava na posvojitve v Sloveniji in Evropski Uniji raziskovali že Marija Podbevšek in Polona Šolar Meglič, kjer sta tudi primerjali potek priprav na posvojitve v Sloveniji in v državah Evropske Unije.

V empiričnem delu sem raziskovala prakso vodenja priprav na posvojitve na ljubljanskih centrih za socialno delo. Znotraj tega temeljnega raziskovalnega vprašanja me je zanimalo, kako centri za socialno delo vodijo priprave na posvojitve, kakšno pomoč nudijo parom oziroma posameznikom, ki želijo posvojiti otroka, kako poteka delo z družino po končanem postopku posvojitve, kakšno je ravnanje v primerih odprtih posvojitve, željo po dodatnem izobraževanju in mnenje strokovnih delavk o potrebi za zakonsko opredelitev priprav na posvojitve.

Rada bi se zahvalila mentorici doc. dr. Nini Mešl, ki me je podpirala in usmerjala pri pisanju
diplomskega dela.

Rada bi se zahvalila tudi družini, ki mi vedno stroji ob strani.

KAZALO

1 TEORETIČNI UVOD	1
1.1 POSVOJITEV.....	1
1.1.1 OBLIKE POSVOJITVE.....	1
1.1.2 OPREDELITEV POJMOV.....	2
1.2 PRIPRAVE NA POSVOJITEV.....	3
1.2.1 OPREDELITEV PRIPRAV NA POSVOJITEV PO KATALOGI JAVNIH POOBLASTIL, NALOG PO ZAKONU IN STORITEV, KI JIH IZVAJAJO CENTRI ZA SOCIALNO DELO.....	3
1.2.2 PRIPRAVE NA MEDNARODNO POSVOJITEV.....	6
1.3 VSEBINSKI POGLED NA PRIPRAVE NA POSVOJITEV.....	8
1.3.1 TEORETSKI PRISTOPI, KI SO V POMOČ RAZUMEVANJU OTROKA, KI JE POSVOJEN.....	8
1.3.1.1 TEORIJA NAVEZANOSTI.....	8
1.3.1.2 TRAVME PRI OTROKU.....	10
1.3.2 PERSPEKTIVA OTROKA.....	12
1.3.2.1 IDENTITETA OTROKA, KI JE POSVOJEN.....	12
1.3.2.2 OSEBNA, SOCIALNA IN ETNIČNA IDENTITA.....	14
1.3.2.3 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA IDENTITETO POSVOJENEGA OTROKA.....	18
1.3.2.3.1 POMEN BIOLOŠKE DRUŽINE IN DRUŽINE, KI OTROKA POSVOJI.....	18
1.3.2.3.2 VRSTA POSVOJITVE.....	20
1.3.2.3.3 STAROST OTROKA OB POSVOJITVI.....	21
1.3.2.3.4 OKOLJE.....	21
1.3.2.3.5 ODPRTOST POSVOJITVE IN BIOLOŠKE KORENINE.....	22
1.3.2.3.6 KULTURA V POVEZAVI Z MEDNARODNIMI POSVOJITVAMI.....	24
1.3.2.3.7 ZDRAVSTVENO STANJE MEDNARODNO POSVOJENIH OTROK.....	24
1.3.3 PERSPEKTIVA PAROV.....	25
1.4 SOCIALNO DELO NA PODROČJU POSVOJITEV.....	26
1.4.1 DELO Z OTROKI V PROCESU POSVOJITVE.....	27
1.4.2 DELO S STARŠI V PROCESU POSVOJITVE.....	28
1.4.3 SKUPINSKO DELO.....	29
1.4.4 DELO Z DRUŽINO PO KONČANEM POSTOPKI POSVOJITVE.....	30
2 PROBLEM	32

3 METODOLOGIJA.....	34
3.1 VRSTA RAZISKAVE.....	34
3.2 MERSKI INSTRUMENTI.....	34
3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE.....	34
3.4 ZBIRANJE PODATKOV.....	35
3.5 ANALIZA PODATKOV.....	35
4 REZULTATI.....	39
5 RAZPRAVA.....	46
5.1 OMEJITVE RAZISKAVE.....	46
5.2 RAZPRAVA O RAZISKAVI.....	46
5.2.1 VODENJE PRIPRAV NA POSVOJITEV NA CENTRIH ZA SOCIALNO DELO.....	46
5.2.2 PSIHOSOCIALNA PODPORA IN POMOČ, NAMENJENA PAROM, KI BODO POSVOJILI OTROKA IN DELO Z DRUŽINO PO KONČANEM POSTOPKU POSVOJITVE.....	47
5.2.3 RAZUMEVANJE IN RAVNANJE V PRIMERU ODPRTIH POSVOJITEV.....	48
5.2.4 IZOBRAŽEVANJA ZA STROKOVNE DELAVCE O TEMAH, KI ZAJEMAJO POSVOJITVE.....	49
5.2.5 POTREBA PO ZAKONSKO DOLOČENIH PRIPRAVAH NA POSVOJITEV.....	49
6 SKLEPI.....	51
7 PREDLOGI.....	54
8 LITERATURA.....	55
9 PRILOGE.....	59
9.1 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV.....	59
9.2 RAZPOREDITEV IZJAV PO TEMAH.....	78
9.3 VPRAŠANJA ZA INTERVJU.....	89
10 POVZETEK	90
KAZALO TABEL	
TABELA 1: Podatki o udeleženi v raziskave.....	34
TABELA 2: Primer kodiranja.....	36
TABELA 3: Pripisovanje kod in kategorij izjavam.....	59

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 Posvojitve

Poznamo več oblik posvojitve, ki jih bom v nadaljevanju predstavila. Prav tako poznamo več pojmov, ki se jih uporablja, ko se govori o posvojitvi, zato jih želim opredeliti.

1.1.1 Oblike posvojitve

Posvojitve je kompleksna in gre za vseživljenjski proces, ki med seboj poveže ljudi, ki prej niso bili povezani (otroka, ki je posvojen, družino, ki je posvojila otroka in biološko družino). Gre za eno najstarejših in najbolj znanih oblik socialnega starševstva in je oblika socialnovarstvenega ukrepa, ki ga država uporabi v primeru, ko otrok ostane brez staršev ali pa starši zaradi kateregakoli razloga niso zmožni skrbeti zanj (Zaviršek 2012: 25-26).

Poznamo koncept popolne in nepopolne posvojitve, trenutno pa slovenska zakonodaja ureja le popolno posvojitve. Popolna posvojitve pomeni, da pravice bioloških staršev do otroka prenehajo in se prenesejo v družino, ki posvoji otroka. Med otrokom in družino, ki ga posvoji nastane sorodstveno razmerje, kar pomeni, da za njih veljajo vse pravice in dolžnosti, ki izvirajo iz tega razmerja in jih ni mogoče razvezati.

Z nepopolno posvojitvijo med otrokom in družino oziroma straši ne nastane sorodstveno razmerje, kar pomeni tudi, da se ne prenesejo pravice in dolžnosti, ki izvirajo iz tega razmerja. Oseba oziroma par, ki je otroka posvojil, ima in izvršuje roditeljsko pravico ter otroka preživlja, vendar taka vrsta posvojitve ne vpliva na pravice in dolžnosti posvojenca do njegovih roditeljev in drugih sorodnikov. In čeprav sedanja zakonodaja nepopolnih posvojitve ne ureja več, nepopolne posvojitve, ki so bile sklenjene na podlagi predhodnih predpisov, še obstajajo (Podbevšek, Šolar Meglič 2009: 12).

Pri posvojitvah poznamo tudi koncept zaprte in koncept odprte posvojitve. Pri zaprti posvojitve sta izvor in preteklost otroka velika skrivnost, to pa ga spremlja celo življenje in mu preprečuje oblikovanje lastne identitete. Otroku onemogoča iskanje odgovorov na tri težka vprašanja: »Zakaj so me oddali? Zakaj so me ti ljudje sprejeli? Kam dejansko spadam?« (Swientek 1997: 51 v Rapoša Tajnšek 1999:5). Pri zaprtem modelu posvojitve trpijo tako roditelji otroka, saj prepogosto celo življenje iščejo informacije o otroku, da bi

se prepričali, kako mu gre, kot tudi posvojitelji, ki brez znanja o otrokovem izvoru ne morejo pomagati povezati obeh svetov, v katerih je otrok ujet. Model odprte posvojitve predstavlja edini možen koncept socialnega dela v odnosu do vseh udeležencev, saj spodbuja spreminjanje vrednot, pogledov, pričakovanj in ravnanj vseh udeleženi v procesu (Rapoša Tajnšek 1999: 6-7).

Poznamo pa še enostranske in dvostranske posvojitve. V primeru enostranske posvojitve en zakonec posvoji otroka drugega zakonca, torej otrok še vedno živi z enim bioloških staršem (Klun 2009: 37). V primeru dvostranske posvojitve pa otroka posvoji par, ki otroku nista biološka starša.

1.1.2 Opredelitev pojmov

Posvojitev: Posvojitev predstavlja obliko socialnega starševstva, pri kateri si starši in otroci ne delijo genskega materiala. Namenjena je (vsaj formalno) v otrokovo korist in je najučinkovitejši socialno varstveni ukrep za otroke, ki ne morejo odraščati v biološki družini (Klun 2009: 35).

Ženska oziroma oseba, ki je otroka rodila: ženska, ki je zaradi različnih razlogov, po lastni želji, z izjavo oddala otroka v posvojitev ali ji je bil z odvzemom roditeljske pravice odvzet (Bevc 1999: 38).

Oseba, ki je bila posvojena: uporabljala bom besedno zvezo otrok oziroma oseba, ki je bila posvojena, saj daje prednost poimenovanju človeka.

Oseba, ki je posvojila otroka ali starš oziroma starši oziroma družina, ki je posvojila otroka: te osebe so velikokrat imenovane posvojitelji ali pa celo nadomestni starši, kar jim s takim poimenovanjem daje vlogo 'nepravilnih staršev', zato se teh izrazov ne bom držala, saj ne dajejo prednosti poimenovanju človeka.

Odprta posvojitev: otrok ima ob polnoletnosti pravico do informacij o bioloških starših, prav tako imajo biološki starši pravico do informacij o otroku.

Država izvora: država, iz katere je bil otrok posvojen.

Država sprejema: država, v katero prihajajo otroci z namenom posvojitve (Zaviršek 2012: 23-24).

1.2 Priprave na posvojitve

Priprave na posvojitve v Sloveniji bolj podrobno opredeljuje Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (Skupnost centrov za socialno delo 2016: javna pooblastila), zato je pomembno poznati vseh pet sklopov nalog, ki jih izvajajo strokovni delavci. Priprave na mednarodno posvojitve pa morajo biti prilagojene izzivom, s katerimi se lahko srečajo bodoči starši.

1.2.1 Opredelitev priprav na posvojitve po Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo

Poleg postopka, ki je določen z Zakonom o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1, Ur. l. 69/2004), postopek posvojitve ureja tudi Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (Skupnost centrov za socialno delo 2016: javna pooblastila). Ker Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1, Ur. l. 69/2004) določa le najosnovnejše postopke za posvojitve, pa Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo vsebuje podrobneje razloženo vsebino opravil, obliko podpore uporabnikom in odgovore na nejasnosti, s katerimi se lahko srečajo strokovni delavci. Navedenih je pet sklopov nalog, ki jih morajo izvesti strokovni delavci pri postopku posvojitve (Zaviršek 2012:70).

Namen teh sklopov oziroma nalog je priprava oseb na sprejem otroka in posvojitve in vključitev otroka v družino, v kateri bo imel najboljše možnosti za zdravo rast in razvoj. Prvi del opisuje in opredeljuje nujna in mogoča opravila, katera mora strokovni delavec opraviti z osebami, ki želijo posvojiti otroka. Namen te naloge je pridobitev informacij, izdelava socialnega poročila in priprava parov na posvojitve. Opisala bom opravila in akte, kot si sledijo v zaporedju¹:

1. Proučitev zahteve za posvojitve: pri tej nalogi strokovni delavec sprejme osebe oziroma zakonca in prouči njuno vlogo za posvojitve.
2. Ugotovitveni postopek: strokovni delavec opravi prvi pogovor s posameznikom ali parom, ki je že oddal vlogo za posvojitve oziroma išče informacije o možnostih posvojitve. Strokovni delavec v tem primeru poda osnovne informacije o

¹ Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo:
http://www.scsd.si/tl_files/scsd/dokumenti/katalog_1_6_2.pdf

posvojitvi, o pogojih za posvojitev, o specifičnosti posvojiteljske stvarnosti in o pomenu priprav na posvojitev ter možnost vključitve v obstoječe programe priprav na posvojitev. Strokovni delavec lahko opravi s parom tudi poglobljen svetovalni pogovor, kjer skupaj ocenjujejo motive za posvojitev in pričakovanja v zvezi s posvojitvijo, govorijo o življenjskih izkušnjah in partnerskem odnosu ter skupaj ocenijo realno možnost za posvojitev. V ugotovitveni postopek sodi tudi obisk na domu, ki ga praviloma opravita dva člana strokovne skupine.

3. Priprava na posvojitev: pri tem opravilu je potrebno pridobiti z zakonom določeno dokumentacijo o izpolnjevanju pogojev za posvojitelje. Strokovni delavec spremlja par med pripravo (če so se odločili, da se vključijo v program priprave) in sodeluje s strokovnimi delavci, ki vodijo program priprave. Ob koncu programa priprav se strokovni delavec pogovori s kandidata za posvojitelje in skupaj ocenijo, kakšni so njihovi pogledi in pričakovanja v zvezi s posvojitvijo. Govorijo tudi o pripravljenosti kandidatov na starševstvo posvojenemu otroku. Na koncu strokovni delavec izdelava socialno in po potrebi psihološko mnenje.
4. Strokovna skupina: njihova naloga je presoja o izpolnjevanju z zakonom določenih pogojev za posvojitev. V primeru pozitivne presoje se to vpiše v evidenco potencialnih posvojiteljev. Če pa je presoja negativna, je nujen pogovor z zavrženimi kandidati o razlogih za neizpolnjevanje pogojev za posvojitelje in o mogočih nadaljnjih korakih. V primeru, ko kandidata ne ustrezata vsem pogojem za posvojitelje, jim je potrebno omogočiti svetovanje o tem, kaj lahko spremenita v svojem življenju, da bosta lahko zadostila merilom za posvojitelje ali pa poiskala druge možnosti.
5. Vodenje razvida: po vpisu v evidenco potencialnih posvojiteljev se sklene dogovor med strokovnim delavcem in kandidata o vzdrževanju stikov in morebitnih drugih dejavnostih.

Drugi del se imenuje posvojitev, njen namen pa je delo z biološkimi starši, priprava družine, ki bo posvojila, na posvojitev in odločitev o posvojitvi otroka. Naloga je sestavljena iz osmih opravil in aktov. Opisala jih bom v zaporedju, kot si sledijo, saj je pomembno, da poznamo tudi drugo stran postopka:

1. Proučitev zahteve: pobudo za posvojitev izrazijo starši, ki želijo oddati otroka v posvojitev. Strokovna skupina sklepa o tem, da je posvojitev najboljša možna

rešitev za otroka. Ko se strokovna skupina o tem odloči, se začne delo za posvojitvev.

2. Ugotovitveni postopek: sestavljen je iz treh delov in sicer iz pogovora z biološkimi starši, sklepa strokovne skupine in pogovora z otrokom. Pri pogovoru z biološkimi starši oziroma mamo, ki želi dati otroka v posvojitvev, se pogovarja o motivih in posledicah take odločitve, razmišlja se o alternativnih možnostih (materinski dom, začasno rejništvo), informira se o obstoječi mreži pomoči ob iskanju drugih rešitev. Strokovni delavec ponudi in omogoči čas za premislek in dokončno odločitev, spoštuje pa željo matere, če v tem času ne želi živeti z otrokom. Mati bi praviloma smela dati zapisniško izjavo o nameri posvojitvev otroka nekaj tednov po porodu. Strokovna skupina obravnava in s sklepom potrdi dogovorjeno predlagano odločitev o oddaji otroka v posvojitvev ter nudi podporo in pomoč staršem ob doživljanju izgube in odpovedi otroku. V pogovoru z otrokom (če je otrok dovolj star) strokovni delavec seznanj otoka s sklepom strokovne skupine o tem, da je posvojitvev najboljša možna rešitev zanj. Strokovni delavec spoznava in upošteva otrokovo videnje problema in mu omogoča, da sodeluje pri iskanju rešitev ter spoštuje otrokovo pravico do ohranjanja njegove dvojne identitete. Otroku je potrebno omogočiti, da izrazi svoje poglede, pričakovanja in strahove v zvezi z načrtovano posvojitvijo in upoštevati njegove želje v času prehoda v novo družino. Omogočiti mu je potrebno ohranjanje stikov iz preteklosti. Če je otrok v rejniški družini, se rejniško družino seznanj otoka z odločitvijo za posvojitvev ter se jo vključi v skupni načrt za postopni prehod otroka iz rejniške družine k posvojiteljem.
3. Priprava družine, ki bo posvojila, na posvojitvev: z bodočima posvojiteljema se opravi pogovor, lahko tudi obisk na domu. Strokovni delavci skupaj z njimi načrtujejo postopni prehod otroka v novo družino, upoštevajoč njegove potrebe in potrebe drugih udeležencev (staršev, rejnikov). Skozi ves ta proces strokovni delavec nudi oporo in pomoč.
4. Postavitev skrbnika za posebni primer: išče se oseba za prevzem skrbniške dolžnosti, izpelje se postopek za postavitev skrbnika za posebni primer.
5. Odločba o namestitvi otroka v družino z namenom posvojitvev: izda se odločba o namestitvi otroka v družino z namenom posvojitvev. Strokovni delavec dela z družino, ki bo posvojila otroka in otrokom, prav tako spremlja in koordinira postopno vključevanje otroka v novo okolje.

6. Odločba o posvojitvi: dogovor z otrokom, posvojitelji in drugimi udeleženci o obliki dokončne posvojitve in jo tudi izpeljati.
7. Obvestilo matični službi: vpis v matično knjigo.
8. Spremljanje po dokončni posvojitvi: strokovni delavec se dogovori z otrokom in družino o spremljanju in pomoči, ki bi jo morda potrebovali med odraščanjem otroka. V ta del spada tudi pomoč odraščajočim oziroma odraslim osebam, ki so bile posvojene, pri iskanju informacij o svoji preteklosti in morebitnih stikih s starši.

Tretji del obravnava enostransko posvojitvev, njen cilj pa je, da otrok živi v družini in ima urejen status. Četrty del obravnava posvojitvev, ko so posvojitelji tuji državljani (če CSD ne najde posvojitelja med državljani Republike Slovenije). Peti del obravnava posvojitvev otroka tujega državljana, namen naloge pa je otroku tujega državljana najti družino in mu omogočiti tako življenje, kjer bo imel najboljše možnosti za zdravo rast in razvoj.

Po mojem mnenju so teme oziroma vsebine pogovorov pri pripravah na posvojitvev, ki jih opredeljuje katalog javnih pooblastil, premalo strukturirane in niso dovolj opredeljene. Opisane bi morale biti tudi podteme, da bi tako bile resnično zajete vse podrobnosti, na katere bi morali biti strokovni delavci pozorni.

1.2.2 Priprave na mednarodno posvojitvev

Ko se par odloči za posvojitvev otroka iz tujine, je prvi korak isti, kot bi bil pri posvojitvi otroka v Sloveniji. Center za socialno delo mora najprej opraviti pogovore s parom oziroma posameznikom, nato pa izdati potrdilo o primernosti oziroma ustreznosti za posvojitvev (Zaviršek 2012: 78).

Pomembno je, da razumemo, da se bo otrok, posvojen iz tujine, težje prilagodil na novo življenje. Dva faktorja še posebej vplivata na prilagoditev:

1. Oseba, ki je posvojena iz tujine, ima lahko težave z integracijo v družino in okolje, če se z družino, ki je posvojila otroka, razlikuje v rasnih, kulturnih in verskih karakteristikah. Tako lahko na nek način izgubijo svojo dediščino in so izpostavljeni rasizmu, to pa povzroča težave pri oblikovanju pozitivne samopodobe in identitete.
2. Osebe, posvojene iz tujine, so velikokrat starejše, trpijo pa tudi za fizičnimi in čustvenimi težavami. Velikokrat te osebe oziroma otroci prihajajo iz rejniških

družin ali sirotišnic, kjer so izpostavljeni fizičnim in čustvenim travmam. Travmatske izkušnje pred posvojitvijo imajo lahko dolgoročne posledice na prilagoditev otroka (Levy Shiff et al. 1997: 110).

Pomembno je tudi, da se par oziroma družina, ki je posvojila otroka iz tujine, zaveda kulturnega ozadja otroka. Strokovni delavci in par oziroma družina se morajo skupaj izobraževati in raziskovati svoje odnose in razmišljanja o otrokovem kulturnem ozadju. Zelo pomembno je ohraniti kulturno poreklo otroka, saj lahko le tako otrok sprejme vse vidike samega sebe. Ko se posvojitev in kultura otroka sprejmeta, tako v družini kot tudi v okolju, se lahko družina, ki je posvojila otroka in otrok, ki je posvojen, prilagodita na novo življenje (Trolley et al. 1995: 468).

Govorimo o bikulturni socializaciji, kar je učenje, kjer otrok pridobi spretnosti kulturnega prilagajanja in prehoda med dvema kulturama. Bikulturna socializacija prinaša večjo samozavest, večji občutek etnične pripadnosti in pa boljše intelektualne dosežke. Če povzamem, je bikulturna socializacija to, da se otrok identificira z dvema etničnima skupinama. To pa je še toliko bolj pomembno, če so značilnosti etnične skupine vidne na zunaj (Zaviršek 2012: 196).

Pare oziroma družino je potrebno seznaniti z oblikami vsakdanjega rasizma, s katerimi se bodo mogoče srečevali. Zaviršek (ibid.) jih opredeli kot:

- Buljenje;
- Dotikanje;
- Denormalizacija v obliki vprašanj;
- Etnizacija;
- Zavestno zamolčanje, da otrok prihaja iz drugega etničnega okolja.

Mimoidoči lahko očitno buljijo v otroka, ki se po videzu razlikuje od svojih staršev in se ga celo dotikajo, ker ga zaradi njegovih fenotipskih značilnosti vidijo kot prikupno igračko. Ljudje lahko poskušajo novo družino s pretiranim spraševanjem denormalizirati in destabilizirati, otroka lahko gledajo samo iz perspektive njegove drugačne etničnosti. Vsakdanji rasizem pa lahko spodbujajo tudi starši, ki so posvojili otroka, če otroku namerno ne povedo iz kje prihaja, kakšno je njegovo etnično ozadje (ibid.).

Pri pripravi parov na mednarodne posvojitve moramo upoštevati tudi specifičnosti otroka, posvojenega iz tujine, predvsem na to, kako se bo otrok prilagodil na njemu novo okolje

in kako bo okolica reagirala na otroka, ki se po videzu lahko razlikuje od njih. To so teme, ki bi jih bilo potrebno vključiti v vsebino priprav parov ali posameznika na posvojitve, saj jih le tako lahko opremimo s kvalitetnim in pa uporabnim znanjem.

1.3 Vsebinski pregled na priprave na posvojitve

Ko govorimo o vsebini priprav na posvojitve, moramo biti dobro seznanjeni s teoretskimi pristopi, saj nam nudijo vpogled v perspektivo otroka, ki je posvojen. Poznati moramo tudi perspektivo parov v procesu posvojitve, saj le tako lahko razumemo njihovo trenutno doživljanje.

1.3.1 Teoretski pristopi, ki so v pomoč pri razumevanju otroka, ki je posvojen

Za razumevanje otroka, ki je bil posvojen, je ključna teorija navezanosti, saj nam predstavi stil navezanosti, ki ga razvije otrok. Posvojitve lahko spremljajo tudi travmatični dogodki, zato je pomembno, da razumemo, kaj travma je in kako se na travmo odzivajo otroci.

1.3.1.1 Teorija navezanosti

Teorija navezanosti, ki jo je razvil John Bowlby, je pomembna za razumevanje otrok, ki so posvojeni in so pred posvojitvijo živeli v drugačnih okoljih kot sedaj. Teorija govori in predstavlja kakovost najzgodnejšega odnosa med odraslo osebo in otrokom. Bowlby (v Zaviršek 2012: 165) pravi, da je navezanost univerzalna potreba otroka po tem, da vzdržuje bližino z najmanj eno pomembno osebo, najpogosteje biološko mamo. Odnos varne navezanosti je odvisen od tega, koliko odrasla oseba otroku predstavlja vir varnosti, stalnosti in podpore.

Pri varni navezanosti bo otrok poiskal bližino osebe na katero je navezan, ohranjal se bo občutek varnosti in zavedanje, da se na to osebo lahko obrne v času stiske, saj ga bo potolažila in tako zmanjšala njegovo tesnobo. Hkrati bo razvijal model varne baze (notranja shema sebe v odnosu do druge osebe), ta shema pa bo otroku dajala občutek varnosti pri raziskovanju sveta in mu omogočala preživetje (Kompan Erzar et al. 2011: 105).

Howe (1995: 79-81) piše o sistemski klasifikaciji navezanosti avtorice Ainsworth, ki prepoznava 5 tipov navezanosti²:

- **Varna navezanost:** otroci pokažejo nekaj stiske ob ločitvi. Ob ponovni združitvi svoje starše pozdravijo z veseljem, pri njih iščejo tolažbo ali kontakt, kmalu pa se vrnejo k svoji zadovoljni igri. Dojenčki pa svoje veselje kažejo skozi velike količine očesnega stika in glasnega izražanja. Takoj se tudi pokaže preferenca za starše, ostali niso več pomembni. Starši pa se otroku konstantno odzivajo.
- **Izogibajoča navezanost:** otroci pokažejo jasne znake stiske ob ločitvi. Ko se starši vrnejo, se jih otroci izogibajo in jih ignorirajo ter ne iščejo fizičnega kontakta z njimi. Tako pokažejo, da jim je vseeno ali gre za starše ali tujce. Starši pa so do otrok brezbrizni in neobčutljivi.
- **Ambivalentna navezanost:** otroci pokažejo veliko stisko ob ločitvi in jih je težko pomiriti, ko se starši vrnejo. Čeprav s starši iščejo kontakt, se ne pomirijo, ko ga najdejo, veliko jočejo in se razburjajo. Če se starš umakne, tečejo k njemu. Ambivalentni otroci zahtevajo pozornost staršev, hkrati pa se ji jezno upirajo. Tako ambivalentno obnašanje predstavlja ključne značilnosti te vrste navezanosti.
- **Dezorganizirana navezanost:** otroci v tej kategoriji pokažejo elemente tako izogibajoče kot tudi ambivalentne navezanosti.
- **Nenavezanost:** ta izraz se uporablja za otroke, ki niso imeli nobene priložnosti oblikovati čustvenih vezi z drugimi osebami. Največkrat to vidimo pri otrocih, ki so odrasli v institucijah. Otroci, ki so nenavezani, kažejo znake velike razvojne okvare, ne morejo tvoriti socialnih razmerij, ne kažejo zanimanja za druge ljudi. Težave imajo s kontrolo svojih impulzivnih dejanj in čustev agresije.

Merilo navezanosti je odsotnost oziroma prisotnost in intenzivnost otrokovega protesta ob maminem odhodu. Ob raziskovanju otrokovega odziva ob odhodu matere so prepoznali še druga znamenja, in sicer: kolikokrat otrok začne interakcijo z mamo, kako se odziva na materino pobudo za stiskanje, vedenje otroka, ki preprečuje ločitev, itd. Iz tega so razvili tako imenovan test tuje situacije [strange situation test] (Kompan Erzar et al. 2011:105). Test temelji na več kratkotrajnih ločitvah otroka od matere in potem ponovnih srečanj z njo (Cugmas 2001: 52).

² Obstaja več klasifikacij navezanosti, to klasifikacijo sem izbrala, ker dobro predstavi različne tipe navezanosti.

Varna navezanost je bistvena za otrokovo zdajšnje in prihodnje blaginjo in dolgoročno vpliva na kakovost življenja otroka, saj:

- Dojenčku zagotavlja varnost in bližino;
- Vpliva na možgane, saj neposredni odnosi spodbujajo nove nevronske povezave;
- Otroku dovoljuje, da raziskuje okolje z malo mero tesnobe;
- Spodbuja spoznavni, čustveni in socialni razvoj otroka;
- Razvija zaupanje, intimo in vzajemnost;
- Spodbuja psihološko in čustveno samoregulacijo;
- Spodbuja oblikovanje pozitivnih občutkov o sebi;
- Otrok ponotranji moralno delovanje in pomembne vrednote;
- Povečuje odpornost in zmanjšuje vplive stresa v življenju (Levy, Orlans 2003 v Kompan Erzar et al. 2011).

Cugmas (2001: 63) ugotavlja, da otrok lahko razvije varno navezanost tudi na druge osebe, ki zanj skrbijo. Prav tako navezanost ni omejena na biološke starše in otroke. Bayless (1989) pravi, da ključni element pri navezanosti ni krvno sorodstvo ali spol osebe, temveč narava odnosa med osebo in otrokom (McGinn 2007: 66).

Večina otrok, ki je pred posvojitvijo nekaj časa živela v institucijah, praviloma nima izkušnje varne navezanosti. Razlogov je več: prenatrpanost institucij, institucionalni režimi urnikov, nagrad in kaznovanj, odsotnost zasebnosti in menjavanje osebja, ki v institucijah dela. Osebje, zaposleno v institucijah, se na potrebe otrok ne odziva in tako otrokom ne preostane drugega kot, da prevzamejo institucionalno vedenje (otopelost, nevidnost itd.) (Zaviršek 2012: 168).

1.3.1.2 Travme pri otroku

Kompar Erzar et al. (2011: 104) opredelijo travmo kot » nevaren dogodek, ki presega običajne človeške izkušnje. Sproža nenormalno intenzivne in podaljšane stresne odzive.«

Travmatski dogodek je opredeljen kot dogodek ali dogajanje, katerega razsežnost po naravi ali intenzivnosti presega običajna stresna doživetja in kateri bi pri skoraj vseh ljudeh povzročil grozo, trpljenje in psihofizične motnje (Mikuš Kos, Slodnjak 2000: 11). Med travmatske dogodke spadajo prometne nesreče, telesni napad ali trpinčenje, spolna zloraba, življenjsko nevarne bolezni, naravne katastrofe, vojne, pričevanje nasilju itd. (ibid).

Doživljanje in izkušnja travme se pri različno starih otrocih različno kaže, kaže pa se na vseh ravneh njihovega delovanja. Značilni odzivi so:

- Otrok do 5 leta starosti je jokav, prestrašen, kričeč, v negibni drži, vede se regresivno. Nanj zelo vpliva tudi odziv staršev na travmatičen dogodek.
- Otrok, star od 6 do 11 let, se umika vase, ni se sposoben zbrati. Prav tako se vede regresivno, ima nočne more, neracionalne strahove. Noče hoditi v šolo in doživlja izbruhe jeze. Čuti tudi telesne bolečine, na primer bolečine v trebuhu, ki nimajo medicinskega razloga. Lahko se počuti depresivnega ali tesnobnega.
- Otrok, star od 12 do 17 let, se odziva podobno kot odrasle osebe, ki so doživele travmo. Podoživlja lahko travmatični dogodek in se izogiba vsemu, kar bi ga na travmatični dogodek spominjalo. Uteho lahko išče v drogah ali alkoholu, pojavijo se lahko tudi samomorilne misli. Otrok oziroma mladostnik lahko občuti tudi veliko krivdo, češ da bi lahko preprečil dogodek (Trauma and Children 2006 v Kompan Erzar 2011: 104).

Posvojitvev je lahko dogodek, ki ga spremljajo travmatične situacije. In čeprav otrok dogodka ne more miselno dojeti in razumeti, ta dogodek ostaja v otroku kot občutek, telesni spomin in nekaj, kar je zapisano v možganih. Svet se po dogodku spremeni in nikoli več ne bo isti, kar pa vpliva na celotni razvoj otroka in njegovega življenja (Zaviršek 2012: 160-161). Pogoste travmatične situacije, s katerimi se srečujejo otroci in jih opisuje Zaviršek (ibid.), so:

- V prenatalnem obdobju, ko biološka mama skuša skriti nosečnost, želi splav, se samo-poškoduje, je zasvojena z drogami ali alkoholom, doživlja revščino ali nasilje itd.;
- V obdobju po rojstvu otroka, če živi z biološkimi starši, ko ga mati noče videti in ga ne neguje, tako otrok pristane v neljubečem in lahko tudi zlorabljačem okolju itd.;
- V obdobju po rojstvu, če je nameščen v institucijo, kjer otrok nima možnosti dolgotrajne navezanosti;
- V obdobju, ko je otrok iz bolnišnice nameščen v rejništvo zopet doživlja prekinitev in ne občuti nobene kontinuitete;
- V obdobju, ko otrok čaka na posvojitvev in ko pride v novo družino spet preide v neznano okolje;

- Po posvojitvi je lahko travmatsko, če otrok doživlja rasistične odzive okolja in pa če starši niso pripravljeni na specifične potrebe otroka in otrok doživi novo zapuščenost.

Otrok, ki je posvojen, preživi mnoge izgube, kako destruktivno bodo vplivale na njegovo življenje, pa je odvisno od otrokove notranje moči za preživetje. Otrok izgubi biološko mater oziroma osebo, s katero si ustvari prvotno navezanost, izgubi biološke starše kot skrbnike in seveda druge člane biološke družine. Prikrajšan je običajnih otroških izkušenj, spozna, kaj ima in česa nima (Zaviršek 2012: 164).

V vseh pogledih gre za izgubo: mati izgubi otroka, otrok mati, starši, ki bodo posvojili otroka pa se velikokrat soočajo z neplodnostjo. Otrok doživi izgubo tudi, če se ga posvoji takoj po rojstvu, saj se pretrga vez, ki je nastajala vso nosečnost in je nenadomestljiva. Žal otroci ločitev od biološke mame doživljajo kot travmatično (McGinn 2007: 63).

1.3.2 Perspektiva otroka

V tem poglavju bom opisala, kako otrok, ki je posvojen, razvija svojo identiteto in kateri dejavniki vplivajo na razvoj identitete.

1.3.2.1 Identiteta otroka, ki je posvojen

Osebe, ki so posvojene, razvijajo identiteto, ki je definirana kot doseganje kohezivne definicije jaza ločeno od staršev ali družine (Kohler et al. 2002 v Warner, Colaner 2014). Te osebe imajo velikokrat nepopolne ali dvoumne informacije o njihovih koreninah, prav tako pa se lahko od svoje družine razlikujejo v etničnem, osebnem in fizičnem pogledu (Dunbar, Grotevant 2002 v ibid.). Te 'plasti različnosti' imajo potencial, da zamajejo razvojni proces identitete, kar pa vodi v zmedeno identiteto (Colaner, Kranstuber 2010 v ibid.). Zaradi tega osebe, ki so posvojene, razvijejo 'posvojeno identiteto' oziroma razumevanje, kaj pomeni biti posvojen.

Grotevant in drugi (2000: 381-384) prepoznavajo tri komponente identitete otroka, ki je posvojen, in sicer intrapsihično komponento, komponento, ki vključuje odnose v družini in komponento, ki vključuje socialni svet zunaj družine.

Swientek (1999: 26) opredeljuje identiteto kot »koncept, ki ga ima človek o sebi«. V okviru tega koncepta se človeku postavljajo vprašanja kdo sem in kako sem nastal, kje je moje mesto, kako me okolica vidi in kako me ocenjuje, kakšno vlogo in položaj imam,

kaj se od mene pričakuje in kaj se bo zgodilo, če ne izpolnim teh pričakovanj, kako hočem in kako lahko izpolnim ta pričakovanja. Pojavljajo se tudi vprašanja o mestu v genealoškem zaporedju, kdo so moji predniki in kdo bodo moji nasledniki.

Swientek (ibid.) predstavlja pojem »medidentitete«; to je identiteta otroka, ki je bil posvojen in se ustvari med dvema družinama: družino, ki ga je posvojila in družino, ki ga je dala v posvojitev. Ta identiteta otroka spremlja skozi življenje kot senca. Odločilno za to, ali bo senca prijetna ali neprijetna, je:

- Uspešnost otroštva in mladosti;
- Možnost starosti primerne osamosvajanja v puberteti;
- Oblikovanje skupin vrstnikov in partnerstev;
- Kasnejše samozavestno vzgajanje lastnih otrok;
- Občutek lastne vrednosti (Swientek 1999: 23-24).

Dunbar et al. (2003 v Bizant 2013: 26) so opravili raziskavo, kjer so raziskovali identiteto mladostnikov, ki so jih posvojile družine enake rase. Osredotočili so se na vprašanja, ki so raziskovala, koliko se mladostniki sprašujejo o posvojitvi, ali o njej lahko odkrito govorijo in kakšen pomen ji pripisujejo. Po končani raziskavi so oblikovali štiri podskupine identitet:

- **Nevprašana identiteta** [unexamined identity] je identiteta, pod katero so uvrstili mladostnike, ki se o posvojitvi niso spraševali, prav tako o njej niso razmišljali.
- **Omejena identiteta** [limited identity] je identiteta, kjer posvojitev mladostnikom ni bila osrednjega pomena, vendar so začeli raziskovati dejstva o posvojitvi in se začeli o njej pogovarjati.
- **Nestabilna identiteta** [unsettled identity] je identiteta, kjer so mladostniki čutili, da je posvojitev pomembna in so o njej veliko premišljevali. Do bioloških staršev so čutili zamero in jezo. Nekateri so imeli tudi kontakte z biološko družino, vendar so bili z njimi nezadovoljni.
- **Integrirana identiteta** [integrated identity] je identiteta, kjer so mladostniki veliko premišljevali o posvojitvi in jim je bila tudi pomembna. O posvojitvi govorijo večinoma pozitivno, do bioloških staršev pa ne čutijo zamer.

Obstaja sedem glavnih težav, s katerimi se lahko sooči otrok, ki je posvojen, ne glede na okoliščine posvojitve. Te težave so: izguba, zavrnitev, krivda in sram, identiteta,

intimnost, oblast in kontrola. Nalogi, ki potekata skozi celotno življenje osebe, ki je posvojena, je identificirati in integrirati te težave pri različnih razvojnih fazah. Soočanje s temi težavami bo otroku pomagalo pri obvladovanju določenega obnašanja in določenih čustev, kot na primer pomanjkanje samozavesti, občutek nemoči,... Ko se oseba, ki je posvojena premika skozi ta vprašanja, pride do identitetne zmede, do izgubljenosti na osebnem področju in nezmožnosti zavezati se določeni identiteti. Iskanje identitete po navadi poteka v času odraščanja, vendar se lahko nadaljuje tudi v odrasli dobi prav zaradi občutka izgube, žalovanja, zavrnitve, sramu itd. Osebe, ki so posvojene, se srečujejo z dilemo vključitve v novo družino, saj čutijo, da so drugačni in da v novo družino ne spadajo. Tako izgubljajo svojo notranjo samozavest in zaupanje vase, ta čustva pa lahko segajo tudi tako daleč, da osebe čutijo, da nimajo pravice biti del človeštva. Pri tem jim lahko pomaga krepitev moči in vzpostavitev stika z biološko družino, saj se na tak način ponovno povežejo sami s seboj. Na vsaki stopnji razvoja teh sedmih težav se bo oblikovala identiteta posvojenega otroka oziroma osebe skozi njihovo zmožnostjo sprijazniti se s pomanjkanjem znanja o lastni zgodovini in biološkem izvoru. Občutek jaza in identitete posvojene osebe postane vedno bolj celovit in trden v življenjskem obdobju, ko so vprašanja glede posvojitve razrešena in integrirana v čustva, da pripadajo in imajo svoje mesto na svetu (Gwendolyn C. Natuch 2005).

1.3.2.2 Osebna, socialna in etnična identiteta

Osebna identiteta se nanaša na posameznika, sestavljena pa je iz dveh delov. Prvi del, avtoidentifikacija, je tista identiteta, ki si jo posameznik pripiše sam, meni, da mu pripada in da je le njegova. Drugi del pa je identifikacija, ki je posamezniku določena, kar pomeni, da mu jo določi družba, se pravi je družbeno dodeljena in priznana, včasih celo vsiljena skozi položaj, ugled, pravice in dolžnosti (Južnič 1993: 12).

Osebna identiteta je pogosto definirana tudi kot kombinacija bistvenih psihičnih kvalit, ki osebo karakterizirajo in definirajo. Loči se na objektivno in subjektivno identiteto. Objektivna identiteta je določena po jasnih stvarnih karakteristikah (ime, fizične značilnosti, biografske značilnosti itd.), subjektivna identiteta pa je osebna in izkustvena stran objektivne identitete (Nastran Ule 2000: 85).

V Eriksonovem modelu (1975 v Čačinovič Vogrinčič 1998: 25) poteka razvoj osebne identitete sočasno s psihosocialnim razvojem v zaporednih stopnjah. Razbral je osem stopenj v življenju posameznika, na vsaki stopnji pa mora posameznik rešiti določene

probleme razvoja, izbrati boljšo ali slabšo možnost. Vsaka naslednja stopnja v razvoju prinaša nove naloge in nove možnosti, vendar pa je razvoj odvisen od tega, kako dobro je posameznik opravil naloge prejšnje stopnje. Vsaka nova stopnja in novo razvojno obdobje prinaša možnosti krize.

Kakšno vlogo ima biološki izvor z identiteto posvojenih otrok? »Ko gre za identiteto posvojenih otrok, igra biološki izvor veliko večjo vlogo, kot si to priznavajo raziskovalci, starši, ki so posvojili otroka ali posredniki. In samo oni lahko kot odrasli ljudje ocenijo, ali so vzpostavili razklano identiteto med dvema sistemoma ali pa jim je uspelo sistema tako povezati, vplive tako integrirati, da so iz pustolovščine, imenovano posvojitve, izšli kot nepoškodovane osebnosti.« (Swientek 1999: 36)

Iskanje osebne identitete lahko enačimo z iskanjem bioloških staršev (Swientek 1999: 25). Mnoge raziskave so pokazale, da otroku stiki z biološkimi starši zmanjšujejo negotovost glede identitete, saj podajajo odgovore na vprašanja kdo sem, od kod prihajam, zakaj so me dali v posvojitve (Zaviršek 2012: 130).

Obstaja več razlogov, zakaj si otroci želijo poiskati svoje biološke starše:

- Poiskati želijo manjkajoči del svoje zgodovine;
- Vedeti želijo, ali imajo kakšne brate ali sestre;
- So radovedni;
- Svojim otrokom želijo pripovedovati o svojem izvoru;
- Poznati želijo razloge za posvojitve;
- Predelati želijo žalost, ki jo čutijo zaradi posvojitve;
- Iščejo osebo, ki jim je po zunanosti podobna, da bi čutili telesno povezanost (Wiemann 2003: 107-108 v Bizant 2013: 29).

Nekateri otroci si svojih korenin ne želijo raziskati. Vzrokov je več:

- Predani in naklonjeni so le socialnim staršem, ne želijo jih prizadeti ali izgubiti;
- Negotovi so ob tem, da bi imeli dve družini;
- Strah pred ponovno zavrnitvijo bioloških staršev;
- Strah pred realnostjo;
- Notranja potreba po potlačitvi čustev;
- Potreba po kazni in maščevanju biološki družini (»Dali so me stran, nočem opravka z njimi«) (Wiemann 2003: 113 v ibid.).

Otroci, ki so posvojeni, o sebi in svojem poreklu največ razmišljajo v času pubertete, prav tako kot ostali otroci, saj je to čas iskanja svoje identitete. Zaupljivi odnosi s starši so zelo pomembni, saj jim pomagajo izpopolniti sliko o sebi in premagati kritična obdobja v življenju. Posluh za otrokove probleme in razumevanje problemov ustvarjata trden odnos med otroki in starši, ki ostane in traja celo življenje (Zupančič 1987: 48).

Tajfel (1982 v Vec 2007: 80) definira **socialno identiteto** kot »tisti del posameznikovih self konceptov, ki izhaja iz njegovih vedenj o njegovem članstvu v socialni skupini (ali skupinah), skupaj z vrednotami in čustveno pomembnostjo tega članstva.« Socialna identiteta je torej prvotno vedno povezana z nečim, kar je socialno nanašajoče, po navadi s socialno skupino.

Iskanje lastne identitete ni povezano le z iskanjem izvora, ampak poteka tudi v odnosu do staršev, ki so otroka posvojili, bioloških staršev ter kasneje tudi v odnosu do ljudi v osebem okolju. Že veliko pred iskanjem bioloških korenin pa se postavljajo vprašanja:

- Kdo in kako bo otroku povedal, kdo je;
- Kako otrok izve za svoje funkcije v okviru družine, ki ga je posvojila;
- Katera pričakovanja naj bi izpolnil otrok;
- Ali je otrokov izvor skrivnost (Swientek 1999: 25-26).

Ljudje imamo sposobnost, da si preko refleksije ustvarimo podobo samega sebe, tega pa se naučimo v socialnem okolju. Identiteto ljudje oblikujejo z zrcaljenjem, se vidijo skozi oči drugih, tako da tuja podoba odloča o lastni podobi. Nemogoče je, da se človek vidi drugače, kot ga zaznava okolje. Tako je pomemben socialni okvir, ki nam omogoča ali pa ne omogoča postaviti vprašanja (na primer: smem družini postaviti določena vprašanja, kakšne odzive s tem sprožim, katere in koliko informacij dobim, je moj status v družini samoumeven in se o tem lahko pogovarjamo ali pa ta vprašanja zbujejo nelagodje, zadrego,...) (Swientek 1999: 27-28).

Otrok lahko prejete informacije od staršev razume na svoj način:

- Oddali so me, čeprav mama in otrok sodita skupaj;
- Niso me imeli radi in so me zavrnil;
- Že na začetku življenja so mi rekli NE (Swientek 1999: 31).

Phinney (2001 v Razpotnik 2004: 128) opisuje **etnično identiteto** kot dinamični konstrukt, ki se vedno razvija in spreminja glede na razvojne in kontekstualne dejavnike. Etnična identiteta predstavlja kritično razvojno nalogo za osebe v času adolescence, še posebej v kompleksnih in sodobnih družbah.

Južnič (1993 v Urh 2010) prav tako pravi, da etničnosti kot koncepta identitete ne moremo opredeliti zgolj kot prirojeno lastnost skupin, ki jo po navadi opredeljujejo kulturni dejavniki (jezik, vera, vrednote, zgodovina), temveč jo opredelimo kot družbeno ustvarjen pojem, ki nastaja v odnosu med družbenimi skupinami, ki sta v stiku in se dojemata kot različni.

Cole (1992 v Huh, Reid 2000:76) je v svoji raziskavi odkril, kako pomembni so etnični pogovori znotraj družine, saj oblikujejo pozitivno etnično identiteto otroka, ki je bil posvojen. Fiegelman in Silverman (1983 v Huh, Reid 2000) sta v svojih študijah opazila, da otroci, ki so posvojeni in so bolj ponosni glede svojega izvora, tudi bolje prilagojeni, kot pa tisti posamezniki, ki na to niso ponosni. V nekaterih raziskavah (Kim 1976, Lydens 1988 v Huh, Reid 2000) pa so ugotovili, da ima večina otrok, ki so bili posvojeni, malo etnične identitete in malo interesa, da bi raziskovali svoje kulturne korenine, razlog pa je, da se bolj identificirajo s kulturo, v kateri živijo.

Etnična identiteta se začne razvijati okoli šestega leta starosti. Cross (1980 v Huh, Reid 2000:77) prepoznava številne korake v procesu oblikovanja etnične identitete:

- Korak pred-srečanja [pre-encounter]: otroci se identificirajo z dominantno kulturo;
- Korak srečanja [encounter]: zgodi se, ko se otroci srečajo z diskriminacijo, takrat se tudi zavedajo, da pripadajo drugi etnični skupini;
- Korak potopitve [immersion]: otroci se potopijo v svojo etnično kulturo, razvijejo visoko zavednost lastne kulture. Zavračati začnejo dominantno kulturo;
- Korak internalizacije [internalization]: otroci sprejmejo sebe in ostale kot individualna bitja.

Huh in Reid (2000: 79- 87) sta naredila raziskavo v povezavi z mednarodnimi posvojitvami iz Koreje v Ameriko. Raziskava je bila sestavljena iz kvantitativnega dela in kvalitativnega dela. Pri kvantitativnem delu sta uporabila lestvice, da sta izmerila obseg družinske vključenosti v korejske kulturne aktivnosti, obseg otrokovega identificiranja s korejsko kulturo in preprostost komunikacije med starši in otroci o temi posvojitve. Pri

kvalitativnem delu pa sta raziskovala razvijanje etnične identitete in povezanost določenih dejavnikov z razvijanjem etnične identitete. Rezultati so pokazali, da je večja vključenost staršev v aktivnosti korejske kulture pomagala pri pogovorih o otrokovi posvojitvi in njihovem korejskem ozadju ter njihovem identificiranju z drugo kulturo. Prepoznavanje drugačnosti se je pri otrocih začelo odvijati, ko so vstopili v vrtec. Pri nekaterih otrocih se je zgodilo, da so želeli spremeniti svoj videz, ko so prepoznali svojo drugačnost. V začetni fazi prepoznavanja drugačnosti je bila njihova etnična identiteta še nerazvita. Večina staršev je v tej fazi otrokom želela predstaviti korejsko kulturo. Okoli sedmega leta starosti so otroci začeli razumeti svojo etničnost, kar pa je v nekaterih primerih pripeljalo do zbadanja v šoli. Reakcije na zbadanje so bile različne, od tega, da so otroci začeli negativno misliti o sebi, do tega, da so bili jezni na tiste osebe, ki so jih zbadale. V veliko pomoč so jim bili starši, ki so jim na pozitiven način predstavljali korejsko kulturo, ogledovali so si korejske filme, hodili v korejske kulturne kampe itd. Svojo drugačnost so otroci sprejeli med devetim in enajstim letom starosti, vseh jim je bil njihov videz in so bili nanj ponosni. Otroci, ki niso imeli izkušenj s korejsko kulturo, pa so se začeli identificirati kot Američani. Med dvanajstim in štirinajstim letom je potekala integracija korejske dediščine in ameriške kulture. Tisti otroci, ki so bili povezani s korejsko kulturo, so se identificirali kot korejski Američani. Otroci, ki pa s svojo korejsko dediščino niso bili povezani, so zanimanje pokazali kasneje v življenju.

1.3.2.3 Dejavniki, ki vplivajo na identiteto otroka, ki je posvojen

Zunanji dejavniki lahko zelo vplivajo na to, kako bo otrok, ki je posvojen, razvijal svojo identiteto. Pri definiranju dejavnikov, ki vplivajo na identiteto otroka, ki je posvojen, sem izhajala iz članka Uršule Bizant (Dejavniki, ki vplivajo na identiteto posvojenega otroka, 2014). Sama sem dodala tudi še nekaj dejavnikov, za katere sem mnenja, da vplivajo na razvoj identitete otroka, ki je posvojen.

1.3.2.3.1 Pomen biološke družine in družine, ki otroka posvoji

Družino si lahko predstavljamo kot osnovno celico. V njej se odvijajo najpomembnejše življenjske zgodbe vseh njenih članov. Družina oblikuje identiteto in osebnost otrok ter vsakemu članu omogoča, da se v njej kultivira, socializira in individualizira. Družine ne predstavlja le skupek posameznikov, temveč skupek odnosov med starši, med otroci in med starši in otroci. Na razvoj identitete in osebnosti otrok ter družine same vplivajo tudi člani razširjene družine (Perko 2008: 144).

Temeljna naloga družine je, da na svoj lasten način omogoča in obvladuje neskončno število razlik med posamezniki in ustvarja sistem, ki omogoča srečanja, soočenje in odgovornost za soočenje (Čačinovič Vogrinčič 1998: 19).

Berger in Luckmann (1980 v Čačinovič Vogrinčič 1998: 23) pravita, da je »družina prvi socialni sistem, v kateri otrok živi in ki s svojimi značilnostmi vpliva na osebnost otroka v vseh fazah njegovega življenja«.

Erikson (1975 v Čačinovič Vogrinčič 1998: 26) pripisuje poseben pomen otrokovemu obdobju med 12. in 15. letom starosti, saj je to obdobje ključno za razvoj osebne identitete. To obdobje predstavlja čas, ko mora otrok zbrati odgovore na temeljna vprašanja (kdo sem, kaj zmorem, kakšen sem v očeh drugih). Družina predstavlja otroku pomembne druge, ki določajo svet, ki ga mora otrok internalizirati. Če družina otroku ne pomaga pri internalizaciji sveta, lahko pride do identitetne zmedenosti.

Družina s svojimi odnosi predstavlja temelj otrokovega razvoja in prostor, kjer se otrok izoblikuje kot samostojna oseba in kot del družine. Omogoča mu funkcionalni razvoj, da bo kasneje v življenju znal vstopati v nove odnose do drugih in do sebe. Zdrav razvoj otroka vključuje tako proces ločitve in individualizacije, kot tudi zdravo navezanost.

Erdman in Caffery (2003 v Perko 2008: 163-164) opisujeta tri tipe družin glede na princip navezanosti:

- **Kaotična družina** je zaznamovana s konflikti. Vloge posameznikov v družini niso jasne, prav tako ni jasnih pravil. Pogosti so izbruhi jeze in zlorabe, ki se prenašajo v naslednje generacije. Otroci pogosto prevzemajo vloge staršev;
- **Nepovezana družina** je tista, ki vsebuje veliko tesnobe. Konfliktov in stresa ne predelujejo in se o njih ne pogovarjajo. Prisotna sta odtujenost in slaba komunikacija, zaradi tega pa posameznik ni zmožen imeti pristnega stika z drugimi;
- **Adaptivna družina** med člani omogoča odprto komunikacijo. Pravila obstajajo in se spoštujejo. Vzgoja ni enosmeren proces, osebna rast in razvoj sta vidna tako pri starših, kot pri otrocih. Zelo verjetno je, da bodo otroci razvili varno navezanost.

1.3.2.3.2 Vrsta posvojitve

Poznamo več vrst posvojitve (posvojitve dojenčka, posvojitve otroka iz sirotišnice, iz rejniške družine ali predhodnega rejništva in posvojitve zarodka) in vsaka drugače vpliva na razvoj otrokove identitete.

Posvojitve dojenčka se šteje do otrokovega 18. meseca starosti in je redkejša kot posvojitve starejših otrok. Zanja je značilno, da dojenček praviloma le redko živi v biološki družini ali socialnovarstveni ustanovi (Zaviršek 2012: 97).

Preko mednarodnih posvojitve velikokrat otroka posvojijo iz sirotišnice ali iz doma za otroke. Osebe, ki je tam zaposleno, otroku ne zadovolji telesnih potreb in potreb po ugodju in varnosti, kar zelo vpliva na razvijanje otrokove varne navezanosti. Otrok občuti negotovost tudi takrat, ko je že določen za posvojitve. S socialnimi starši preživi nekaj dni, potem pa ga morajo spet za nekaj časa pustiti v instituciji, saj so taki formalni pogoji za posvojitve, ki jih določa država izvora (ibid.).

Otroci, posvojeni iz rejniške družine, so po navadi starejši otroci in zaznavajo več družinskih kontekstov: biološko družino, rejniško družino in socialne starše. Taki otroci nimajo izkušnje kontinuitete, prav možno je, da so doživeli več travmatičnih ločitev, kar pa pripelje do tega, da nimajo izkušnje varne navezanosti (ibid.).

Posvojitve, ki izhajajo iz predhodnega rejništva pomeni, da je bil otrok najprej v rejništvu pri družini, nato pa ga je ta tudi posvojila. Mnogi strokovnjaki na področju posvojitve so temu zelo naklonjeni, saj ta vrsta posvojitve otroku nudi možnost kontinuitete ter večjo varnost in stalnost kot pa samo rejništvo. V Sloveniji je takih primerov malo, saj ideja, da bi bilo za nekatere otroke bolje, da bi bili posvojeni v družino, ki jih je sprejela v rejništvo, še vedno ostaja tabu. V zahodnih kulturah pa je taka oblika posvojitve («foster to adopt») nekaj čisto običajnega (ibid.).

Pri posvojitvah zarodka gre za zamrznjene zarodke, ki so ostali parom pri postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo. Nekoč so te zarodke zavrgli ali pa so jih uporabljali v raziskovalne namene, danes pa imajo pari v nekaterih državah možnost odločitve, da jih darujejo drugim parom (ibid.). Finger (et al. 2012 v Zaviršek 2012: 100) pravi, da nekateri poudarjajo, da bi bilo bolj pravilno govoriti o darovanju zarodka in ne posvojitvi, saj se pravno-formalni postopki razlikujejo. Ker pa se pri ljudeh, ki zarodek prejmejo,

lahko pojavijo podobni socialni in čustveni procesi, kot pri posvojitvi, sta smiselni obe poimenovanji.

1.3.2.3.3 Starost otroka ob posvojitvi

Starost ob posvojitvi je močno povezana s tveganjem, da je otrok doživel in preživel travmo. Starejši kot je otrok, večja je možnost, da je preživel travmo, in obratno. Zato je ključnega pomena podpora socialne delavke staršem pri razumevanju občutkov, ki jih doživlja otrok (Zaviršek 2012: 162).

Kakšna navezanost se je razvila, je odvisno od starosti, pri kateri je bil otrok dan v posvojitev. Dojenčki, ki so bili posvojeni pred obdobjem, ki je optimalen za razvoj navezanosti, se pravi do 6. meseca starosti, ali med njim, so na enak način vzpostavili varno navezanost, kot bi jo z biološko mamo (Howes 1999 v Kompan Erzar et al. 2011: 108). Pri otrocih, ki so bili posvojeni malo kasneje, ko so že oblikovali odnos navezanosti z biološkimi starši, pa se je pokazalo, da imajo težave pri vzpostavljanju zdrave in varne navezanosti s starši, ki so ga posvojili (Yarrow et al. 1973 v Kompan Erzar et al. 2011: 108).

Raziskave, ki so preučevale starost otroka ob posvojitvi, so v večini primerov pokazale, da otroci, posvojeni po določeni starosti (od 6 do 24 mesecev), kažejo več vedenjskih težav (Gunnar et al. 2007, Hawk & McCall 2011 v Hawk et al. 2012) in imajo slabše socialne veščine (Julian 2012 v Hawk et al. 2012) v primerjavi z otroci, posvojenimi pred to starostjo.

Otroci, ki so posvojeni kasneje, so lahko žrtve zlorabe, zanemarjanja ali drugih slabih družinskih okolij, kot na primer starševska zloraba alkohola ali drog (Grotevant et al. 2006, Mason et al. 1998 v Hawk 2012). Na otrocih, ki so bili zlorabljeni zgodaj v življenju, zloraba pušča dolgotrajne posledice (Rosenthal 1993, Ferdinand et al. 2009 v Hawk 2012).

1.3.2.3.4 Okolje

Vpliv okolja je pomemben dejavnik, saj bolj ko okolje drugače gleda na družino, ki je posvojila otroka, verjetneje je, da bodo otroci doživljali stisko, ne zaradi posvojitve temveč njenih družbenih posledic. Izraz »nadomestno starševstvo« še vedno sporoča, da socialni starši samo nadomestijo biološke (Zaviršek 2012: 216).

Klun (2008: 42) je v svoji raziskavi, kjer je raziskovala odzive okolja, ugotovila, da je večina staršev, ki je posvojila otroka in otroci, ki so bili posvojeni, doživela kakšen negativen odziv okolja. Takšni odzivi so lahko posledica neznanja, nepoznavanja in nerazumevanja konteksta socialnega starševstva. V nasprotju z okolico pa so pozitivni odzivi prihajali iz kroga sorodnikov in prijateljev, saj te osebe po navadi poznajo stiske para.

Največ negativnih odzivov lahko otrok doživi v času zgodnjega šolanja, saj otroci niso seznanjeni z različnimi oblikami družine (Klun 2008: 42). Čeprav otroci te starosti še niso sposobni razumeti koncepta posvojitve, je za razumevanje otroka, ki je bil posvojen in njegovih sovrstnikov, ključnega pomena pozitivna in odprta predstavitev posvojitve. Če je posvojitve predstavljena na pozitiven način in s čustvi, omogoča varno okolje za otroka, da postavlja vprašanja in se tako nauči nekaj novega (Fishman, Harrington 2007: 260).

Starši so tisti, ki se odločijo koliko, kdaj in če sploh bodo povedali učiteljem, da so njihovi otroci posvojeni. Ne glede na to, ali bodo starši delili te informacije, pa se bodo otroci soočali z vprašanji, ki so povezani s posvojitvijo. Če so učitelji pripravljene na ta vprašanja otroka in njegovih sovrstnikov, lahko zagotovijo varno okolje za učenje in izražanje (Wood, Ng 2001 v Fishman, Harrington 2007).

V času šolanja se otroci, ki so posvojeni, pogosto srečujejo z vprašanji svojih vrstnikov, ki pa izhajajo iz zanimanja. To obdobje predstavlja staršem, učiteljem in strokovnim delavcem odlično možnost, da širijo znanje o družinah, ki so posvojile otroka. Učiteljem daje možnost, da v šoli predstavijo različne oblike družin. Učitelj, ki ima znanje in razume temo posvojitve, lahko predstavi koncept posvojitve kot način ustvarjanja družine (Fishman, Harrington 2007: 261).

1.3.2.3.5 Odprtost posvojitve in biološke korenine

Otroci, ki so posvojeni, si v času, ko iščejo svojo identiteto, postavljajo vprašanja o bioloških koreninah. Zanima jih, kakšna je ženska, ki jih je rodila, zakaj jih je dala stran, kaj sedaj počne, zakaj jih ni marala, zakaj jih je sploh rodila. Vprašanja postavljajo tudi svojim staršem, saj jih zanima, zakaj so dobili ravno njega ali njo, kje sta ga oziroma jo dobila, zakaj sta ga oziroma jo posvojila itd. (Zupančič 1987: 47)

Otrok ima pravico vedeti odgovore na ta vprašanja, a je vseeno potrebno poudariti, da morajo pogovori biti prilagojeni otrokovi starosti, da nekatere otroke ta vprašanja zanimajo bolj kot druge, razkriti je potrebno informacije, ki otroku ne bodo v breme. Starši morajo paziti, da ne postanejo preveč agresivni glede pogovorov o posvojitvi in da to ne postane ključna družinska tema (Zaviršek 2012: 112).

Lutter (1997: 34 - 36) pravi, da na oblikovanje občutka identitete in lastne vrednosti vpliva potreba osebe, da je usidran v lastno družinsko zgodovino. Pomanjkljive informacije o lastni zgodovini lahko ustvarijo ovire za osebno prihodnost, ker iskanje identitete poteka vse življenje. Ponovno srečanje z biološkimi starši lahko pomaga pri razrešitvi identitetnega konflikta v mladosti, okrepijo pozitivne občutke do staršev, ki so jih posvojili in pomagajo biološkemu staršem zmanjševati občutek krivde.

Srečanja med otroci in biološkimi starši so lahko dobra, če so dobri motivi za stik in so na to pripravljeni vsi, ki so vpleteni (Bevc 1999: 72).

Odperte posvojitve so raziskovali v več raziskavah. Raziskava Rapoš Tajnšek (et al. 1999 v Zaviršek 2012: 123) je opredelila odprto posvojitvev »kot proces, ki zajema osebo, ki je bila posvojena, socialne starše in biološke starše.« Ta proces vsebuje razkritje otroku, da je bil posvojen, mu omogoča stike otroka z biološkimi starši in biološkim staršem nudi informacije o otroku in družini, ki ga je posvojila. V raziskavi, ki jo je izvedla Zaviršek (et al. 2009 v Zaviršek 2012: 123), so zopet poudarili pomen odprte posvojitve in delo strokovnih delavcev. Prišli so do ugotovitev, da bi moral strokovni delavec ali delavka zbrati čim več informacij o bioloških starših, če so informacije, ki jih ima zastarele, pa bi morali najti nove in jih posredovati polnoletnemu otroku na njegovo željo.

Strokovne delavke staršem otrok, ki želijo spoznati svoje biološke starše, nudijo psihosocialno podporo v procesu srečanja otroka z biološkim staršem ali pa če otrokove biološke starše spoznajo sami ter jih razbremenijo občutkov, da jih otrok s tem dejanjem zavrača (Zaviršek 2012: 123).

Čeprav odprte posvojitve veljajo za revolucionarne, pa vseeno preko nekaterih dilem ne moremo:

- Če je biološki starš neznan ali uveljavlja pravico do anonimnosti, odprte posvojitve ne moremo uresničiti;

- Če so biološki starši otroka zlorabljali ali zanemarjali, postane odprta posvojitev problematična;
- Če gre za mednarodno posvojitev, se postavlja vprašanje, kako ohranjati stike in zagotoviti informacije (Brodzinsky 2002, Grotevant et al. 2007 v Završek 2012: 131-134).

1.3.2.3.6 Kultura v povezavi z mednarodnimi posvojitvami

Mednarodne posvojitve so postale vse pogostejše zaradi razvoja postmoderne družbe – zgodil se je civilizacijski napredek, ki v ekonomsko in socialno naprednejših delih sveta omogoča, da skoraj ni več otrok, ki bi bili ob rojstvu dani v posvojitev zaradi nezaželene nosečnosti, smrti in moralnih obsodb na račun neporočenih žensk. Poleg tega pa se je okrepila tudi perspektiva, ki je usmerjena na otroka, saj so ljudje začeli bolje razumeti negativne učinke sistema skrbi v domovih za otroke (Završek 2012: 28-29).

Mednarodne posvojitve s seboj prinašajo novo kulturo, ki pa ima velik pomen za razvoj identitete otroka. Pomembno je, da so starši odprti do nove kulture, da poizvedo o državi, iz katere prihaja otrok, vendar pa s pretiranim predstavljanjem kulture otroku ne koristijo. Ostaja tudi skrb, da bi se iz otroka norčevali, saj se v videzu razlikuje od ostalih. V času mladostništva lahko postane posvojitev realno ali zaznavno vidna, pomembno za razvoj identitete otroka pa je, kako se starši s tem spoprimejo (Bizant 2014: 93).

Izraz kultura lahko razumemo kot sinonim, ki izraža jezikovne, socialne, politične, zgodovinske in socialnovarstvene posebnosti države in katere posameznik ponotranji. Potrebno pa se je zavedati, da te posebnosti niso prirojene, temveč družbeno pogojene in pridobljene. Kulturne razlike se lahko opazijo v vedenju, prepričanju, vzgoji otrok, načinu komunikacije itd. (Završek 2012:185).

S kulturno socializacijo otrok, ki so bili posvojeni v tujini, imamo priložnost vzpostaviti povezavo z otrokovo kulturno dediščino in pripadnostjo novi kulturi. Danes se kulturne razlike priznavajo kot specifične in dajejo možnost medkulturnega učenja (Završek 2012:195).

1.3.2.3.7 Zdravstveno stanje posvojenih otrok

Otroci, ki so bili v nosečnosti podvrženi zlorabi alkohola biološke matere, lahko trpijo zaradi zdravstvenih težav, predvsem pa se posledice kažejo v tem, da se otrok težje zbere,

prizadeta je njegova motorika, doživlja močne čustvene izbruhe in njegov razvoj poteka počasneje (Bizant 2014: 88).

Otroci, posvojeni iz tuje države, se lahko ob prihodu k svoji novi družini soočajo z zdravstvenimi težavami, ki so specifične za določene države. Te otroci si zaslužijo posebno zdravstveno nego, kot tudi redno spremljanje. (Miller 2012: 198).

Bivanje v domovih za otroke oziroma sirotišnicah predstavlja nevarnost za otroke, ki tam odraščajo. Med te nevarnosti lahko štejemo slabo prehrano, slabo rast, pomanjkanje medicinske oskrbe, povečano izpostavljenost infekcijam, fizično in psihično zapostavljanje. Otroci so nevarnostim lahko izpostavljeni tudi pred bivanjem v domovih za otroke. Med te nevarnosti vključujemo izpostavljenost drugim, alkoholu ali tobaku pred rojstvom otroka, rojstvo otroka pred rokom in posledično nizka teža otroka, ali pa predhodno življenje otroka v slabih družinskih razmerah (ibid.).

1.3.3 Perspektiva parov

Neplodnost je stresno stanje, kjer se izmenjujeta upanje in razočaranje. Bistvo življenja postane misel na otroka, ostale stvari pa niso več tako zelo pomembne. Glavni problem neplodnih parov je občutek izgube, ki ga doživljajo in pa občutek, da so prikrajšani za otroka (Burger et al. 1995: 8).

Raziskave o doživljanju in načinih spoprijemanja parov z neplodnostjo in njenimi posledicami (Bevc et al. 2003, Cooper-Hilbert 1999, Meyers et al. 1999) kažejo na močno čustveno obremenitev parov zaradi neplodnosti. Pogoste so posledice, kot na primer nizko samo-vrednotenje, velika žalost, depresija, razdražljivost, težave s partnerjem, obsedenost z mislimi na zanositev in otroka, somatski simptomi, socialna (samo)izolacija itd. Za veliko parov je to boleča izkušnja drugačnosti. Nekateri pari bi svojo praznino radi zapolnili z otrokom, ki ga želijo posvojiti (Bevc 2006).

Veliko parov, ki se sooča z neplodnostjo, se sooča tudi s krizo zaradi neplodnosti, ta pa poteka v šestih fazah (po Bevc 2002: 46):

- Prva faza: pari se začnejo zavedati, da imajo težave z zanositvijo;
- Druga faza: poišče se zdravniška pomoč in prične se zdravljenje;
- Tretja faza: pozornost para se usmeri samo na problem zanositve;
- Četrta faza: iskati se začnejo alternativne možnosti zanositve;

- Peta faza: par se sooči z resničnostjo neplodnosti;
- Šesta faza: sprejetje neplodnosti, nove možnosti ustvarjanja družine.

Cooper Hilbert (1999 v Bevc 2002: 45) iz izkušenj v terapevtski praksi opozarja, da se večina parov, ki se sooča z neplodnostjo, ni pripravljena soočiti s krizo. Tudi strokovni delavci lahko zanemarijo to izkušnjo, ker par o tem ne more in ne želi govoriti ali pa ne išče pomoči.

Onat in Beji (2012 v Sirk 2013: 13) pravita, da je od medsebojne komunikacije, načina spoprijemanja s težavami in medsebojnega zaupanja odvisno, kako bo neplodnost vplivala na partnerski odnos. Če se težave pojavijo, jih partnerja lahko premagata z medsebojno podporo.

Socialna stigma, ki jo čutijo pari, ki so se prostovoljno ali neprostovoljno odločili za življenje brez otrok, temelji na tem, da večina družb spodbuja starševsko vlogo in ji pripisuje velik pomen. Vzrok stigme, ki jo čutijo pari, je lahko ponotranjenje socialnih norm, kot na primer vsi pari bi morali imeti otroke in si jih tudi želeli. Kulturne norme obravnavajo zakonske pare brez otrok kot deviantne, kar pari lahko ponotranjijo, to pa lahko vpliva na njihovo identiteto in odnos. (Miall 1986 v Forsythe 2009: 28-29).

1.4 Socialno delo na področju posvojitve

Pri delu z družino se dopolnjujeta dva koncepta in sicer koncept vzpostavljanja delovnega odnosa in koncept izvirnega delovnega projekta pomoči. Delovni odnos definira strokovne delavce in uporabnike kot sodelavce, ki sodelujejo v skupnem projektu in imajo nalogo soustvarjati deleže v rešitvi. Delovni odnos omogoča, da je ustvarjanje rešitev za ljudi oblikovano kot izviren delovni projekt (Čaćinovič Vogrinčič 2006: 17). Projekti so izvirni, saj se oblikujejo za vsakega uporabnika, družino posebej in je soustvarjen skupaj z njimi in za njih. Projekti so tudi delovni, saj je poudarek na delu, sodelovanju in aktivnostih, ki so opredeljene v opravljenem delu v delovnem odnosu. O projektu pa govorimo zato, ker potekajo v sedanjosti in so usmerjeni k dobrim izidom oziroma zelenim razpletom. Izviren delovni projekt pomoči na socialno-delovni način ubesedi ravnanje v socialnem delu (ibid.). Delo na področju posvojitve je eno izmed področji socialnega dela z družino.

Večkrat je že bilo poudarjeno, da je temeljno izhodišče strokovnih delavk in delavcev, ki delajo na področju posvojitve, da se otroku poišče dobre starše, ki mu bodo nudili vse, kar potrebuje in ne obratno, da si starši izberejo otroka, ki bi bil po njihovih merah, zahtevah in željah (Zupančič 1987: 114).

Dobra praksa socialnega dela na področju posvojitve je sestavljena iz kakovostne zakonodaje, strokovnega dela in dobre organizacije služb na tem področju. Strokovni delavci morajo pri svojem delu združevati teoretsko znanje in etiko stroke, zakonodajo ter potrebe in želje uporabnikov in v zvezi z njimi ohraniti zagovorniško držo (Zaviršek 2012: 214).

1.4.1 Delo z otroki v procesu posvojitve

V raziskavi Rapoš Tajnšek in sodelavcev (1999) so ugotovili, da se kot metoda dela z otrokom najbolj pogosto pojavljajo obiski na domu družine, ki ga je posvojila in se izvaja v okviru družine, ki je otroka dala v posvojitev, ali pa jim je bila odvzeta roditeljska pravica. Ohranja se stvarnost otroka in pravica, da odraste kot otrok svojih bioloških staršev in kot otrok staršev, ki so ga posvojili. Strokovni delavci lahko pomagajo pri ustvarjanju otrokove 'življenjske knjige', kamor se zapiše in shrani vse, kar je možno zapisati ali shraniti o otrokovem življenju. 'Življenjska knjiga' otroku zagotovi pomoč, ko išče lasno identiteto in omogoči, da je resnica napisana tako, da otroka ne prizadene. Če imajo strokovni delavci možnost, pa lahko otroku priskrbijo videoposnetke vseh oseb, krajev in dogodkov, ki so bili pomembni v njegovem življenju pred posvojitvijo (ibid.).

Ko strokovni delavci delajo z otroki v procesu posvojitve se morajo zavedati, da so tudi otroci, če so dovolj stari, ob podpori odraslih, zmožni presojeti o svojem življenju in sodelovati pri pomembnih odločitvah za njegovo življenje. Tako lahko strokovni delavci, skupaj z otroki, načrtujejo otrokov prehod iz matične ali rejniške družine v družino, ki ga bo posvojila. Z otrokom se moramo pogovarjati, da dobi vse potrebne informacije o družini, ki ga bo posvojila.

Lansdown (po Rapoša Tajnšek 1999: 128) opozarja na stališče, »da upoštevanje pravice otroka, da se strinja s posvojitvijo, ni le formalnost.« Otrokova pravica je, da ga imamo ob vsakem načrtovanem koraku kot resnega sogovornika in da mu nudimo dovolj informacij, da si bo lahko oblikoval lastno mnenje. Omogočiti mu moramo, da svoje

mnenje in poglede tudi izrazi. Prisluhniti moramo njegovim besedam in z njegovimi besedami ravnati resno in spoštljivo.

Strokovno delo na področju posvojitve obsega tudi psihosocialno podporo in pomoč otroku, ki bo oziroma je posvojen (Zaviršek 2012: 200).

1.4.2 Delo s starši v procesu posvojitve

Strokovni delavci, ki delajo na področju posvojitve, morajo imeti globoko razumevanje za probleme ljudi, ki po naravni poti ne morejo imeti otroka. Osebe morajo začutiti, da jih strokovni delavci jemljejo resno, da razumejo njihove težave in da so jim pripravljene pomagati. Prvi pogovor je po navadi informativen, kjer jim svetujejo, naj svoje bližnje seznanijo s svojo odločitvijo za posvojitve. Opozori se jih tudi na možne negativne reakcije ljudi, ko izvejo za posvojitve, kar lahko predstavlja preizkušnjo za bodoča starša. Paru, ki si želi posvojiti otroka je potrebno povedati, katere dokumente je potrebno zbrati, napovedati pa je potrebno tudi obisk na domu, saj ta omogoča tako pogled v stanovanjske in ekonomske razmere, kot tudi sproščeno okolje za pogovor. V to fazo postopka se lahko vključi tudi psihologa, ki s svojimi metodami dela oceni osebnosti para ter njihov odnos do vzgoje in pripravljenosti sprejemanja razvojnih in drugih posebnosti, ki jih otrok lahko ima (Zupančič 1987: 120 - 125).

Najpomembnejši del strokovnega dela z družino, ki bo posvojila otroka, je priprava na starševstvo in razumevanje specifičnosti družine, ki posvoji otroka, hkrati pa morajo strokovni delavci preveriti, ali kandidati izpolnjujejo vse potrebne pogoje za posvojitve (Rapoša Tajnšek et al. 2002: 12). V primeru, da strokovni delavec ugotovi, da niso izpolnjeni vsi pogoji za posvojitve, je potrebno to paru obzirno, vendar odkrito povedati (Zupančič 1987: 125). Primernost kandidatov se ugotavlja s tako imenovano 'socialno študijo', kjer pa ne gre za ocenjevanje primernosti, ampak za skupno raziskovanje pogojev, možnosti, motivov in odločitev za posvojitve (Rapoša Tajnšek et al. 2002: 34).

Metode dela, ki se uporabljajo pri delu s parom, ki želi posvojiti otroka, so individualni pogovori, obiski na domu, zbiranje dokumentacije, izdelava socialne in psihološke anamneze. Zakon ne predpisuje priprav na posvojitve, zato jih tudi mnogi strokovni delavci ne izvajajo, nekateri pa zaradi te nedorečenosti sami izvajajo individualne priprave (Zaviršek 2009: 101).

Rapoša Tajnšek in sodelavci (1999: 129- 130) pri pripravah na posvojitve predlagajo teme, ki bi jih morali obravnavati:

- **Temeljne informacije o posvojitvi** (pravni in zgodovinski vidik, družbeni vidik, pogoji in možnosti posvojitve, značilnosti odprte posvojitve);
- **Seznanjanje in soočanje s specifičnostjo stvarnosti posvojiti in biti posvojen:** kaj pomeni posvojiti in biti posvojen, kako sprejeti to vlogo, kako razumeti dvojno identiteto otroka, ki je posvojen, kako pomagati otroku pri iskanju identitete;
- **Usposabljanje za reševanje vsakdanjih težav družinskega življenja:** izobraževanje o otroku in njegovem razvoju, o družini in njenem funkcioniranju.
- **Skupinsko delo**

1.4.3 Skupinsko delo

Skupinsko delo pri pripravah na posvojitve je že leta 1987 predlagala Ela Zupančič. Prednosti skupnega informativnega sestanka za pare, ki želijo posvojiti otroka vidi v tem, da lahko v nekaj urah vsem predstavi informacije s pravnega, sociološkega, psihološkega, zdravstvenega in pedagoškega vidika. Prednost skupinskega dela je tudi to, da pari vidijo in spoznajo tudi druge pare, ki želijo posvojiti otroka ter tako spoznajo, da niso sami v tej situaciji. Od drugih parov lahko slišijo njihove izkušnje, med seboj pa si delijo mnenja in razmišljanja (Zupančič 1987: 121). Skupino naj bi vodila psiholog in socialni delavec, ki dela na področju posvojitve. Člani skupine bi skupaj s psihologom in socialnim delavcem določili teme, ki bi jih obravnavali, torej tiste, ki jih najbolj zanimajo. Socialni delavec pa bi člane skupine tudi opozoril na tiste probleme, s katerimi bi se lahko srečali (ibid.).

Tudi raziskava Rapoše Tajnšek s sodelavci (1999: 45) ugotavlja, da ima skupinsko delo pozitivne učinke in tako sodi v temeljne metode in principe socialnega dela na področju posvojitve. Poudarjajo, da ponudba skupinskih priprav kot obvezni del v postopku posvojitve ni namenjena ocenjevanju ali kontroli. Dejstvo je, da bi priprave na starševstvo koristile prav vsem bodočim staršem. Namen priprav na posvojitve je, da »bi družina spoznala, razvila in izkoristila svoje potenciale za družinsko življenje in starševske naloge v situaciji, ki je specifična in jo je včasih težko obvladovati brez dodatne pomoči.« (ibid.)

Potrebno pa je razmisliti tudi o vsebinskih in organizacijskih problemih obstoječih skupinskih priprav. Kmalu bo potrebno odgovoriti na vprašanja, kot so:

- Kakšen je osnovni cilj in namen priprav?
- Katere vsebine naj bi bile obvezne?
- Koliko časa naj bi potekale priprave?
- Kdo in kje naj bi se izvajale?
- Kdo bi financiral priprave?
- Kakšna je vloga socialnih in drugih delavcev v skupinskih pripravah? (Rapoša Tajnšek et al. 1999: 46)

Uveljavi se lahko več modelov priprav na posvojitve, zagotoviti pa bi morali, da se bodo v vseh modelih in različnih organizacijskih oblikah upoštevali temeljni strokovni koncepti. Pri tem se lahko koristno uporabijo izkušnje iz dosedanjega skupinskega dela z družinami, ki želijo posvojiti otroka (ibid.).

1.4.4 Delo z družino po končanem postopku posvojitve

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1, Ur. l. 69/2004) je aktualen zakon, ki ureja področje posvojitve. Vendar pa zakon ne predvideva oziroma ne opredeljuje spremljanja družine po končanem postopku posvojitve. Zakon enači razmerja med parom, ki je posvojil otroka in otrokom, ki je bil posvojen, z biološkimi razmerji, to pa je tudi eden izmed razlogov, zakaj socialni delavci ne čutijo potrebe, da bi bdeli nad družino. Če se med samim postopkom posvojitve med socialno delavko in parom razvije zaupen odnos, to pusti odprt prostor za nadaljevanje pogovora, vendar po presoji in potrebah družine (Zaviršek et al. 2009: 132-133).

Za nekatere družine pa je pomembno tudi delo po končanem postopku posvojitve, saj lahko družini pomaga pri vključevanju v okolje in pri soočanju z morebitnimi težavami. Delo v skupini nudi tudi izmenjavo izkušenj z drugimi družinami ter zagotavlja strokovno pomoč, kjer v procesu skupnega odkrivanja in sprejemanja raziskujejo njihovo novo družinsko stvarnost. Skupinsko delo omogoča, da se teoretični koncepti pretvorijo v resnične izkušnje ljudi, ki si med seboj delijo svoje zgodbe (Rapoša Tajnšek et al. 1999: 46).

Družini lahko nudimo pomoč pri pogovoru, ko otroku povedo za posvojitve, saj je to za otroka zelo občutljiva tema, hkrati pa je najpomembnejša. Staršem lahko nudimo podporo, se z njimi pogovarjamo in skupaj poskušamo najti način, kako otroku to povedati. Premalo je, da se staršem pove, da je to novico otroku treba povedati čim prej.

Veliko otrok za posvojitev izve prepozno, vzroki pa so različni. Mogoče se starši ne zavedajo odgovornosti, ki jo imajo kot starši, ki so posvojili otroka, mogoče niso dovolj informirani ali pa jih je strah. Vsi ti razlogi predstavljajo odlično možnost dela z družino, da pridobijo podporo, ki jo potrebujejo, da se bodo počutili varne in da bodo lahko še boljši starši svojemu otroku (Zaviršek et al. 1999: 143 - 144).

2 PROBLEM

Kvalitetne priprave na posvojitve parom omogočajo seznanitev s specifičnimi temami družine in otroka, ki je posvojen in jih tako pripravijo na izzive, s katerimi se lahko srečajo skozi življenje z otrokom, ki je posvojen.

V Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (Skupnost centrov za socialno delo 2016: javna pooblastila) so na splošno našteje teme pogovorov, ki jih opravi strokovni delavec s parom oziroma posameznikom, nikjer pa ni točno opredeljeno, katere so tiste vsebine, ki so za par ali posameznika ključnega pomena za razumevanje stvarnosti otroka, ki je posvojen in stvarnosti družine, ki otroka posvoji. Iz izkušenj, ki sem jih pridobila na praksi lahko sklepam, da se praksa socialnega dela na področju posvojitve razlikuje, kar je v nasprotju s prepričanjem, da bi moralo biti socialno delo, opredeljeno v zakonu in katalogu javnih pooblastil, enako dostopno vsem prebivalcem.

Temeljni namen diplomske naloge je ugotoviti, kakšna je praksa vodenja priprav para na posvojitve na centrih za socialno delo v ljubljanski regiji. Znotraj tega sem raziskovala, kako centri za socialno delo vodijo priprave na posvojitve, kakšna sta vsebina in obseg priprav na posvojitve, kakšna psihosocialna pomoč je namenjena parom, ki bodo posvojili, kakšno je delo z družino po končanem postopku posvojitve, kakšno je ravnanje v primerih odprtih posvojitve, kakšna strokovna izobraževanja bi potrebovali strokovni delavci za še boljše vodenje priprav na posvojitve in kakšno je stališče strokovnih delavcev do tega, da bi bile priprave na posvojitve določene z zakonom.

Moje temeljno raziskovalno vprašanje je: Kakšna je praksa vodenja priprav para na posvojitve na centrih za socialno delo v ljubljanski regiji?

Podteme, ki me zanimajo, so:

- Kako centri za socialno delo vodijo priprave na posvojitve?
- Kakšna psihosocialna podpora in pomoč je namenjena parom, ki bodo posvojili otroka?
- Kakšno je sodelovanje z družino po končanem postopku posvojitve?

- Kakšna strokovna izobraževanja za priprave na posvojitve bi bila potrebna za strokovne delavce in katere teme bi morale biti izpostavljene na izobraževanjih?
- Kakšno je stališče strokovnih delavcev do tega, da bi bile priprave na posvojitve določene z zakonom?
- Kako strokovni delavci ravnajo v primerih odprte oziroma zaprte posvojitve?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava, ki sem jo izvedla, je kvalitativna, saj sem zbirala besedne opise, prav tako je bilo gradivo obdelano na beseden, kvalitativen način. Raziskava je poizvedovalna, saj sem skušala opredeliti osnovne značilnosti postopka priprav na posvojitev. Raziskava je poleg tega tudi izkustvena, saj sem podatke zbirala osebno na terenu (Mesec 2013/2014).

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Merski instrument, ki sem ga uporabila, je bil vnaprej pripravljen, delno strukturiran vprašalnik z enajstimi vprašanji. Če so se mi med intervjujem postavljala dodatna vprašanja, sem postavila tudi ta.

Intervjuje sem s privolitvijo intervjuvancev posnela z mobilnim telefonom, kar pa mi je omogočilo, da sem se popolnoma osredotočila na sogovornika. Samo ena socialna delavka mi ni dovolila snemati pogovora, tako da sem si tekom pogovora zapisovala njene odgovore. Vse intervjuje sem izvedla osebno.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo sestavljajo zaposleni na centrih za socialno delo v Republiki Sloveniji, ki delajo na področju posvojitve v letu 2016. Vzorec je neslučajnost in priložnostni, saj je bila raziskava izvedena pri strokovnih delavcih in delavkah centrov za socialno delo, ki so mi najbolj dostopni, bolj natančno pri centrih za socialno delo v ljubljanski regiji.

Intervjuvala sem tri socialne delavke in eno psihologinjo, ki delajo na področju posvojitve v ljubljanski regiji, ena socialna delavka pa je zavrnila prošnjo za intervju.

Za boljšo preglednost so v nadaljevanju predstavljeni podatki o udeleženi v raziskavi.

Tabela 1: Podatki o udeleženi v raziskavi

Oseba A	Ženska, CSD Ljubljana Center, socialna delavka, 5 let delovnih izkušenj
Oseba B	Ženska, CSD Ljubljana Moste-Polje, socialna delavka, 8 let delovnih izkušenj
Oseba C	Ženska, CSD Ljubljana Vič-Rudnik, socialna delavka, ni podatka

3.4 Zbiranje podatkov

Podatke sem zbirala z metodo ustnega in individualnega spraševanja. Ker sem v času študija dve leti prakso opravljala na področju posvojitev na centru za socialno delo Ljubljana Moste-Polje, je bila mentorica takoj pripravljena z menoj opraviti intervju. Prosila sem jo tudi za kontakte drugih strokovnih delavcev oziroma delavk, ki v ljubljanski regiji delajo na področju posvojitev. Najprej sem po telefonu poklicala strokovno delavko na Centru za socialno delo Ljubljana Bežigrad. Predstavila sem ji, kdo sem in jo vprašala, če bi bila pripravljena z menoj opraviti intervju, vendar je mojo prošnjo zaradi njene časovne stiske zavrnila. Nato sem klicala še na ostale centre za socialno delo v ljubljanski regiji (CSD Ljubljana Šiška, CSD Ljubljana Center, CSD Ljubljana Vič-Rudnik), vendar na telefon nisem dobila nikogar. Obrnila sem se na svojo mentorico in jo prosila, če bi v mojem imenu poklicala še ostale strokovne delavke in jih vprašala, če bi bili pripravljene z menoj opraviti intervju. Mentorici je uspelo, da se je s preostalimi tremi dogovorila za termine za intervju.

Intervjuje sem opravljala od 24. 6. 2016 do 29. 6. 2016. Tri intervjuje sem posnela in jih nato poslušala ter prepisala. Enega intervjuja nisem smela snemati, tako, da sem si delala zapiske med intervjujem in jih nato prepisala. Pogovori so trajali od trideset minut do 1 ure, odvisno od sogovornice in njenih izkušenj. Z vsemi strokovnimi delavkami sem se dobila na njihovem delovnem mestu. Pred začetkom intervjuja sem se na kratko predstavila, saj sem se s tremi strokovnimi delavkami prvič videla. Odgovorila sem na vsa njihova vprašanja o mojem diplomskem delu. Nato sem jih vprašala, če lahko pogovor posnamem in jim zagotovila, da bo pogovor uporabljen le v moje študijske namene. Prosila sem jih tudi za njihove elektronske naslove, da sem jim lahko poslala prepisane pogovore. S snemanjem pogovora so se strinjale tri strokovne delavke, udeležene v raziskavi.

3.5 Analiza podatkov

Podatke sem analizirala po metode kvalitativne analize podatkov. Pogovore, ki sem jih opravila, sem na osnovi zvočnih posnetkov in zapiskov zapisala na računalnik (transkripti so shranjeni v osebni arhivu avtorice). Dobesedne izjave intervjuvancev sem uredila v

pet tem, ki so se izluščile skozi prebiranje intervjujev (priprave na posvojitve; podpora, pomoč in delo z družino; odprte posvojitve; strokovno izobraževanje; zakonsko določene priprave na posvojitve), nato pa sem relevantne izjave po temah izpisala v tabelo. Ker so bile v raziskavo vključene štiri strokovne delavke, sem vsaki pripisala črko: A (socialna delavka, CSD Ljubljana Center), B (socialna delavka, CSD Ljubljana Moste-Polje), C (socialna delavka, CSD Ljubljana Vič-Rudnik) in D (psihologinja, CSD Ljubljana Šiška), nato pa sem vsaki določila še številko izjave na primer A1 (prva izjava prve socialne delavke), A2 (druga izjava prve socialne delavke), B1 (prva izjava druge socialne delavke) itd. V naslednjem koraku sem izpisanim relevantnim izjavam pripisala kode in kategorije. Za primer navajam le del kodiranja, celota je v prilogi (priloga 9.1.).

Tabela 2: Primer kodiranja

Številka izjave	Izjava	Koda	Kategorija	Tema
B6	Pripravam namenimo okvirno 10 do 13 razgovorov, vključno z razgovori, ki jih opravi psihologinja.	Število razgovorov	Obseg priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
B7	Število razgovorov je odvisno od predhodne priprave kandidatov za posvojitve.	Predhodna priprava kandidatov	Obseg priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
B8	... saj se namreč nekateri kandidati že sami dodobra seznanijo s postopkom posvojitve, se torej individualno izobražujejo, iščejo informacije, se povezujejo z osebami, ki so že posvojile otroka in k nam že pridejo opremljeni z osnovnim vedenjem o postopku posvojitve.	Predhodna priprava kandidatov	Delo kandidatov	Priprave na posvojitve
B9	Skozi podporo in opolnomočenje bodočih staršev v procesu priprav na posvojitve zasledujemo osnovni cilj, ki je skrb za otrokovo dobro.	Otrokovo dobro	Osnovni cilj priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
B10	Kandidatom predstavimo ključna znanja za otrokov zdrav celostni razvoj in posebnosti, na katere je potrebno biti pozoren v življenju s posvojenim otrokom.	Ključna znanja za zdrav razvoj otroka	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve

Nato sem podatke organizirala. Izjave sem uredila po kodah in kode združila v kategorije. Podobne kode sem zapisala pod ustrezno kategorijo, v oklepaju pred izjavo pa sem zapisala znake intervjuvancev in številko izjave (celota je v prilogi 9.2.).

5. Zakonsko določene priprave na posvojitve

• Mnenje o potrebi za zakonsko opredelitev priprav

(A63) Strinjam se, da bi bile priprave na posvojitve določene z zakonom.

(B36) Če želimo doseči poenotenje prakse, bi le-to moralo temeljiti na nekem materialnem predpisu.

(C23) Menim, da bi to bilo potrebno.

(D48) Mislim, da bi bilo potrebno ter tudi predpisati vsebine.

• Pomen zakonsko opredeljenih priprav na posvojitve za kandidate

(A64) To je neko osnovno ogrodje za pare.

(A66) ... daje ljudem možnost, da so bolj opremljeni.

• Vpliv na prakso socialnega dela

(A65) To centru ne predstavlja nič več dela... (vodenje priprav na posvojitve)

• Oblika predpisa

(B37) Ali gre pri tem za zakon oziroma pravilnik, ni tako pomembno.

• Zakonsko določene vsebine

(D49) Vsaj dve, tri vsebine: pravno-formalni del, drugi del pa bi moral biti vsebinski del.

(D50) ...od razvojnih linij do razvojnih potreb, procesa odraščanja, procesa starševanja, vzgojni vidik in osebnostni vidik, postopanje v kritičnih situacijah.

V naslednjem koraku sem definirala teme, to pa sem storila tako, da sem izrazila bistvo vsake teme in poskušala podati realno definicijo.

PRIPRAVE NA POSVOJITEV: pod to temo so vključeni razumevanje pojma priprav na posvojitve, potek in izvajalci priprav na posvojitve na centrih za socialno delo, osnovni cilj in namen priprav na posvojitve, obseg in obravnavane teme priprav na posvojitve, kakšno je delo kandidatov ter občutljivost do občutkov ljudi.

PODPORA, POMOČ IN DELO Z DRUŽINO: tema zajema dodatno pomoč in podporo parom, ki bodo posvojili otroka, pomoč in podporo v pogovoru, dileme, s katerimi se srečujejo pari, pomoč in podpora pri temah povezanih z mednarodno posvojitvijo in sodelovanje z družino po končanem postopku posvojitve ter sodelovanje z drugimi službami.

ODPRTA POSVOJITEV: razumevanje pojma odprte posvojitve, želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo, ravnanje strokovnih delavk, odprtost posvojitve iz rejništva in zakonodaja na področju odprtih posvojitvev so zajeti v temi odprta posvojitvev.

IZOBRAŽEVANJE STROKOVNIH DELAVCEV: v to temo so vključeni potreba in razlogi po dodatnem strokovnem izobraževanju, katere teme bi morale biti obravnavane na strokovnih izobraževanjih ter pomen poenotenja prakse.

ZAKONSKO DOLOČENE PRIPRAVE NA POSVOJITEV: tema zajema mnenje strokovnih delavk o potrebi zakonske opredelitve priprav na posvojitvev, kakšen bi bil pomen za kandidate, kako bi to vplivalo na prakso socialnega dela, opredelitev zakonsko določenih vsebin priprav na posvojitvev, oblika predpisa ter kdo naj bi bili izvajalci priprav na posvojitvev.

Naslednji korak je vseboval oblikovanje poskusne teorije, ki sem jo razdelila po petih glavnih temah (1. priprave na posvojitvev, 2. podpora, pomoč in delo z družino, 3. odprta posvojitvev, 4. strokovno izobraževanje, 5. zakonsko določene priprave na posvojitvev). Pri pisanju poskusne teorije sem pojme, iz katerih sem izhajala, označila krepko, izjave, s katerimi sem teorijo podkrepila, pa sem postavila v ležeči tisk ter zraven pripisala še šifro izjave. (Primer: **Osnovni cilj priprav na posvojitvev** je krepitev moči bodočih staršev za skrb za otrokovo dobro (*Skozi podporo in opolnomočenje bodočih staršev v procesu priprav na posvojitvev zasledujemo osnovni cilj, ki je skrb za otrokovo dobro. (B9).*))

4 REZULTATI

PRIPRAVE NA POSVOJITEV

Osnovni cilj priprav na posvojitev je krepitev moči bodočih staršev za skrb za otrokovo dobro (*Skozi podporo in opolnomočenje bodočih staršev v procesu priprav na posvojitev zasledujemo osnovni cilj, ki je skrb za otrokovo dobro. (B9)*). Z osnovnim ciljem je povezan tudi **namen priprav na posvojitev**, saj je namen starše opremiti, da bodo lahko boljše skrbeli za otroka (*Namen priprav je v tem, da starše opremimo za boljšo skrb za otroka. (B12)*). **Razumevanje pojma priprav na posvojitev** se med strokovnimi delavkami ne razlikuje veliko, večina priprave na posvojitev vseeno razume kot nalogo, sestavljeno iz dveh delov, in sicer iz formalno-pravnega dela in vsebinskega dela (*Ker delam na tem področju, je moja razlaga sledeča: eno je to, kar imajo kandidati za nalogo, da pripravijo dokumentacijo, ki je zakonsko določena in pa del, ki je povezan s socialnim delom, torej, da z njimi opravim razgovor, s posameznikom ali parom, o želji za posvojitev. (A1)*/ *Priprava na posvojitev po mojem mnenju vključuje seznanitev para z zakonskimi določili za posvojitev otroka, proučitev ali par oziroma posameznik ustreza pogojem za posvojitev, ki jih definira stroka in pripravo posameznika oziroma para na življenje s posvojenim otrokom. (B2)*/ *Se mi zdi, da sta dve stvari pomembni: prva stvar je, da dobro osvojijo formalnosti, saj je tega veliko in drugi del, ki je pomemben je vsebinski del. (D1)*). **Izvajalci priprav na posvojitev na centrih za socialno delo** praviloma delujejo v timu socialne delavke in psihologinje (*Priprave na posvojitev na CSD Moste-Polje izvaja socialna delavka in psihologinja. (B3)*/ *Na našem CSD sodelujeta v postopku priprav na posvojitev socialna delavka in psihologinja. (C2)*). Obseg in vsebina **priprav na centrih za socialno delo** se med seboj razlikujejo, ker v Sloveniji niso izdelani enotni koncepti oziroma smernice za delo s pari oziroma posamezniki za pripravo na posvojitev (*V Sloveniji nimamo izdelanega enotnega koncepta oziroma smernic za delo na področju priprave parov oziroma posameznika na posvojitev. (B1)*). **Obseg priprav na posvojitev** se giblje od šestih srečanj pa do trinajst srečanj (*Približno 6 srečanj po eno uro. (A14)* / *Pripravam namenimo okvirno 10 do 13 razgovorov, vključno z razgovori, ki jih opravi psihologinja. (B6)*), odvisen pa je tudi od predhodne priprave kandidatov (*Število razgovorov je odvisno od predhodne priprave kandidatov za posvojitev. (B7)*). **Teme, o katerih se pogovarjajo na pogovorih** tekom priprav na posvojitev, dajejo poudarek na predstavitev para oziroma posameznika (*Da*

predstavi sebe, svoje izkušnje iz otroštva, iz življenja, kakšna človeka sta, kakšni so njihovi hobiji, kakšen je motiv za posvojitev otroka. (A17) / V življenjepisu opišejo svojo matično družino, svoje vrednote, s čim se ukvarjajo, kako si predstavljajo skrb za tujega otroka. (C10)). Poudarjajo se specifične otroke (Poudarjamo specifične posvojenega otroka in se tega ne zaobide (D3), njegova pravica do informacij, način, kako in kdaj povedati otroku, da je posvojen, pomen ohranjanja njegovega kulturnega ozadja itd. (... kdaj in kako povedati otroku, da je posvojen, pravici otroka do vseh informacij, pomenu ohranjanja otrokovega kulturnega in nacionalnega ozadja, vzgoji, razvojnih potrebah otroka, upoštevanju perspektive otroka, teoriji varne navezanosti, pozornosti na ključne trenutke v otrokovem življenju ipd. (B5)). Če so kandidati v paru, je pomembna tema tudi partnerska komponenta (Preverim tudi partnersko komponento, kadar so kandidati v paru. (D10)), kjer pogovor teče v smeri odnosa med partnerjema (... se pogovarjamo tudi o splošni kapaciteti odnosa. (D19), česa sta zmožna skupaj kot partnerja (Zanima me, česa sta zmožna kot partnerja, koliko sta zmožna sprejeti novo osebo v življenje, kako prenašata stres, ko nista istega mnenja. (D11)), saj prihod otroka za par predstavlja preizkušnjo (Prihod otroka predstavlja preizkus za partnerja. (D12)). Strokovni delavci predstavijo izkušnje, ko odrasli otroci, ki so bili posvojeni, iščejo biološke starše in tako kandidate opremijo s potrebnim znanjem ravnanja v takšni situaciji (Povem jim tudi izkušnje, ko odrasli z izkušnjo posvojitve iščejo svoje biološke korenine. (A10) / Predstavim jim izkušnje, ko so otroci želeli spoznati svoje biološke starše in se o tem pogovarjamo tako, da so opremljeni tudi s tem znanjem. (D25)). Strokovni delavci kandidate seznanijo s **pripravami na posvojitev, ki potekajo v okviru društev** (Kandidate seznanim s tem, kaj v Sloveniji obstaja izven delovanja centrov za socialno delo, se pravi v okviru društev. (A5) / Pare tudi napotimo v društva, ki niso v okviru CSD, se pravi Družinsko-terapevtski center in Društvo Deteljica. / (C5) Jaz jih tudi vedno napotim v organizirane oblike priprav na posvojitev. (D5)), vendar udeležba teh priprav ni obvezna (Seveda pa je to njihova volja in ni vezano na samo odločitev, ali sta primerna za posvojitev otroka. (A6) / Ne zahtevam, da se jih udeležijo, vendar jim dam podatek in toplo priporočim, potem pa se sami odločijo. (D6)). Pomembno je **delo kandidatov**, njihova asertivnost in volja, da iščejo različne informacije, ki jih potrebujejo (Povem jim tudi, da morajo biti pari sami zelo asertivni, veliko morajo sami narediti, iskati informacije. (D24)). Kandidati lahko veliko informacij o postopku posvojitve in o sami posvojitvi pridobijo sami, ko se povezujejo z drugimi družinami, ki so posvojili otroka ali pa na internetu (...saj se namreč nekateri kandidati že sami dobro seznanijo s

postopkom posvojitve, se torej individualno izobražujejo, iščejo informacije, se povezujejo z osebami, ki so že posvojile otroka, in k nam že pridejo opremljeni z osnovnim vedenjem o postopku posvojitve. (B8) / ...povem, naj se nujno povežejo z vsaj dvema družinama, ki imajo izkušnjo posvojitve, naj se z njimi pogovorijo, kako so oni začeli razmišljati o posvojitvi, kako sedaj živijo, kakšne so spremembe v življenju kot pa če otroka sam rodiš. (D8)).

PODPORA, POMOČ IN DELO Z DRUŽINO MED PRIPRAVAMI NA POSVOJITEV IN PO KONČANEM POSTOPKU POSVOJITVE

Vsi pari ne izražajo potrebe po **dodatni podpori in pomoči** (*Ko sem se jaz srečevala s pari ali s posameznikom, niso izrazili, da bi potrebovali kakšno posebno ali dodatno podporo in pomoč. (A22) / Nisem se še srečala s tem, da bi pari izrazili željo po dodatni podpori in pomoči. (C14)*), če pa strokovni delavec zazna to potrebo, pogovor spodbudi, da se razreši stiska, s katero se soočajo pari (*Če bi to željo po pogovoru zaznala, bi jo seveda podprla, saj je zaželeno, da ljudje poiščemo pomoč, ko smo v stiski. (A26)*). Strokovne delavke, vključene v raziskavo, pravijo, da izkušnja neplodnosti parom ne predstavlja take stiske, da bi potrebovali še dodatno pomoč (*Pari oziroma posamezniki niso govorili o tem, da bi zaradi lastne situacije, torej neplodnosti, doživljali take stiske, da bi potrebovali še dodatno pomoč. (A24)*), ali pa o tem le ne želijo govoriti (*Lahko pa samo o tem niso želeli ali upali govoriti. (A25)*). Nekatere strokovne delavke razumejo dodatno podporo kot naglaševanje tem, o katerih pari ne želijo govoriti, saj jim to omogoča razreševanje stisk (*Podpora se mi zdi tudi, da velikokrat naglasim težave, ki jih vidim, čeprav je mogoče parov težko govoriti o tem. (D28)*). **Podpora in pomoč** sta parom namenjena tudi **tekom pogovora**, kjer sta socialna delavka in psihologinja pozorni na lastnosti, okoliščine ali ovire pri kandidatih, ki jim je potrebno nameniti dodatno pozornost (*V postopku posvojitve sodelujeva socialna delavka in psihologinja, ki sva v procesu priprave na posvojitev pozorni na morebitne lastnosti, okoliščine oziroma ovire pri kandidatih, katerim je potrebno posvetiti dodatno pozornost. (B14)*). Podporo v razgovoru je zaznati pri pomoči socialne delavke pri redefiniranju želja parov, saj si vsi želijo in pričakujejo samo zdravega otroka (*Udeleženci prihajajo k nam s pričakovanji in željo po posvojitvi zdravega otroka- dojenčka, po predstavitvi stanja na področju posvojitve pa je večkrat potrebno pričakovanja redefinirati. (B21)*). Pari se v procesu posvojitve srečujejo tudi z **vprašanji** glede zakonodaje (*Nekatere skrbi le zakonodaja, predvsem, ko gre za namestitev otroka z namenom posvojitve, saj se bojijo, da bodo*

biološki starši želeli otroka nazaj. (C16)), z vprašanji glede nizkega števila otrok v primerjavi s številom ustreznih kandidatov (...se pa pari sprašujejo o nizkem številu otrok, ki ustrezajo pogojem za posvojitve v primerjavi s številom kandidatov...(A29)), z vprašanji glede starosti otroka, zdravstvenega stanja otroka, rasne pripadnosti otroka, ali posvojiti otroka iz tujine (Sicer pa se srečujejo z dilemami glede starosti otroka, zdravstvenega stanja, rasne pripadnosti, posvojiti otroka iz tujine ali ne. (B22)). Pari se sprašujejo tudi ali jih bo otrok sprejel (Največja dilema, ki jo izpostavljajo pari, je vprašanje ali nas bo otrok sprejel kot svoje starše. (D29)) ter če se bodo uspeli z njim povezati (Zanima jih, če se bodo uspeli povezati z otrokom. (D30)). Strokovni delavci nudijo tudi **podporo in pomoč pri temah povezanih z mednarodno posvojitvijo**. Če bi par želel posvojiti otroka izključno samo iz Slovenije, se ugotavljajo razlogi za tako željo (Če nekdo ne bi razmišljal o mednarodni posvojitvi, se pravi, da bi želel izključno otroka iz Slovenije, se pogovarjamo tudi zakaj je temu tako. (A33)). Pari imajo lahko predsodke do druge rase (Če bi želeli otroka samo iz Slovenije, to lahko pomeni predsodek do drugačnosti, druge rase,.. (A37)) ali pa gre za vprašanje financ, saj mednarodne posvojitve predstavljajo velik finančni zalogaj (Lahko gre za predsodek ali pa za finance, namreč mednarodne posvojitve zahtevajo finančni zalogaj. (A34)). V Sloveniji se s pravnomočnostjo odločbe o posvojitvi delo z družino konča (V Sloveniji s pravnomočnostjo odločbe zaključimo delo. (D34)), tako, da pravno ni urejeno **delo z družino po končanem postopku posvojitve**. Naša zakonodaja ne predpisuje nadaljnega postopka za delo z družino (Po zaključenem postopku posvojitve naša zakonodaja ne predvideva nadaljnega postopka v smislu spremljanja posvojitve. (B23)). Sodelovanje se nadaljuje le na pobudo družine (Delo z družino po končanem postopku posvojitve poteka na njihovo željo, se pravi, če se kdaj srečajo s kakšnimi težavami, se obrnejo na nas. (C17)). Družine se na strokovne delavke obrnejo z vprašanji, ki se porajajo tekom življenja z otrokom (...se nadaljuje tudi še po posvojitvi, saj se mnogi kandidati obračajo na nas z vprašanji, ki se jim porajajo skozi življenje z otrokom. (B18)), saj jih je nemogoče pripraviti na vse okoliščine, s katerimi se srečujejo v vsakdanjem življenju (Pri tem pa ne gre za to, da je bila priprava na posvojitve ne dovolj kvalitetna, pač pa je seveda nemogoče kandidate pripraviti na vse okoliščine, s katerimi se srečujejo v svojem vsakodnevnem življenju. (B19)). Družine rade tudi poročajo strokovnim delavkam o spremembah in novostih v njihovem življenju, saj se je med njimi razvil prijeten sodelovalni odnos (Ker pa se tekom postopka med kandidati in nami ustvari prijeten sodelovalni odnos, se po zaključeni posvojitvi radi oglasijo pri nas in poročajo o

spremembah in novostih v njihovem življenju. (B24)) in strokovni delavec postane pomembna oseba v življenju družine (Po mojih izkušnjah postane strokovni delavec, ki dela na področju posvojitve, pomembna oseba v življenju družine s posvojenim otrokom. (B25)). Nekateri so tudi mnenja, da bi moralo biti delo z družino po končanem postopku posvojitve formalno urejeno, vsaj ob življenjskih prelomnicah otroka (Mislim, da bi spremljanje moralo biti formalno urejeno ob prelomnicah v življenju otroka. (D37)).

ODPRTA POSVOJITEV

Razumevanje pojma odprta posvojitve je med strokovnimi delavkami podobna. Pri odprti posvojitvi gre za to, da ima otrok pravico vedeti, da je posvojen in da se mu omogočijo stiki z biološkimi starši, če si tega želi (*O odprti posvojitvi govorimo kadar posvojitelji otroku povedo, da je posvojen in se mu omogočijo stiki z biološkimi starši, če otrok to želi. (B26)*). Gre za pravico biološkega starša in biološkega otroka, da se spoznata, če si to želita (*Moje mnenje je, da bi bila tudi pravica vsakega otroka in vsakega starša v biološki liniji, da se spoznata, če si to želita. (A44)*). Pomembno pa je predvsem to, da so družina, ki je posvojila otroka in otrok, ki je bil posvojen, povezani z biološkim poreklom otroka (*Predvsem to, da so otrok in posvojitelji povezani z biološkim poreklom otroka (D38)*). **Želje bioloških otrok in staršev, da se spoznajo** ne smemo zanemariti. Pomembno je, kdaj se spoznajo, na kakšen način in kakšen je razlog za spoznanje svoje biološke družine (*Pomembno se mi zdi, kdaj, kako in zakaj. (A47)*). Če se to zgodi prehitro in iz napačnih razlogov, bi to lahko povzročilo zmešnjavo v glavi otroka (*Če bi se to prehitro zgodilo, bi otrok lahko rasel z neko zmešnjavo v svoji glavi... (A48)*). Zgodi se tudi, da biološki starši ne želijo spoznati svojih bioloških otrok, predvsem zaradi bolečine, ki jo čutijo (*Včasih odrasel otrok želi spoznati svojo biološko mati, da bi bolje razumel sebe in se biološka mati s tem ne strinja, ker ima svoje bolečine povezane s tem dogodkom. (A46)*). Tudi če se srečanje organizira, lahko pride do velikega razočaranja zaradi prevelikih pričakovanj (*...se je organiziralo srečanje, pa je prišlo do velikega razočaranja, saj je imela punca idealizirana pričakovanja. (D42)*). **Ravnanje strokovnih delavk** ob odprtih posvojitvah poteka tako, da se upošteva pravica do anonimnosti bioloških staršev, po navadi gre za biološko mamo (*...postopek pa seveda vodimo na način, ki upošteva pravico roditeljice do anonimnosti odločitve za oddajo otroka v posvojitve. (B31)*). Po navadi so odrasli otroci tisti, ki želijo vzpostaviti stik z biološko mamo oziroma iščejo informacije o njej ter informacije o okoliščinah posvojitve (*V primeru vzpostavljanja kontakta z biološkimi starši – največkrat gre samo za roditeljico,*

se v praksi na nas obrnejo že polnoletni otroci, ki želijo informacije o okoliščinah njihove posvojitve, podatke o bioloških starših, nekateri se želijo z njimi tudi srečati. (B29)). Če ima CSD podatke o biološki mami, poskuša z njo vzpostaviti stik (CSD je še imel dostop do vseh podatkov, tako da je poskušal vzpostaviti stik. (A53)) in preveri njeno pripravljenost za srečanje (V tem primeru preverimo pri roditeljici njeno pripravljenost za srečanje. (B30)). Skladno z njeno odločitvijo nato pomaga pri izvedbi kontakta ali nudi psihosocialno pomoč (Skladno z njeno odločitvijo nato pomagamo pri izvedbi samega kontakta in/ali nudimo psihosocialno podporo udeleženi v postopku. (B32)). **Odprtost posvojitve iz rejništva** omogoča ohranjanje stikov otrok in bioloških staršev, saj po navadi otrok že pozna svoje biološke starše (Posvojitev iz rejništva pa je bolj odprta, saj po navadi otrok pozna svoje biološke starše in tudi v tem času ostajajo v stiku. (C20)). Ohranjanje stikov je bolj pogosto, ko govorimo o posvojitvi starejših otrok, ki so bivali v rejniški družini (Ohranjanje kontaktov z biološkimi starši je bolj pogosto, kadar gre za posvojitev starejšega otroka, ki je pred tem npr. bival v rejniški družini oziroma je imel pred posvojitvijo že kontakt z biološkimi starši za razliko npr. od otrok, ki gredo v posvojitev takoj po rojstvu. (B28)).

IZOBRAŽEVANJE STROKOVNIH DELAVCEV

Strokovni delavci izražajo **potrebo po dodatnem izobraževanju** (Ja, seveda so potrebna izobraževanja. (A55) / ...in organizacija ustreznih izobraževanj za strokovne delavce. (B34) / Potrebna bi bila dodatna izobraževanja. (C21) / Menim, da bi bilo dobro ponuditi več izobraževanj nam, ki to delamo. (D43)). Kot **razloge za potrebo po dodatnem izobraževanju** lahko navedemo to, da se v času študija naučimo le osnove dela (Strokovno podlago dobimo že na fakulteti, ampak to je samo osnova. (A60)), izobraževanja pa jim ponujajo kompetentnost in prepričanost, da delajo odgovorno (Imela sem možnost, da delam na področju posvojitve, a nisem čutila te moči in prepričanosti, da lahko to delam odgovorno. (A57)). **Teme strokovnega izobraževanja** bi morale zajemati področje družine (...izobraževanja na področju družine, različne specializacije, vse možne specializacije...(A61)), se pravi, kako funkcionira družina, ki je posvojila otroka, kakšni so odnosi v družini, ki je posvojila otroka ter pa potrebe otrok, ki so bili posvojeni in kako jim pomagati v času odraščanja (...funkcioniranja družine, ki je posvojila otroka, o odnosih v družini, kakšne so razvojne potrebe posvojenih otrok, o pomoči ob stiski družine, o pomoči odraščajočemu posvojenemu otroku. (C22)). Tema izobraževanj bi morala biti tudi tema izbora družine, se pravi, kako otroku izbrati

primerno družino (... *tema izbora družine (D45)*). Da bi bila izobraževanja primerna in uporabna za vse strokovne delavce, ki delajo na področju posvojitve, pa bi bilo **potrebno poenotenje** prakse centrov za socialno delo na področju posvojitve (*Na področju posvojitve je vsekakor nujno poenotenje prakse centrov za socialno delo. (B33)*).

ZAKONSKO DOLOČENE PRIPRAVE NA POSVOJITEV

Strokovne delavke izražajo **mnenje o zakonsko opredeljenih pripravah na posvojitve**, in sicer se strinjajo, da bi priprave na posvojitve morale biti zakonsko opredeljene (*Strinjam se, da bi bile priprave na posvojitve določene z zakonom. (A63) / Menim, da bi to bilo potrebno. (C23) / Mislim, da bi bilo potrebno ter tudi predpisati vsebine. (D48)*). **Zakonsko opredeljene priprave na posvojitve za kandidate pomenijo** osnovno ogrodje (*To je neko osnovno ogrodje za pare. (A64)*) in jim dajejo priložnost, da so bolj opremljeni (... *daje ljudem možnost, da so bolj opremljeni. (A66)*). **Zakonsko** bi morale biti **določene** tudi **vsebine** priprav na posvojitve, razdeliti bi jih morali na pravno-formalni del in vsebinski del (*Vsaj dve, tri vsebine: pravno-formalni del, drugi del pa bi moral biti vsebinski del. (D49)*). Ni pa potrebe po tem, da bi **izvajalci priprav na posvojitve** nujno bili strokovni delavci na centrih za socialno delo (*Ne vidim pa potrebe po tem, da bi to nujno izvajali na CSD (D51)*).

5 RAZPRAVA

5.1 Omejitve raziskave

Pri raziskavi sem v času zbiranja podatkov opazila nekaj omejitev, za katere bi si želela, da bi jih lahko odpravila, vendar sem vseeno prišla do koristnih rezultatov.

Na vsakem centru za socialno delo na področju posvojitve po navadi dela ena strokovna delavka (nekje s pomočjo psihologinje oziroma psihologa). V Ljubljani imamo pet centrov za socialno delo in ker sem želela raziskavo opraviti v ljubljanski regiji, je bil moj vzorec majhen. Ker živimo v času, ko je življenjski in delovni tempo hiter, si osebe težko najdejo čas, da pomagajo pri diplomski nalogi tako, da sodelujejo v intervjuju. Do strokovnih delavcev sem težko prišla, ena me je tudi zavrnila. Šele s pomočjo moje mentorice s prakse mi je uspelo dobiti štiri osebe, ki so bile pripravljene sodelovati.

Omejitev je bil tudi premajhen vzorec, namreč moj vzorec so sestavljale tri socialne delavke in ena psihologinja, ki delajo na področju posvojitve. Želela bi si, da bi sodelovala še strokovna delavka iz CSD Ljubljana Bežigrad in še kakšna psihologinja, ki sodeluje pri postopku posvojitve. V raziskavo bi bilo potrebno vključiti tudi družine, ki so posvojite otroka, da bi pridobili tudi njihovo mnenje. Omejitve so bili tudi splošni odgovori nekaterih strokovnih delavk, iz katerih nisem dobila dovolj bogatega gradiva za analizo.

5.2 Razprava o raziskavi

5.2.1 Vodenje priprav na posvojitve na centrih za socialno delo

Že vrsto let velja, da mora delo strokovnih delavk in delavcev, ki delajo na področju posvojitve, izhajati primarno iz tega, da se otroku poišče dobre starše, ki mu lahko nudijo vse, kar potrebuje (Zupančič 1987: 114). Tega prepričanja se držijo tudi strokovni delavci, saj bodoče starše opremljajo z znanjem, ki jim bo v pomoč pri skrbi za otroka. Priprave na posvojitve tako krepijo moč bodočih staršev, da bodo delovali v otrokovo dobro. Kako strukturirati priprave na posvojitve (ni pomembno ali gre za individualne priprave, ki jih vodi strokovna delavka oziroma delavec ali za organizirane skupinske priprave v okviru društev), da bodo bodoči starši kar najboljše pripravljene na izzive, s katerimi se bodo srečevali skozi življenje z otrokom, ki je posvojen, o katerih temah se pogovarjati, o katerih vsebinah se izobraževati, pa ostaja odprto vprašanje. Završek (2009: 101) piše o tem, da zakon ne predpisuje priprav na posvojitve in da so ravno zaradi

tega strokovni delavci primorani izvajati individualne priprave. V praksi imajo strokovni delavci precej dobro opredeljen pojem 'priprave na posvojitve' in če poskušamo med vsemi razumevanji tega pojma najti neko rdečo nit ugotovimo, da nalogo priprave na posvojitve delijo na dva dela, in sicer na formalno-pravnega in na vsebinskega. Formalno-pravni del sestoji iz zakonodaje, vsebinski pa iz tem, ki se obravnavajo v razgovorih. Rapoša Tajnšek et al.(2002:12) pravi, da je najpomembnejši del strokovnega dela z družino, ki bo posvojila otroka, priprava na starševstvo in razumevanje specifičnosti družine, ki posvoji otroka. Strokovne delavke oziroma delavci bodoče starše na starševstvo pripravljajo tako, da se pogovarjajo o temah, ki so specifične za otroka, ki je posvojen, torej o razvojnih potrebah otroka, o upoštevanju perspektive otroka, o teoriji varne navezanosti, na katere ključne trenutke v otrokovem življenju morajo biti pozorni in pa tudi kdaj in kako povedati otroku, da je posvojen ter kako pomembno je ohranjanje otrokovega biološkega ozadja. Pomembna tema, ki je del dobrega starševstva, je tudi tema o partnerskem odnosu, saj dober partnerski odnos pomeni, da starša svojo srečo prenašata tudi na otroka. V okviru teme o partnerskem odnosu se govori o zmožnostih partnerjev, da v svoje življenje sprejmeta novo osebo, o tem, kako premagujeta stresne in konfliktno situacije in kakšna je njuna socialna mreža. Nekateri strokovni delavci parom priporočijo tudi priprave na posvojitve v okviru društev, tam pa delo večinoma poteka v skupini. Prednost skupinskega dela je tudi to, da pari vidijo in spoznajo tudi druge pare, ki želijo posvojiti otroka ter tako spoznajo, da niso sami v tej situaciji. Od drugih parov lahko slišijo njihove izkušnje, med seboj pa si delijo mnenja in razmišljanja (Zupančič 1987: 121). Udeležba takih oblik priprav na posvojitve pa ni obvezna in ne vpliva na mnenje o ustreznosti para. Ne smemo pa zanemariti tudi dejstva, da je poleg priprav na posvojitve potrebno tudi, da pari sami iščejo določene informacije, se povezujejo z družinami, ki so že posvojili otroka in tako pridobijo informacije tudi iz prve roke.

5.2.2 Psihosocialna podpora in pomoč, namenjena parom, ki bodo posvojili otroka in delo z družino po končanem postopku posvojitve

Čeprav nekateri pari ne izražajo želje po dodatni podpori, je naloga strokovnega delavca, da spodbudi pogovor o stiskah, če jih le zazna. Lahko pa se zgodi tudi, da strokovni delavec zanemari to izkušnjo, ker par o tem ne more ali ne želi govoriti ali pa ne išče pomoči (Cooper Hilbert 1999 v Bevc 2002: 45). Zato je previdnost strokovnega delavca še kako potrebna. Večina parov, ki želijo posvojiti otroka, se sooča z neplodnostjo in to vsekakor prinaša določeno mero čustvene obremenitve. Nekateri pari bi svojo praznino

radi zapolnili s otrokom, ki ga želijo posvojiti (Bevc 2006). Posvojiti otroka, da bi si zacelili rane, ki jo je povzročila neplodnost, ni prava rešitev. Stisko neplodnosti lahko partnerja predelata sama ali pa se o tem pogovarjajo tudi v razgovorih, ki potekajo v okviru priprav na posvojitve. Vsekakor je lahko nezmožnost imeti biološkega otroka posebna okoliščina, ki ji je potrebno nameniti dodatno pozornost. V takih primerih sta paru na voljo socialna delavka in psihologinja. Pari se v procesu posvojitve srečujejo tudi z dilemami, o katerih se pogovarjajo v razgovorih. Zakonodaja predpisuje, da se otroka namesti v družino z namenom posvojitve za eno leto, preden se izda odločba o posvojitvi. V tem času bi si lahko biološka mama premislila in bi želela otroka nazaj, tega pa se pari bojijo. V praksi se to le redko dogaja, saj se strokovne delavke in delavci z biološko mamo, ki želi dati otroka v posvojitve, večkrat pogovorijo tudi o ostalih možnostih, ki so na voljo. Če biološki mami nobena druga možnost razen posvojitve ne ustreza, bo dala otroka v posvojitve in je zelo malo verjetno, da bi si premislila. Veliko vprašanje, ki si ga postavljajo pari, je tudi število otrok, ki ustrezajo pogojem za posvojitve v primerjavi s številom ustreznih kandidatov. Prav zaradi tega je parom predstavljena tudi mednarodna posvojitve. Zadnje veliko dilemo pa predstavljata vprašanja, ali bo otrok sprejel svojo novo družino in ali se bodo uspeli povezati kot družina. To dilemo lahko partnerja predelata s pomočjo lastnih izkušenj, le spomniti jih je potrebno, da v življenju vseskozi navezujemo stike z drugimi osebami in da z otrokom to ne poteka nič drugače, potrebna sta le trud in vztrajnost, saj se to ne bo zgodilo čez noč. Podpora in pomoč paru se lahko nadaljuje tudi po končanem postopku posvojitve, vendar le na njuno pobudo, saj zakon ne opredeljuje spremljanja družine po končanem postopku posvojitve. Če se med samim postopkom posvojitve med socialno delavko in parom razvije zaupen odnos, to pusti odprt prostor za nadaljevanje pogovora (Zaviršek et al. 2009: 132-133). Socialna delavka pa tako postane pomembna oseba v življenju nove družine.

5.2.3 Razumevanje in ravnanje v primeru odprtih posvojitvev

Zaviršek (2012: 23-24) opredeli odprto posvojitve kot pravico otroka, da ob polnoletnosti prejme informacije o bioloških starših, če je to njegova želja in kot pravico bioloških staršev do informacij o otroku. S tako opredelitvijo se po večini strinjajo tudi strokovne delavke, dodajajo pa še pomembnost povezave otroka, ki je posvojen, s svojim biološkim poreklom. Vsekakor želje po spoznanju ne smemo zanemariti. Pomembno je, kdaj otrok izrazi željo po spoznanju bioloških staršev in na kakšen način ter kakšen je razlog, da si jih otrok želi spoznati. Otrokovo željo po spoznanju bioloških staršev lahko razumemo

kot njegovo iskanje osebne identitete (Swientek 1999: 25). Prav tako otroku stiki z biološkimi starši zmanjšujejo negotovost glede identitete, saj podajajo odgovore na vprašanja kdo sem, od kod prihajam, zakaj so me dali v posvojitev (Zaviršek 2012: 130). Vseeno pa moramo biti pozorni v katerem življenjskem obdobju otroka se vse to dogaja in koliko je otrok star, saj moramo vse prilagoditi otrokovi zmožnosti razumevanja, ker le tako lahko preprečimo preobremenjenost otroka. Ravnanje strokovnih delavk ob takih primerih vedno zavaruje anonimnost bioloških staršev. Če ima center za socialno delo informacije o bioloških starših, poskuša z njimi vzpostaviti stik, jih povabi na razgovor in jim v varnem okolju pove o želji otroka po spoznanju. Preveri tudi pripravljenost za srečanje in skladno z njihovo odločitvijo pomaga pri izvedbi kontakta ali nudi psihosocialno pomoč.

5.2.4 Izobraževanja za strokovne delavce o temah, ki zajemajo posvojitve

Strokovni delavci, ki delajo na področju posvojitve, izražajo veliko željo po dodatnem izobraževanju, kar je v svojem raziskovalnem poročilu ugotovila tudi že Darja Zaviršek (2009: 126). Kot razloge za potrebna dodatna izobraževanja strokovni delavci navajajo to, da se v času študija spoznajo le z osnovnimi znanji, kar pa absolutno ni dovolj. Prav tako omenjajo, da jim znanja, ki jih pridobijo na različnih izobraževanjih, dajejo večji občutek kompetence in večjo prepričanost, da svoje delo opravljajo pravilno in odgovorno. Boljše poznavanje družine, ki je posvojila otroka in njene specifičnosti bi pripomoglo k večjemu prepričanju strokovnih delavk v svojo kompetentnost. Potrebno je tudi znanje o potrebah otrok, ki so bili posvojeni in o dejavnikih, ki vplivajo na razvoj otrokove identitete. S poenotenjem prakse socialnega dela na področju posvojitve bi bila opredelitev potrebnih vsebin izobraževanj lažja, predvsem pa bi omogočala vsem strokovnim delavcem, da se izobražujejo o enakih temah, ne le o tistih, ki se njim zdijo pomembne.

5.2.5 Potreba po zakonsko določenih pripravah na posvojitve

Strokovne delavke se med seboj strinjajo, da bi morale biti priprave na posvojitve določene z zakonom, saj bi to parom predstavljalo osnovno ogrodje potrebnega znanja in bi jim dajalo priložnost, da se bolj opremijo za življenje z otrokom, ki je posvojen. Prav tako zaznavajo potrebo po zakonsko določenih vsebinah priprav na posvojitve, saj le-ta omogoča poenoteno prakso. Poenotena praksa bi koristila vsem, še posebej pa manjšim centrom za socialno delo, ki imajo manj postopkov posvojitve in tako tudi neizdelano prakso (Zupančič 1987). Izraženo je bilo tudi mnenje, da izvajalci priprav na posvojitve

ne rabijo biti nujno strokovni delavci na centrih za socialno delo. Priprave bi lahko izvajali tudi drugi strokovnjaki s primerno izobrazbo, če bi vsebina priprav na posvojitve odražala strokovne standarde dela.

6 SKLEPI

VODENJE PRIPRAV NA POSVOJITEV NA CENTRIH ZA SOCIALNO DELO

- Osnovni cilj priprav na posvojitve je krepitev moči bodočih staršev za skrb za otrokovo dobro.
- Namen priprav na posvojitve je starše opremiti, da bodo lahko boljše skrbeli za otroka.
- Razumevanje pojma priprav na posvojitve se med strokovnimi delavkami razlikuje, skupno pa jim je razumevanje, da se priprave na posvojitve delijo na dva dela, formalno-pravnega in vsebinskega.
- Izvajalci priprav na posvojitve na centrih za socialno delo praviloma delujejo v timu socialne delavke in psihologinje.
- Obseg in vsebina priprav na centrih za socialno delo se med seboj razlikujejo, ker v Sloveniji niso izdelani enotni koncepti oziroma smernice za delo s pari oziroma posamezniki za pripravo na posvojitve.
- Strokovni delavci kandidate seznanijo s pripravami na posvojitve, ki potekajo v okviru društev.
- Pomembno je, da pari tudi sami iščejo informacije o posvojitvah in se povezujejo z družinami, ki imajo izkušnjo posvojitve otroka.

PSIHOSOCIALNA PODPORA IN POMOČ, NAMENJENA PAROM, KI BODO POSVOJILI OTROKA IN DELO Z DRUŽINO PO KONČANEM POSTOPKU POSVOJITVE

- Veliko parov ne izraža potrebe po dodatni podpori in pomoči v premagovanju njihovih stisk.
- Podpora in pomoč sta parom namenjena na razgovorih, kjer so strokovni delavci (socialna delavka in/ali psihologinja) pozorni na lastnosti, okoliščine ali ovire, ki jim je potrebno nameniti dodatno pozornost.
- Pari se v procesu posvojitve srečujejo z vprašanji glede zakonodaje, z vprašanji glede nizkega števila otroka v primerjavi s številom ustreznih kandidatov, z vprašanji glede starosti otroka, zdravstvenega stanja otroka, rasne pripadnosti otroka, z vprašanji mednarodne posvojitve, z vprašanjem, ali jih bo otrok sprejel in ali se bodo povezali kot družina.

- V Sloveniji se s pravnomočnostjo odločbe o posvojitvi delo z družino konča. Naša zakonodaja ne predpisuje nadaljnega postopka v smislu dela z družino. Sodelovanje se nadaljuje le na pobudo družine.
- Družine se po končanem postopku posvojitve na strokovne delavke obračajo z vprašanji, ki se porajajo tekom življenja z otrokom.
- Delo z družino po končanem postopku bi moralo biti formalno urejeno, vsaj ob življenjskih prelomnicah otroka.

RAZUMEVANJE IN RAVNANJE V PRIMERU ODPRTIH POSVOJITEV

- Razumevanje pojma odprte posvojitve se med strokovnimi delavkami razlikuje.
- O odprti posvojitvi govorimo takrat, ko posvojitelji otroku povedo, da je posvojen in se mu omogočijo stiki z biološkimi starši, če otrok to želi. Pomembno pa je predvsem to, da so družina, ki je posvojila otroka in otrok, ki je bil posvojen, povezani z biološkim poreklom otroka.
- Če se otrok in biološki starši spoznajo, je pomembno, kdaj se spoznajo in na kakšen način ter kakšen je razlog za spoznanje.
- Ravnanje strokovnih delavk ob odprtih posvojitvah poteka tako, da se zagotavlja in upošteva pravica do anonimnosti bioloških staršev.
- Odprtost posvojitve iz rejništva omogoča ohranjevanje stikov otrok in bioloških staršev, saj po navadi otrok že pozna svoje biološke starše.

IZOBRAŽEVANJE ZA STROKOVNE DELAVCE O TEMA, KI ZAJEMAJO POSVOJITEV

- Strokovni delavci izražajo potrebo po dodatnem izobraževanju.
- Razlogi za potrebo po dodatnem izobraževanju so, da se v času študija naučijo le osnove dela, izobraževanja pa strokovnim delavcem ponujajo znanje, kompetentnost in prepričanost za odgovorno delo.
- Teme izobraževanj bi morale vključevati specifične teme družine in otrok, ki so posvojeni (funkcioniranje družine, ki je posvojila otroka, odnosi v družini s otrokom, ki je posvojen, razvojne potrebe otrok, ki so posvojeni, pomoč ob stiski družine, pomoč odraščajočemu otroku, ki je posvojen itd).
- Izobraževanja bi bila najbolj učinkovita, če bi poenotili prakso socialnega dela na področju posvojitvev.

POTREBA PO ZAKONSKO DOLOČENIH PRIPRAVAH NA POSVOJITEV

- Strokovne delavke izražajo potrebo po zakonsko določenih pripravah na posvojitve.
- Zakonsko določena bi morala biti tudi vsebina priprav na posvojitve.
- Priprave na posvojitve parom predstavlja osnovno ogrodje znanja in jih opremi za življenje z otrokom, ki je posvojen.

7 PREDLOGI

- Predlagam, da bi bile **priprave na posvojitve zakonsko določene** in bi potekale tako v skupini kot individualno.
- Predlagam, da bi bila **vsebina priprav zakonsko določena**, praksa socialnega dela na področju posvojitve pa bi bila tako bolj enotna³.
- Predlagam **enotno evidenco kandidatov, ki ustrezajo pogojem za posvojitve**. Evidenca bi morala vsebovati kartoteke kandidatov, kjer bi bile zbrane predstavitve kandidatov, dostop do nje pa bi imeli strokovni delavci, ki delajo na področju posvojitve.
- Predlagam **dodatna strokovna izobraževanja za strokovne delavce**, ki delajo na področju posvojitve. Izobraževanja bi morala vsebovati teme funkcioniranja družine, ki je posvojila otroka, odnosov v družini s otrokom, ki je posvojen, razvojnih potreb otrok, ki so posvojeni, pomoči ob stiski družine, pomoči odraščajočemu otroku, ki je posvojen itd.
- Predlagam **zakonsko opredeljeno odprto posvojitve**, kjer bi opredelili ravnanja strokovnih delavk in pravice vseh udeleženi v postopku posvojitve.
- Predlagam **delo z družino po končanem postopku posvojitve**, z namenom podpore in pomoči.

³ Za enotno prakso na področju posvojitve bi bila potreba reorganizacija centrov za socialno delo, ki se v Sloveniji pripravljajo. To je ena izmed sprememb, ki jih načrtuje država na področju posvojitve (Bizant 2013).

8 LITERATURA

Bevc, V. (1999). Posvojitvev otrok. O pogumu in bolečini žensk, ki so oddale otroka v posvojitvev. DAG grafika. Ljubljana.

- (2002). Kvalitetnejše preživljanje prostega časa udeležencev programa psihosocialne pomoči v zakonski krizi zaradi neplodnosti. *Socialno delo*, 41, 1:43-55.
- (2006). Čustveno stanje neplodnih parov pred posvojitvijo otroka. *Socialno delo*, 45, 1-2:51-59.

Bizant, U. (2013). Identiteta otroka, ki je bil posvojen. Diplomaska naloga. Fakulteta za socialno delo. Ljubljana.

- (2014). Dejavniki, ki vplivajo na identiteto posvojenega otroka. *Socialno delo* 53, 2: 85-95.

Burger, M. Globevnik Vitekonja, V. Tul, N. (1995). Osebnostne lastnosti parov z zmanjšano plodnostjo. *Psihološka obzorja*. 4, 4: 5-18.

Cugmas, Z. (2001). Nova spoznana o vlogi staršev pri razvoju otrokove navezanosti. *Psihološka obzorja*, 50, 2 :51-66.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske dinamike. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družno*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Grotevant, H. D., Dunbar, N., Kohler, J. K. Esau, A. M. L. (2000). Adoptive Identity: How Context Within and Beyond the Family Shape Developmental Pathways. *Family relations*, 49, 379-387.

Fishman, F. Harrington, E. S. (2007). School Issues and Adoption: Academic Considerations and Adaptation. V: Rafael A. Javier et al. (ured.), *Handbook of Adoption: implications for researchers, practitioners and families*. Thousand Oaks: Sage Publications. (256-181).

Forsythe, S. (2009). Social Stigma and the Medicalisation of Infertility. *Journal of the Manitoba Anthropology Students' Association*, 28:22-36. (Dostopno na <http://umanitoba.ca/publications/openjournal/index.php/mb-anthro/article/view/23> 26. 5. 2016

Mesec, B. (2013/2014). Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. Študijsko gradivo. Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani.

Hawk, B. McCall, R. B. Groark, C. J. Muhamedrahimov, R. J. Palmov, O. I. Nikiforova, N. V. (2012). Age at Adoption: A Measure of Time in the Orphanage or Child-Specific Factors? *Adoption Quarterly*, 15: 18-34.

Howe, D. (1995). *Attachment Theory for Social Work Practice*. London: Macmillan Press LTD.

Huh, N. S., Reid, W, J. (2000). Intercountry, transracial adoption and ethnic identity. *International Social Work*. 43 (1): 75-87.

Južnič, S. (1993). *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo Centri za socialno delo (http://www.scsd.si/tl_files/scsd/dokumenti/katalog_1_6_2.pdf , 2. 5. 2016, 12:00)

Klun, M. (2009). Posvojitve v Sloveniji kot oblika socialnega starševstva. *Socialno delo*, 48, 1-3. 35-49.

Kopan Erzar, K. Rožič, T. Simonič, B. (2011). Vloga in pomen navezanosti pri razvoju otrok v nadomestnih družinah. *Socialno delo* 50, 2: 103-111.

Levy Shiff, R., Zoran, N., Shulman, S. (1997). International and Domestic Adoption: Child Parents, and Family Adjustment. *International Journal of Behavioral Development*, 20, 1, 109-129.

Lutter, E. (1997). Razvoj posvojitev. *Strokovno-pravni informator Firis*. 9: 28 – 42.

McGinn, M. (2007). Developmental challenges for adoptees across the life cycle. V: Rafael A. Javier et al. (ured.), *Handbook of Adoption: implications for researchers, practitioners and families*. Thousand Oaks: Sage Publications (61-77).

Mikuš Kos, A. in Slodnjak, V. (2000). Nesreče, travmatski dogodki in šola. Ljubljana: DZS

Miller, L. C. (2012). Medical Status of Internationally Adopted Children. V: Gibbons, J. L., Smith Rotabi, K. (ured.), Intercountry Adoption: Policies, Practices, and Outcome. Ashgate Publishing, (187-198).

Nastran Ule, M. (2000). Sodobne identitete: v vrtincu diskurzov. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Perko, A. (2008). Družina na križpotju: sodoben pristop k urejanju ljudi v stiski. Ljubljana: Umco: Zavod Mitikas.

Podbevšek, M. Šolar Meglič, P. (2009). Priprava na posvojitve v Sloveniji in Evropski uniji. Diplomatska naloga. Fakulteta za socialno delo. Ljubljana.

Sirk, P. (2013). Soočanje para z neplodnostjo. Diplomatska naloga. Pedagoška fakulteta.

Swientek, C. (1999). Identiteta med biološko in socialno pripadnostjo družini pri posvojenjih. Strokovno-pravni informator Firis, 7, 12: 23-36.

Trolley, B., Wallin, J., Hansen, J. (1995). International Adoption: Issues of Acknowledgment of Adoption and Birth Culture. Child and Adolescent Social Work Journal. 12, 6, 465-479.

Rapoša Tajnšek, P. (1999). Organizacija in standardi na področju posvojitve. Visoka šola za socialno delo. Ljubljana.

- Miloševič Arnold, V., Čačinovič Vogrinčič, G., Rozman, V., Radonjič, N., Bole, M., Kovačec, A., Mikolič, M., Rajšel, S. (2002). Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve. Socialno delo 41, 1:1-41.

Razpotnik, Š. (2004). Jaz še vem kdo sem in od kod prihajam – o konceptu etnične identitete. Socialna pedagogika, 8, 2: 121-152

Urh, Š. (2010). Etnična občutljivost v izobraževanju za socialno delo. Socialno delo, 49, 2/3, 73-84.

Vec, T. (2007). Teoriji socialne identitete in samokategorizacije. Psihološka obzorja, 16, 1, 75-89.

Zaviršek, D., Kobal, B., Čačinovič Vogrinčič, G., Urh, Š., Sobočan, A. M., Smolej, S., Dremelj, P., Žiberna, V., Klun, M., Rezar, I. (2009). Postopki, organizacija in standardi na področju posvojitve. Raziskovalno poročilo. Ljubljana, Fakulteta za socialno delo.

Zaviršek, D. (2012). Notranje in meddržavne posvojitve: od osebnih izkušenj do dobre prakse. Fakulteta za socialno delo.

Zupančič, E. (1987). Posvojen otrok, zaželen in ljubljen. Ljubljana Center: Občinska raziskovalna skupnost, Cankarjeva založba.

Warner Colaner, C. (2014). Measuring Adoptive Identity: Validation of the Adoptive Identity Work Scale. *Adoption Quarterly*, 17: 134-154.

Gwendolyn C. Natuch <http://adoptionhealing.blogspot.si/search?q=adoptee+identity> (19. 5. 2016)

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (2004). Ur. l. 69/2004 (ZZZDR-UPB1). Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3093> (21. 3. 2016)

9 PRILOGE

9.1 Obdelava in analiza podatkov

Tabela 3: Pripisovanje kod in kategorij izjavam

A: socialna delavka, CSD Ljubljana Center

B: socialna delavka, CSD Ljubljana Moste-Polje

C: socialna delavka, CSD Ljubljana Vič-Rudnik

D: psihologinja, CSD Ljubljana Šiška

Številka izjave	Izjava	Koda	Kategorija	Tema
A1	Ker delam na tem področju, je moja razlaga sledeča: eno je to, kar imajo kandidati za nalogo, da pripravijo dokumentacijo, ki je zakonsko določena in pa del, ki je povezan s socialnim delom, torej, da njimi opravim razgovor, s posameznikom ali parom, o želji za posvojitev.	Pogovor o želji za posvojitev	Razumevanje pojma priprav na posvojitev	Priprave na posvojitev
A2	Jaz vsak razgovor razumem kot pripravo na posvojitev.	Vsak pogovor kot priprava	Razumevanje pojma priprav na posvojitev	Priprave na posvojitev
A3	Vsak kontakt, obisk na domu, sodelovanje z njimi, za njuno željo, da bi posvojili otroka.	Kontakt in sodelovanje kot priprava	Razumevanje pojma priprav na posvojitev	Priprave na posvojitev
A4	Na našem CSD nimamo organiziranih priprav na posvojitev niti ni določeno število ur tako imenovanih priprav.	Neorganiziranost priprav na posvojitev na CSD	Priprave na centrih za socialno delo	Priprave na posvojitev
A5	Kandidate seznanim s tem, kaj v Sloveniji obstaja izven delovanja Centrov za socialno delo, se pravi v okviru društev.	Seznanitev kandidatov s pripravami v okviru društev	Priprave na posvojitev v okviru društev	Priprave na posvojitev
A6	Seveda pa je to njihova volja in ni vezano na samo odločitev, ali sta	Neobveznost udeležitve priprav na posvojitev v	Priprave na posvojitev v okviru	Priprave na posvojitev

	primerna za posvojitvev otroka.	okviru društev	društev	
A7	Smatram tudi, da je usmeritev na take priprave priprava para ali pa del priprave.	Napotitev v društva kot priprava	Priprave na posvojitvev okviru društev	Priprave na posvojitvev
A8	Jaz delam tako, da opravi nekaj razgovorov, približno do 6 srečanj.	Število pogovorov	Obseg priprav na posvojitvev	Priprave na posvojitvev
A9	Ljudje iščejo od informacij do napotil za literaturo, ki obravnava to temo, sem spadajo tudi otroške knjige, tudi na internetu je veliko dostopnega gradiva in informacij.	Potek priprav	Delo kandidatov	Priprave na posvojitvev
A10	Povem jim tudi izkušnje, ko odrasli z izkušnjo posvojitve iščejo svoje biološke korenine.	Iskanje bioloških korenin	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitvev
A11	Kar nekaj imam takih izkušenj, da ljudi potem ne zanima, s čim vse se človek lahko sreča, se pravi ne samo z izkušnjami, ki te delajo srečno, temveč vse, kar lahko prinese življenje, drugačnost in tako naprej in seveda je pomembno, kakšna ta človeka sta, kako sta opremljena za življenjske izzive in seveda starševske, a vseeno malo drugačne izzive.	Pogovor o izzivih	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitvev
A12	Moja izkušnja je, da kadar sem odprla to temo, to ljudi prestraši, obremeni ali pa jih tudi ogrozi.	Reakcija na temo pogovora	Občutljivost do občutkov ljudi	Priprave na posvojitvev
A13	Vidim, da to zahteva mojo previdnost, do kam se giblje razgovor, seveda do tam, kjer je par odprt in zmora to sprejeti.	Previdnost ob delu	Občutljivost do občutkov ljudi	Priprave na posvojitvev
A14	Približno 6 srečanj po eno uro.	Število srečanj	Obseg priprav na posvojitvev	Priprave na posvojitvev

A15	Usmerjeni smo v to, kar par že prej napiše v svojem življenjepisu.	Pomembnost življenjepisa	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
A16	Meni je pomembno, da se skozi razgovore par predstavi.	Predstavitev para	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
A17	Da predstavi sebe, svoje izkušnje iz otroštva, iz življenja, kakšna človeka sta, kakšni so njihovi hobiji, kakšen je motiv za posvojitve otroka.	Predstavitev življenja	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
A18	Zanima me tudi, kako delujeta in sodelujeta kot par, ker to kar ona dva ustvarjata skupaj v življenju, tega bo deležen otrok.	Predstavitev odnosa para	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
A19	Kako družina živi, kako je povezana z drugimi, kako rešujeta konflikte, kako se pogovarjata.	Vsakdanje življenje in socialna mreža	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
A20	Ali je njuno življenje del ljubeče skupnosti, saj bo tega deležen tudi otrok.	Socialna mreža	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
A21	Zanima me, kako se soočajo z drugačnostjo, kakšni so predsodki, vrednote, kako njuna socialna mreža gleda na drugačnost.	Soočanje z drugačnostjo	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
B1	V Sloveniji nimamo izdelanega enotnega koncepta oziroma smernic za delo na področju priprave parov oziroma posameznika na posvojitve.	Ni enotnih smernic	Priprave na centrih za socialno delo	Priprave na posvojitve
B2	Priprava na posvojitve po mojem mnenju vključuje seznanitev para z zakonskimi določili za posvojitve otroka, proučitev ali par oziroma posameznik ustreza pogojem za posvojitve, ki jih definira stroka in pripravo posameznika oziroma para na življenje s posvojenim otrokom.	Seznanitev z zakonskimi določili in priprava na življenje z otrokom	Razumevanje pojma priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
B3	Priprave na posvojitve na CSD Moste-Polje izvaja socialna delavka in psihologinja.	Socialna delavka in psihologinja	Izvajalci priprav na posvojitve na CSD	Priprave na posvojitve
B4	...in sicer tako, da z	Vsebina priprav na	Obravnavane	Priprave na

	zakoncema opravimo več poglobljenih svetovalnih razgovorov z namenom seznanitve s samim postopkom posvojitve in zakonskimi določili, spoznavanja osebnostnih lastnosti kandidatov in vsebine partnerskega odnosa, predstavitev življenjskih izkušenj, ocenjevanja motivov za posvojitve, pričakovanj v zvezi s posvojitvijo, spoznavanja posebnosti življenja s posvojenim otrokom ter ocenjevanja pripravljenosti kandidatov na starševstvo posvojenemu otroku.	posvojitve	teme pogovorov	posvojitve
B5	... kdaj in kako povedati otroku, da je posvojen, pravici otroka do vseh informacij, pomenu ohranjanja otrokovega kulturnega in nacionalnega ozadja, vzgoji, razvojnih potrebah otroka, upoštevanju perspektive otroka, teoriji varne navezanosti, pozornosti na ključne trenutke v otrokovem življenju ipd.	Teme povezane z otrokom	Obravnane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
B6	Pripravam namenimo okvirno 10 do 13 razgovorov, vključno z razgovori, ki jih opravi psihologinja.	Število pogovorov	Obseg priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
B7	Število razgovorov je odvisno od predhodne priprave kandidatov za posvojitve.	Predhodna priprava kandidatov	Obseg priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
B8	... saj se namreč nekateri kandidati že sami dobro seznanijo s postopkom posvojitve, se torej individualno izobražujejo, iščejo informacije, se povezujejo z osebami, ki so že posvojile otroka, in k nam že pridejo opremljeni z osnovnim vedenjem o postopku posvojitve.	Predhodna priprava kandidatov	Delo kandidatov	Priprave na posvojitve
B9	Skozi podporo in opolnomočenje bodočih staršev v procesu priprav	Otrokovo dobro	Osnovni cilj priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve

	na posvojitve zasledujemo osnovni cilj, ki je skrb za otrokovo dobro.			
B10	Kandidatom predstavimo ključna znanja za otrokov zdrav celostni razvoj in posebnosti, na katere je potrebno biti pozoren v življenju s posvojenim otrokom.	Ključna znanja za zdrav razvoj otroka	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
B11	Pogovorimo se o povsem praktičnih stvareh, ki so koristne tako za starše kot za otroke.	Pogovor o praktičnih stvareh	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
B12	Namen priprav je v tem, da starše opremimo za boljšo skrb za otroka.	Opremljanje staršev za skrb za otroka	Namen priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
B13	S kandidati se v postopku priprave na posvojitve pogovarjamo o za otroka pomembnih dejstvih in eno od njih je tudi odprta posvojitve oziroma pravica do vse svoje resničnosti.	Pravica otroka do vse resničnosti	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
C1	Pripravo na posvojitve razumem kot pripravo na sprejem nebiološkega otroka, kot pripravo para, da je otrok lahko drugačen od njihovim pričakovanj.	Priprava na sprejem nebiološkega otroka	Razumevanje pojma priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
C2	Na našem CSD sodelujeta v postopku priprav na posvojitve socialna delavka in psihologinja.	Socialna delavka in psihologinja	Izvajalci priprav na posvojitve na CSD	Priprave na posvojitve
C3	Socialna delavka predstavi socialni vidik, zakon in sam postopek.	Delo socialne delavke	Izvajalci priprav na posvojitve na CSD	Priprave na posvojitve
C4	Psihologinja parom predstavi razvojna obdobja otroka, odnose v družini od prihodu otroka, razvojne potrebe otroka in kako naj bi potekalo sprejemanje otrokovih lastnosti.	Delo psihologinje	Izvajalci priprav na posvojitve na CSD	Priprave na posvojitve
C5	Pare tudi napotimo v društva, ki niso v okviru CSD, se pravi Družinsko-terapevtski center in Društvo Deteljica.	Društva, ki izvajajo priprave	Priprave na posvojitve v okviru društev	Priprave na posvojitve
C6	... vendar udeležitev teh priprav na posvojitve ni obvezna.	Neobveznost udeležitve priprav na posvojitve v	Priprave na posvojitve v okviru	Priprave na posvojitve

		društvi	društva	
C7	Priprave potekajo približno 6 mesecev, približno 12 do 15 ur.	Število ur priprav na posvojitve	Obseg priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
C8	Zelo pomembno je, da pari napišejo dober življenjepis.	Življenjepis	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
C9	Življenjepis je osnova, s katero se pari predstavijo in jih tako spoznamo.	Osnova za predstavitev	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
C10	V življenjepisih opišejo svojo matično družino, svoje vrednote, s čim se ukvarjajo, kako si predstavljajo skrb za tujega otroka.	Opis svojega življenja	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
C11	O tem temah se potem tudi mi pogovarjamo.	Pogovor o življenju kandidatov	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
C12	Pare pripravimo tudi na to, kdaj in kako povedati otroku, da je posvojen.	Pogovor o tem, kdaj in kako povedati otroku, da je posvojen	Obravnavane teme razgovorov	Priprave na posvojitve
C13	Pogovarjamo se o biološki preteklosti otroka in kako je ne smejo zanikati.	Biološka preteklost otroka	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D1	Se mi zdi, da sta dve stvari pomembni: prva stvar je, da dobro osvojijo formalnosti, saj je tega veliko in drugi del, ki je pomemben je vsebinski del.	Formalni in vsebinski del	Razumevanje pojma priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
D2	Nekateri pridejo z zelo izdelanimi pojmi, tam delamo na tem, da njihove idealizirane predstave spravimo bolj v realnost.	Realnost situacije	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D3	Poudarjamo specifične posvojenega otroka in se tega ne zaobide.	Specifične otroka	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D4	Meni osebno je tudi pomembno, da preverim kapaciteto za odnos, kapaciteto za vzgojo, za starševstvo, čustveno toleranco, kako ohranjati čustveno kontrolo pri stiskah.	Odnos, vzgoja in toleranca	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D5	Jaz jih tudi vedno napotim v organizirane oblike priprav na posvojitve.	Organizirane oblike priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve v okviru društev	Priprave na posvojitve
D6	Ne zahtevam, da se jih udeležijo, vendar jim dam podatek in toplo priporočim, potem pa se sami odločijo.	Neobveznost udeležitve organiziranih priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve v okviru društev	Priprave na posvojitve

D7	Podam jim tudi seznam knjig, kakšen film priporočim za ogled.	Knjige in filmi	Delo kandidatov	Priprave na posvojitve
D8	...povem, naj se nujno povežejo z vsaj dvema družinama, ki imajo izkušnjo posvojitve, naj se z njimi pogovorijo, kako so oni začeli razmišljati o posvojitvi, kako sedaj živijo, kakšne so spremembe v življenju kot pa če otroka sam rodiš.	Povezava z družinami, ki imajo izkušnjo posvojitve	Delo kandidatov	Priprave na posvojitve
D9	... kako sorodstvo gleda na to, preverim širšo socialno mrežo, kako sprejemajo ljudi itd.	Socialna mreža	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D10	Preverim tudi partnersko komponento, kadar so kandidati v paru.	Partnerska komponenta	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D11	Zanima me, česa sta zmožna kot partnerja, koliko sta zmožna sprejeti novo osebo v življenje, kako prenašata stres, ko nista istega mnenja.	Partnerska komponenta	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D12	Prihod otroka predstavlja preizkus za partnerja.	Preizkus za partnerja	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D13	Veliko se pogovarjamo kakšne so potrebe otroka v različnih razvojnih obdobjih.	Potrebe otroka	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D14	Imamo dva do tri skupnih pogovorov, ki trajajo do dve uri...	Skupni pogovori	Obseg priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
D15	... obisk na domu do dve uri.	Obisk na domu	Obseg priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
D16	... imamo tudi individualne intervjuje za psihološko poročilo, po navadi dva razgovora.	Individualni intervjuji	Obseg priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
D17	In na koncu vsaj še en skupni razgovor.	Skupni pogovor	Obseg priprav na posvojitve	Priprave na posvojitve
D18	... splošnih stališč o otroku in o vzgoji...	Stališča o otroku in vzgoji	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D19	... se pogovarjamo tudi o splošni kapaciteti odnosa.	Kapaciteta odnosa	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D20	Predvsem o tem, koliko so pari vpeti v socialno mrežo, na kakšen način gojijo odnose.	Socialna mreža	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitve
D21	... raziskujem	Povezovanje	Obravnavane	Priprave na

	povezovanje z drugimi ljudmi.		teme pogovorov	posvojitvev
D22	...parom priporočam vključitev v te skupine, sicer imajo nekaj slabosti, ampak je prednost v tem, da imajo okoli sebe osebe s podobnimi izkušnjami.	Povezovanje	Priprave na posvojitvev okviru društev	Priprave na posvojitvev
D23	Pogovarjamo se tudi o drugačnem telesnem razvoju otrok, kako bi se s tem soočali.	Telesni razvoj otrok	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitvev
D24	Povem jim tudi, da morajo biti pari sami zelo asertivni, veliko morajo sami narediti, iskati informacije.	Asertivnost in iskanje informacij	Delo kandidatov	Priprave na posvojitvev
D25	Predstavim jim izkušnje, ko so otroci želeli spoznati svoje biološke starše in se o tem pogovarjamo tako, da so opremljeni tudi s tem znanjem.	Iskanje bioloških staršev	Obravnavane teme pogovorov	Priprave na posvojitvev
A22	Ko sem se jaz srečevala s pari ali s posameznikom, niso izrazili, da bi potrebovali kakšno posebno ali dodatno podporo in pomoč.	Ni izražene želje po dodatni podpori in pomoči	Dodatna podpora in pomoč parom, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem postopku posvojitvev
A23	So pa seveda tisti pari, ki so imeli izkušnjo z zdravljenjem z biomedicinsko pomočjo in ni bilo uspešno, imeli potrebo govoriti o tem nekaj časa in kako je to psihično naporno in stresno, ampak to v razgovoru.	Izražanje psihičnega stresa v pogovoru	Pomoč in podpora v pogovoru	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem postopku posvojitvev
A24	Pari oziroma posamezniki niso govorili o tem, da bi zaradi lastne situacije, torej neplodnosti, doživljali take stiske, da bi potrebovali še dodatno pomoč.	Ni izražene želje po dodatni podpori in pomoči	Dodatna podpora in pomoč parom, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem postopku posvojitvev
A25	Lahko pa samo o tem niso želeli ali upali govoriti.	Strah pred razkrivanjem stiske	Dodatna podpora in pomoč parom, ki bodo	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem

			posvojili otroka	postopku posvojitve
A26	Če bi to željo po pogovoru zaznala, bi jo seveda podprla, saj je zaželeno, da ljudje poiščemo pomoč, ko smo v stiski.	Podpora pri izražanju želje po pogovoru	Dodatna podpora in pomoč parom, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A27	Osebnost tega ne vidim kot dodatno stigmo.	Reševanje težav ni stigmatizirano	Dodatna podpora in pomoč parom, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A28	Nekih generalnih dilem ni.	Ni splošnih dilem	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A29	...se pa pari sprašujejo o nizkem številu otrok, ki ustrezajo pogojem za posvojitve v primerjavi s številom kandidatov...	Nizko število otrok v primerjavi s številom kandidatov	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A30	... se sprašujejo, kako otroka posvojiti v tujini in kakšne so te poti.	Načini mednarodne posvojitve	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A31	Kakšni pari imajo tudi vprašanja o tem, kakšne izzive prinaša posvojitve temnopoltega otroka, čeprav tega ne vidim množično.	Izzivi posvojitve temnopoltega otroka	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A32	Ne za njiju kot par, ki to sprejemata, ampak kaj bi za tega otroka pomenilo življenje v Sloveniji, kjer je večina naroda belopolta.	Izzivi v življenju temnopoltega otroka	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A33	Če nekdo ne bi razmišljal	Zadržki do	Pogovor in	Podpora, pomoč in

	o mednarodni posvojitvi, se pravi, da bi želel izključno otroka iz Slovenije, se pogovarjamo tudi zakaj je temu tako.	mednarodne posvojitve	podpora pri temah povezanih z mednarodno posvojitvijo	delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A34	Lahko gre za predsodek ali pa za finance, namreč mednarodne posvojitve zahtevajo finančni zalogaj.	Razlogi za zadržke do mednarodne posvojitve	Pogovor in podpora pri temah povezanih z mednarodno posvojitvijo	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A35	Tega ljudje sicer ne izpostavljajo in so pripravljeni narediti vse, samo da bi posvojili otroka, ker je to njihova želja.	Močna želja po otroku	Pomoč in podpora v pogovoru	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A36	In tudi jaz izpostavim te dileme, zato da razmišljajo o tem, kaj je za njih pomembno.	Izpostavljanje dilem	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A37	Če bi želeli otroka samo iz Slovenije, to lahko pomeni predsodek do drugačnosti, druge rase,..	Razlogi za zadržke do mednarodne posvojitve	Pogovor in podpora pri temah povezanih z mednarodno posvojitvijo	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A38	Po tem, ko dobita kandidata ali kandidat mnenje, da je primeren, torej socialno poročilo, je za mene delo končano in jim je zaupana pot posvojitve.	Končano delo s kandidati	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A39	Če pa ljudje potrebujejo neko podporo in pomoč, ob slovesu tudi povem, da sem jim na voljo za vprašanja in nadaljnje odgovore, ampak na njihovo pobudo.	Pobuda kandidatov za nadaljnjo podporo in pomoč	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A40	Če pa gre za posvojitve slovenskega otroka iz našega centra, se pravi CSD Ljubljana Center,	Delo z družino po odločbi o namestitvi z namenom	Delo z družino po končanem postopku	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po

	potem napišemo odločbo o namestitvi otroka z namenom posvojitve in spada tudi že po zakonodaji spremljanje in je zaključeno s odločbo o posvojitvi.	posvojitve	posvojitve	končanem postopku posvojitve
A41	Jaz kot socialna delavka po tem zaključku nimam pravice se vmešavati v življenje družine, se pa ljudje obračajo name, se pohvalijo, pokažejo slike in tako.	Stik na pobudo družine	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem postopku posvojitve
A42	Na primer Rusija pa zahteva poročila vsako leto do otrokove polnoletnosti, tako, da se v takih primerih srečujemo vsako leto.	Spremljanje otroka, posvojenega iz Rusije	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem postopku posvojitve
B14	V postopku posvojitve sodelujeva socialna delavka in psihologinja, ki sva v procesu priprave na posvojitvev pozorni na morebitne lastnosti, okoliščine oziroma ovire pri kandidatih, katerim je potrebno posvetiti dodatno pozornost.	Okoliščine, ki zahtevajo dodatno pozornost	Pomoč in podpora v pogovoru	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem postopku posvojitve
B15	Skušava tudi odgovoriti na vsa vprašanja in dileme kandidatov...	Sodelovanje pri odgovarjanju na vprašanja in dileme	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem postopku posvojitve
B16	... zaradi česar se včasih povezujeva in iščeva informacije tudi v sodelovanju z drugimi službami.	Iskanje informacij	Sodelovanje z drugimi službami	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem postopku posvojitve
B17	Naša podpora pa se ne konča z zaključnim mnenjem o ustreznosti kandidatov za posvojitvev oziroma z odločbo o posvojitvi.	Podpora po zaključnem mnenju	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem postopku posvojitve
B18	...se nadaljuje tudi še po posvojitvi, saj se mnogi kandidati obračajo na nas z vprašanji, ki se jim porajajo skozi življenje z	Vprašanja kandidatov	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitvev in po končanem

	otrokom.			postopku posvojitve
B19	Pri tem pa ne gre za to, da je bila priprava na posvojitve ne dovolj kvalitetna, pač pa je seveda nemogoče kandidate pripraviti na vse okoliščine, s katerimi se srečujejo v svojem vsakodnevnem življenju.	Nepredvidljive okoliščine	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
B20	Zato vsako pripravo na posvojitve zaključimo s povabilom, da se obrnejo na nas in poiščejo pomoč, če jo bodo potrebovali.	Povabilo za nadaljnjo pomoč	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
B21	Udeleženci prihajajo k nam s pričakovanji in željo po posvojitvi zdravega otroka-dojenčka, po predstavitvi stanja na področju posvojitve pa je večkrat potrebno pričakovanja redefinirati.	Redefinicija želja	Pomoč in podpora v pogovoru	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
B22	Sicer pa se srečujejo z dilemami glede starosti otroka, zdravstvenega stanja, rasne pripadnosti, posvojiti otroka iz tujine ali ne.	Pogoste dileme	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
B23	Po zaključenem postopku posvojitve naša zakonodaja ne predvideva nadaljnega postopka v smislu spremljanja posvojitve.	Zakonodaja ne predvideva spremljanja	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
B24	Ker pa se tekom postopka med kandidati in nami ustvari prijeten sodelovalni odnos, se po zaključeni posvojitvi radi oglasijo pri nas in poročajo o spremembah in novostih v njihovem življenju.	Poročanje o spremembah in novostih	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
B25	Po mojih izkušnjah postane strokovni delavec, ki dela na področju posvojitve, pomembna oseba v življenju družine s posvojenim otrokom.	Strokovni delavec kot pomembna oseba v življenju družine	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
C14	Nisem se še srečala s tem, da bi pari izrazili željo po dodatni podpori	Ni želje po dodatni podpori	Dodatna podpora in pomoč	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na

	in pomoči.		parom, ki bodo posvojili otroka	posvojitve in po končanem postopku posvojitve
C15	Posebni dileme ne izražajo.	Dileme ni	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
C16	Nekatere skrbi jih le zakonodaja, predvsem, ko gre za namestitev otroka z namenom posvojitve, saj se bojijo, da bodo biološki starši želeli otroka nazaj.	Dileme o zakonodaji	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
C17	Delo z družino po končanem postopku posvojitve poteka na njihovo željo, se pravi, če se kdaj srečajo s kakšnimi težavami, se obrnejo na nas.	Sodelovanje na pobudo družine	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D26	Predvsem sem jih zelo na voljo, veliko se pogovarjamo.	Biti na voljo	Dodatna podpora in pomoč parom, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D27	Dosegljiva sem tudi na telefon.	Dosegljivost	Dodatna podpora in pomoč parom, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D28	Podpora se mi zdi tudi, da velikokrat naglasim težave, ki jih vidim, čeprav je mogoče parov težko govoriti o tem.	Izpostavljanje težav	Dodatna podpora in pomoč parom, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D29	Največja dilema, ki jo izpostavljajo pari, je vprašanje ali nas bo otrok sprejel kot svoje starše.	Sprejemanje	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D30	Zanima jih, če se bodo uspeli povezati z otrokom.	Povezanost z otrokom	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve

D31	Dilema je tudi vprašanje otroka, ki navzven zgleda drugače.	Drugačen videz	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D32	Ali zaradi polti ali zaradi rase ali zaradi kakšne posebnosti.	Drugačen videz	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D33	Zelo malo dilem pa je o odprti posvojitvi, se pravi zaradi nekega stika z biološkimi starši, se pa sprašujejo, kako daleč iti iskanjem bioloških korenin, kako daleč iti pri kateri starosti.	Odrpta posvojitvev	Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D34	V Sloveniji s pravnomočnostjo odločbe zaključimo delo.	Zaključek dela	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D35	Rečem jim, da če bo karkoli narobe, naj se oglasio, preden vidijo, da je problem resen.	Povabilo za nadaljnje sodelovanje	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D36	Včasih se pari tudi oglasio pri meni v pisarni in se pridejo malo pokazati, nekateri pa tega ne želijo.	Obisk na CSD	Delo z družino po končanem postopku posvojitve	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
D37	Mislím, da bi spremljanje moralo biti formalno urejeno ob prelomnicah v življenju otroka.	Spremljanje družine	Delo z družino po končanem postopku	Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve
A43	Odrpta posvojitvev razumem tako, da bi obstajala tudi zakonska možnosti, da imajo biološki starši pravico do kontakta s svojim biološkim otrokom, ki so ga dali v posvojitvev in	Zakonska možnosti biti v kontaktu	Razumevanje pojma odrpte posvojitve	Odrpta posvojitvev

	obratno.			
A44	Moje mnenje je, da bi bila tudi pravica vsakega otroka in vsakega starša v biološki liniji, da se spoznata, če si to želita.	Pravica spoznati se	Razumevanje pojma odprta posvojitev	Odrpta posvojitev
A45	To je s sedanjo zakonodajo sicer mogoče, pod pogojem, da se oba strinjata in da je CSD posrednik v tem srečanju, tako da nihče razen CSD nima podatkov in se ohranja anonimnost.	Sedanja zakonodaja	Zakonodaja na področju odprtih posvojitvev	Odrpta posvojitev
A46	Včasih odrasel otrok želi spoznati svojo biološko mati, da bi bolje razumel sebe in se biološka mati s tem ne strinja, ker ima svoje bolečine povezane s tem dogodkom.	Želja otroka	Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo	Odrpta posvojitev
A47	Pomembno se mi zdi, kdaj, kako in zakaj.	Pomembni so razlogi	Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo	Odrpta posvojitev
A48	Če bi se to prehitro zgodilo, bi otrok lahko rasel z neko zmešnjavo v svoji glavi...	Zmešnjava	Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo	Odrpta posvojitev
A49	... starost in zrelost je zelo pomembna.	Pomembnost starosti in zrelosti	Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo	Odrpta posvojitev
A50	Srečala sem se s takim primerom, ko je željo po srečanju s hčerko, ki jo je dala v posvojitev, izrazila biološka mama.	Izražanje želje po srečanju	Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo	Odrpta posvojitev
A51	In CSD je povedal, da se bo potrudil, a le v primeru, če se bo njena odrasla hči strinjala s tem.	Strinjanje o stiku	Ravnanje strokovnih delavk	Odrpta posvojitev
A52	Seveda se niso razkrili nobeni podatki..	Anonimnost	Ravnanje strokovnih delavk	Odrpta posvojitev
A53	CSD je še imel dostop do vseh podatkov, tako da je	Dostop podatkov	Ravnanje strokovnih	Odrpta posvojitev

	poskušal vzpostaviti stik.		delavk	
A54	Hči je imela kar nekaj strahov, bojazni,...	Strahovi pred srečanjem	Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo	Odrpta posvojitev
B26	O odprti posvojitvi govorimo kadar posvojiteljji otroku povedo, da je posvojen in se mu omogočijo stiki z biološkimi starši, če otrok to želi.	Povedati otroku, da je posvojen in mu omogočiti stik z biološkimi starši	Razumevanje pojma odprta posvojitev	Odrpta posvojitev
B27	Prav tako imajo biološki starši možnost dobiti informacije o otroku in njegovemu življenju v posvojiteljski družini.	Pridobivanje informacij	Razumevanje pojma odprta posvojitev	Odrpta posvojitev
B28	Ohranjanje kontaktov z biološkimi starši je bolj pogosto, kadar gre za posvojitev starejšega otroka, ki je pred tem npr. bival v rejniški družini oziroma je imel pred posvojitvijo že kontakt z biološkimi starši za razliko npr. od otrok, ki gredo v posvojitev takoj po rojstvu.	Ohranjanje kontakta z biološkimi starši	Odrptost posvojitve iz rejništva	Odrpta posvojitev
B29	V primeru vzpostavljanja kontakta z biološkimi starši – največkrat gre samo za roditeljico, se v praksi na nas obrnejo že polnoletni otroci, ki želijo informacije o okoliščinah njihove posvojitve, podatke o bioloških starših, nekateri se želijo z njimi tudi srečati.	Vzpostavljanje stika z biološkimi starši	Ravnanje strokovnih delavk	Odrpta posvojitev
B30	V tem primeru preverimo pri roditeljici njeno pripravljenost za srečanje.	Preveriti pripravljenost na srečanje	Ravnanje strokovnih delavk	Odrpta posvojitev
B31	...postopek pa seveda vodimo na način, ki upošteva pravico roditeljice do anonimnosti odločitve za oddajo otroka v posvojitev.	Upoštevanje pravice do anonimnosti	Ravnanje strokovnih delavk	Odrpta posvojitev
B32	Skladno z njeno odločitvijo nato pomagamo pri izvedbi samega kontakta in/ali nudimo psihosocialno	Izvedba stika in/ali nudenje podpore	Ravnanje strokovnih delavk	Odrpta posvojitev

	podporo udeleženi v postopku.			
C18	Odrta posvojitev razumem kot dogovor posvojiteljev in bioloških staršev, da lahko biološki starši včasih kontaktirajo posvojitelje, ker jih zanima, kako gre otroku.	Dogovor bioloških staršev in staršev, ki so posvojili otroka	Razumevanje pojma odrpte posvojitve	Odrta posvojitev
C19	Na našem CSD se s primerom, da bi posvojen otrok želel spoznati svoje biološke starše ali obratno, še nismo srečali.	Brez izkušenj ravnanja	Ravnanje strokovnih delavk	Odrta posvojitev
C20	Posvojitev iz rejništva pa je bolj odrpta, saj po navadi otrok pozna svoje biološke starše in tudi v tem času ostajajo v stiku.	Posvojitev iz rejništva	Odrptost posvojitve iz rejništva	Odrta posvojitev
D38	Predvsem to, da so otrok in posvojitelji povezani z biološkim poreklom otroka.	Povezanost z bioloških poreklom otroka	Razumevanje pojma odrpte posvojitve	Odrta posvojitev
D39	Ali je to neka konkretna vez z sorodniki ali je to samo ena formalno pot komunikacije.	Vez in komunikacija	Razumevanje pojma odrpte posvojitve	Odrta posvojitev
D40	Včasih se zgodi, da se starši oglasijo z najstniškimi otroci, da bi želeli kakšne podatke o bioloških starših, če so seveda dostopni.	Podatki o bioloških starših	Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo	Odrta posvojitev
D41	..je fant zelo želel spoznati svojo biološko mamo, in nam je po dolgem času uspelo izbrskati podatke, da mama živi v Sloveniji, pa smo izvedeli, da mama ni želela nobenega stika.	Ni želje za stik	Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo	Odrta posvojitev
D42	...se je organiziralo srečanje, pa je prišlo do velikega razočaranja, saj je imela punca idealizirana pričakovanja.	Razočaranje	Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo	Odrta posvojitev
A55	Ja, seveda so potrebna izobraževanja.	Dodatna izobraževanja	Potreba po dodatnem izobraževanju	Izobraževanje strokovnih delavcev
A56	Jaz osebno kot tudi strokovno se počutim kompetentno, da delam na področju posvojitev zadnjih 5 let.	Občutek kompetentnosti	Razlogi za dodatno izobraževanje	Izobraževanje strokovnih delavcev
A57	Imela sem možnost, da	Neprepičanost	Razlogi za	Izobraževanje

	delam na področju posvojitve, a nisem čutila te moči in prepričanosti, da lahko to delam odgovorno.		dodatno izobraževanje	strokovnih delavcev
A58	Pretežka odločitev se mi je zdela, da odločam o primernosti parov.	Odgovornosti do dela	Razlogi za dodatno izobraževanje	Izobraževanje strokovnih delavcev
A59	Socialna delavka mora biti zrela za to delo.	Zrelost	Razlogi za dodatno izobraževanje	Izobraževanje strokovnih delavcev
A60	Strokovno podlago dobimo že na fakulteti, ampak to je samo osnova.	Osnovno znanje	Razlogi za dodatno izobraževanje	Izobraževanje strokovnih delavcev
A61	...izobraževanja na področju družine, različne specializacije, vse možne specializacije...	Teme družine	Teme strokovnega izobraževanja	Izobraževanje strokovnih delavcev
A62	... znanje o tem, kako posvojitve sploh potekajo.	Izobraževanje o postopku posvojitve	Teme strokovnega izobraževanja	Izobraževanje strokovnih delavcev
B33	Na področju posvojitve je vsekakor nujno poenotenje prakse centrov za socialno delo.	Poenotenje prakse in organizacija izobraževanj	Poenotenje prakse	Izobraževanje strokovnih delavcev
B34	...in organizacija ustreznih izobraževanj za strokovne delavce	Dodatna izobraževanje	Potreba po dodatnem izobraževanju	Izobraževanje strokovnih delavcev
B35	... bi obravnavali predvsem teme, ki jih s kandidati obravnavamo v postopku priprave na posvojitve.	Teme, obravnavane v postopku posvojitve	Teme strokovnega izobraževanja	Izobraževanje strokovnih delavcev
C21	Potrebna bi bila dodatna izobraževanja.	Dodatna izobraževanja	Potreba po dodatnem izobraževanju	Izobraževanje strokovnih delavcev
C22	...funkcioniranja družine, ki je posvojila otroka, o odnosih v družini, kakšne so razvoje potrebe posvojenih otrok, o pomoči ob stiski družine, o pomoči odraščajočemu posvojenemu otroku.	Teme, ki obravnavajo družino in otroke	Teme strokovnega izobraževanja	Izobraževanje strokovnih delavcev
D43	Menim, da bi bilo dobro ponuditi več izobraževanj nam, ki to delamo.	Dodatna izobraževanja	Potreba po dodatnem izobraževanju	Izobraževanje strokovnih delavcev
D44	Osebnostno imam potrebo po tem, da bi poenotili kriterije za oceno kandidatov.	Poenoteni kriteriji za oceno kandidatov	Poenotenje prakse	Izobraževanje strokovnih delavcev
D45	... tema izbora družine	Izbor družine	Teme	Izobraževanje

			strokovnega izobraževanja	strokovnih delavcev
D46	Tudi timsko delo je zelo potrebno, kako delati bolj timsko.	Timsko delo	Teme strokovnega izobraževanja	Izobraževanje strokovnih delavcev
D47	Delati bi morali bolj na izmenjavi podatkov in se bolj povezovati.	Izmenjava podatkov in povezovanje	Teme strokovnega izobraževanja	Izobraževanje strokovnih delavcev
A63	Strinjam se, da bi bile priprave na posvojitve določene z zakonom.	Mnenje	Mnenje o potrebi za zakonsko opredelitev priprav	Zakonsko določene priprave na posvojitve
A64	To je neko osnovno ogrodje za pare.	Osnovno ogrodje znanja	Pomen zakonsko opredeljenih priprav na posvojitve za kandidate	Zakonsko določene priprave na posvojitve
A65	To centru ne predstavlja nič več dela...	Količina dela	Vpliv na prakso socialnega dela	Zakonsko določene priprave na posvojitve
A66	... daje ljudem možnost, da so bolj opremljeni.	Novo znanje za kandidate	Pomen zakonsko opredeljenih priprav na posvojitve za kandidate	Zakonsko določene priprave na posvojitve
B36	Če želimo doseči poenotenje prakse, bi le-to moralo temeljiti na nekem materialnem predpisu.	Materialni predpis	Mnenje o potrebi za zakonsko opredelitev priprav	Zakonsko določene priprave na posvojitve
B37	Ali gre pri tem za zakon oziroma pravilnik, ni tako pomembno.	Oblika predpisa ni pomembna	Oblika predpisa	Zakonsko določene priprave na posvojitve
C23	Menim, da bi to bilo potrebno.	Mnenje	Mnenje o potrebi za zakonsko opredelitev priprav	Zakonsko določene priprave na posvojitve
D48	Mislim, da bi bilo potrebno ter tudi predpisati vsebine.	Mnenje	Mnenje o potrebi za zakonsko opredelitev priprav	Zakonsko določene priprave na posvojitve
D49	Vsaj dve, tri vsebine: pravno-formalni del, drugi del pa bi moral biti vsebinski del.	Predpis vsebin	Zakonsko določene vsebine	Zakonsko določene priprave na posvojitve
D50	...od razvojnih linij do razvojnih potreb, procesa	Predpis vsebin	Zakonsko določene	Zakonsko določene priprave

	odraščanja, procesa starševanja, vzgojni vidik in osebnostni vidik, postopanje v kritičnih situacijah.		vsebine	na posvojitve
D51	Ne vidim pa potrebe po tem, da bi to nujno izvajali na CSD.	Izvajanje priprav na posvojitve	Izvajalci priprav na posvojitve	Zakonsko določene priprave na posvojitve

9.2 Razporeditev izjav po temah

1. Priprave na posvojitve

• Razumevanj pojma priprav na posvojitve

(A1) Ker delam na tem področju, je moja razlaga sledeča: eno je to, kar imajo kandidati za nalogo, da pripravijo dokumentacijo, ki je zakonsko določena in pa del, ki je povezan s socialnim delom, torej, da njimi opravi razgovor, s posameznikom ali parom, o želji za posvojitve.

(A2) Jaz vsak razgovor razumem kot pripravo na posvojitve.

(A3) Vsak kontakt, obisk na domu, sodelovanje z njimi, za njuno željo, da bi posvojili otroka.

(B2) Priprava na posvojitve po mojem mnenju vključuje seznanitev para z zakonskimi določili za posvojitve otroka, proučitev ali par oziroma posameznik ustreza pogojem za posvojitve, ki jih definira stroka in pripravo posameznika oziroma para na življenje s posvojenim otrokom.

(C1) Pripravo na posvojitve razumem kot pripravo na sprejem nebiološkega otroka, kot pripravo para, da je otrok lahko drugačen od njihovim pričakovanj.

(D1) Se mi zdi, da sta dve stvari pomembni: prva stvar je, da dobro osvojijo formalnosti, saj je tega veliko in drugi del, ki je pomemben je vsebinski del.

• Priprave na centrih za socialno delo

(A4) Na našem CSD nimamo organiziranih priprav na posvojitve niti ni določeno število ur tako imenovanih priprav.

(B1) V Sloveniji nimamo izdelanega enotnega koncepta oziroma smernic za delo na področju priprave parov oziroma posameznika na posvojitve.

• Izvajalci priprav na posvojitve na CSD

(B3) Priprave na posvojitve na CSD Moste-Polje izvaja socialna delavka in psihologinja.

(C2) Na našem CSD sodelujeta v postopku priprav na posvojitve socialna delavka in psihologinja.

(C3) Socialna delavka predstavi socialni vidik, zakon in sam postopek.

(C4) Psihologinja parom predstavi razvojna obdobja otroka, odnose v družini od prihodu otroka, razvojne potrebe otroka in kako naj bi potekalo sprejemanje otrokovih lastnosti.

- **Priprave na posvojitve v okviru društev**

(A5) Kandidate seznanim s tem, kaj v Sloveniji obstaja izven delovanja Centrov za socialno delo, se pravi v okviru društev.

(A6) Seveda pa je to njihova volja in ni vezano na samo odločitev, ali sta primerna za posvojitve otroka.

(A7) Smatram tudi, da je usmeritev na take priprave priprava para ali pa del priprave.

(C5) Pare tudi napotimo v društva, ki niso v okviru CSD, se pravi Družinsko-terapevtski center in Društvo Deteljica.

(C6) ... vendar udeležitev teh priprav na posvojitve ni obvezna.

(D5) Jaz jih tudi vedno napotim v organizirane oblike priprav na posvojitve.

(D6) Ne zahtevam, da se jih udeležijo, vendar jim dam podatek in toplo priporočim, potem pa se sami odločijo.

(D22) ... parom priporočam vključitev v te skupine, sicer imajo nekaj slabosti, ampak je prednost v tem, da imajo okoli sebe osebe s podobnimi izkušnjami.

- **Osnovni cilj priprav na posvojitve**

(B9) Skozi podporo in opolnomočenje bodočih staršev v procesu priprav na posvojitve zasledujemo osnovni cilj, ki je skrb za otrokovo dobro.

- **Namen priprav na posvojitve**

(B12) Namen priprav je v tem, da starše opremimo za boljšo skrb za otroka.

- **Obseg priprav na posvojitve**

(A8) Jaz delam tako, da opravi nekaj razgovorov, približno do 6 srečanj.

(A14) Približno 6 srečanj po eno uro.

(B6) Pripravam namenimo okvirno 10 do 13 razgovorov, vključno z razgovori, ki jih opravi psihologinja.

(B7) Število razgovorov je odvisno od predhodne priprave kandidatov za posvojitve.

(C7) Priprave potekajo približno 6 mesecev, približno 12 do 15 ur.

(D14) Imamo dva do tri skupnih pogovorov, ki trajajo do dve uri...

(D15) ... obisk na domu do dve uri.

(D16) ... imamo tudi individualne intervjuje za psihološko poročilo, po navadi dva razgovora.

(D17) In na koncu vsaj še en skupni razgovor.

- **Delo kandidatov**

(A9) Ljudje iščejo od informacij do napotil za literaturo, ki obravnava to temo, sem spadajo tudi otroške knjige, tudi na internetu je veliko dostopnega gradiva in informacij.

(B8) ...saj se namreč nekateri kandidati že sami dobro seznanijo s postopkom posvojitve, se torej individualno izražajo, iščejo informacije, se povezujejo z osebami, ki so že posvojile otroka, in k nam že pridejo opremljeni z osnovnim vedenjem o postopku posvojitve.

(D7) Podam jim tudi seznam knjig, kakšen film priporočim za ogled.

(D8) ...povem, naj se nujno povežejo z vsaj dvema družinama, ki imajo izkušnjo posvojitve, naj se z njimi pogovorijo, kako so oni začeli razmišljati o posvojitvi, kako sedaj živijo, kakšne so spremembe v življenju kot pa če otroka sam rodiš.

(D24) Povem jim tudi, da morajo biti pari sami zelo asertivni, veliko morajo sami narediti, iskati informacije.

- **Obravnavane teme pogovorov**

(A10) Povem jim tudi izkušnje, ko odrasli z izkušnjo posvojitve iščejo svoje biološke korenine.

(A11) Kar nekaj imam takih izkušenj, da ljudi potem ne zanima, s čim vse se človek lahko sreča, se pravi ne samo z izkušnjami, ki te delajo srečno, temveč vse, kar lahko prinese življenje, drugačnost in tako naprej in seveda je pomembno, kakšna ta človeka sta, kako sta opremljena za življenjske izzive in seveda starševske, a vseeno malo drugačne izzive.

(A15) Usmerjeni smo v to, kar par že prej napiše v svojem življenjepis.

(A16) Meni je pomembno, da se skozi razgovore par predstavi.

(A17) Da predstavi sebe, svoje izkušnje iz otroštva, iz življenja, kakšna človeka sta, kakšni so njuni hobiji, kakšen je motiv za posvojitvev otroka.

(A18) Zanima me tudi, kako delujeta in sodelujeta kot par, ker to kar ona dva ustvarjata skupaj v življenju, tega bo deležen otrok.

(A19) Kako družina živi, kako je povezana z drugimi, kako rešujeta konflikte, kako se pogovarjata.

(A20) Ali je njuno življenje del ljubeče skupnosti, saj bo tega deležen tudi otrok.

(A21) Zanima me, kako se soočajo z drugačnostjo, kakšni so predsodki, vrednote, kako njuna socialna mreža gleda na drugačnost.

(B4) ...in sicer tako, da z zakoncema opravimo več poglobljenih svetovalnih razgovorov z namenom seznanitve s samim postopkom posvojitve in zakonskimi določili, spoznavanja osebnostnih lastnosti kandidatov in vsebine partnerskega odnosa, predstavitve življenjskih izkušenj, ocenjevanja motivov za posvojitve, pričakovanj v zvezi s posvojitvijo, spoznavanja posebnosti življenja s posvojenim otrokom ter ocenjevanja pripravljenosti kandidatov na starševstvo posvojenemu otroku.

(B5) ... kdaj in kako povedati otroku, da je posvojen, pravici otroka do vseh informacij, pomenu ohranjanja otrokovega kulturnega in nacionalnega ozadja, vzgoji, razvojnih potrebah otroka, upoštevanju perspektive otroka, teoriji varne navezanosti, pozornosti na ključne trenutke v otrokovem življenju ipd.

(B10) Kandidatom predstavimo ključna znanja za otrokov zdrav celostni razvoj in posebnosti, na katere je potrebno biti pozoren v življenju s posvojenim otrokom.

(B11) Pogovorimo se o povsem praktičnih stvareh, ki so koristne tako za starše kot za otroke.

(B13) S kandidati se v postopku priprave na posvojitve pogovarjamo o za otroka pomembnih dejstvih in eno od njih je tudi odprta posvojitve oziroma pravica do vse svoje resničnosti.

(C8) Zelo pomembno je, da pari napišejo dober življenjepis.

(C9) Življenjepis je osnova, s katero se pari predstavijo in jih tako spoznamo.

(C10) V življenjepisih opišejo svojo matično družino, svoje vrednote, s čim se ukvarjajo, kako si predstavljajo skrb za tujega otroka.

(C11) O tem temah se potem tudi mi pogovarjamo.

(C12) Pare pripravimo tudi na to, kdaj in kako povedati otroku, da je posvojen.

(C13) Pogovarjamo se o biološki preteklosti otroka in kako je ne smejo zanikati.

(D2) Nekateri pridejo z zelo izdelanimi pojmi, tam delamo na tem, da njihove idealizirane predstave spravimo bolj v realnost.

(D3) Poudarjamo specifične posebnosti posvojenega otroka in se tega ne zaobide.

(D4) Meni osebno je tudi pomembno, da preverim kapaciteto za odnos, kapaciteto za vzgojo, za starševstvo, čustveno toleranco, kako ohranjati čustveno kontrolo pri stiskah.

(D9) ... kako sorodstvo gleda na to, preverim širšo socialno mrežo, kako sprejemajo ljudi itd.

(D10) Preverim tudi partnersko komponento, kadar so kandidati v paru.

(D11) Zanima me, česa sta zmožna kot partnerja, koliko sta zmožna sprejeti novo osebo v življenje, kako prenašata stres, ko nista istega mnenja.

(D12) Prihod otroka predstavlja preizkus za partnerja.

(D13) Veliko se pogovarjamo kakšne so potrebe otroka v različnih razvojnih obdobjih.

(D18) ... splošnih stališč o otroku in o vzgoji...

(D19) ... se pogovarjamo tudi o splošni kapaciteti odnosa.

(D20) Predvsem o tem, koliko so pari vpeti v socialno mrežo, na kakšen način gojijo odnose.

(D21) ... raziskujem povezovanje z drugimi ljudmi.

(D23) Pogovarjamo se tudi o drugačnem telesnem razvoju otrok, kako bi se s tem soočali.

(D25) Predstavim jim izkušnje, ko so otroci želeli spoznati svoje biološke starše in se o tem pogovarjamo tako, da so opremljeni tudi s tem znanjem.

- **Občutljivost do občutkov ljudi**

(A12) Moja izkušnja je, da kadar sem odprla to temo, to ljudi prestraši, obremeni ali pa jih tudi ogrozi.

(A13) Vidim, da to zahteva mojo previdnost, do kam se giblje razgovor, seveda do tam, kjer je par odprt in zmore to sprejeti.

2. Podpora, pomoč in delo z družino med pripravami na posvojitve in po končanem postopku posvojitve

- **Dodatna podpora in pomoč parom, ki bodo posvojili otroka**

(A22) Ko sem se jaz srečevala s pari ali s posameznikom, niso izrazili, da bi potrebovali kakšno posebno ali dodatno podporo in pomoč.

(A24) Pari oziroma posamezniki niso govorili o tem, da bi zaradi lastne situacije, torej neplodnosti, doživljali take stiske, da bi potrebovali še dodatno pomoč.

(A25) Lahko pa samo o tem niso želeli ali upali govoriti.

(A26) Če bi to željo po pogovoru zaznala, bi jo seveda podprla, saj je zaželeno, da ljudje poiščemo pomoč, ko smo v stiski.

(A27) Osebno tega ne vidim kot dodatno stigmo.

(C14) Nisem se še srečala s tem, da bi pari izrazili željo po dodatni podpori in pomoči.

(D26) Predvsem sem jih zelo na voljo, veliko se pogovarjamo.

(D27) Dosegljiva sem tudi na telefon.

(D28) Podpora se mi zdi tudi, da velikokrat naglasim težave, ki jih vidim, čeprav je mogoče parov težko govoriti o tem.

- **Pomoč in podpora v pogovoru**

(A23) So pa seveda tisti pari, ki so imeli izkušnjo z zdravljenjem z biomedicinsko pomočjo in ni bilo uspešno, imeli potrebo govoriti o tem nekaj časa in kako je to psihično naporno in stresno, ampak to v razgovoru.

(A35) Tega ljudje sicer ne izpostavljajo in so pripravljeni narediti vse, samo da bi posvojili otroka, ker je to njihova želja.

(B14) V postopku posvojitve sodelujeva socialna delavka in psihologinja, ki sva v procesu priprave na posvojitve pozorni na morebitne lastnosti, okoliščine oziroma ovire pri kandidatih, katerim je potrebno posvetiti dodatno pozornost.

(B21) Udeleženci prihajajo k nam s pričakovanji in željo po posvojitvi zdravega otroka- dojenčka, po predstavitvi stanja na področju posvojitve pa je večkrat potrebno pričakovanja redefinirati.

- **Vprašanja parov, ki bodo posvojili otroka**

(A28) Nekih generalnih dilem ni.

(A29) ...se pa pari sprašujejo o nizkem številu otrok, ki ustrezajo pogojem za posvojitve v primerjavi s številom kandidatov...

(A30) ... se sprašujejo, kako otroka posvojiti v tujini in kakšne so te poti.

(A31) Kakšni pari imajo tudi vprašanja o tem, kakšne izzive prinaša posvojitve temnopoltega otroka, čeprav tega ne vidim množično.

(A32) Ne za njiju kot par, ki to sprejemata, ampak kaj bi za tega otroka pomenilo življenje v Sloveniji, kjer je večina naroda belopolta.

(A36) In tudi jaz izpostavim te dileme, zato da razmišljajo o tem, kaj je za njih pomembno.

(B15) Skušava tudi odgovoriti na vsa vprašanja in dileme kandidatov...

(B22) Sicer pa se srečujejo z dilemami glede starosti otroka, zdravstvenega stanja, rasne pripadnosti, posvojiti otroka iz tujine ali ne.

(C15) Posebnih dilem ne izražajo.

(C16) Nekatere skrbi jih le zakonodaja, predvsem, ko gre za namestitev otroka z namenom posvojitve, saj se bojijo, da bodo biološki starši želeli otroka nazaj.

(D29) Največja dilema, ki jo izpostavljajo pari, je vprašanje ali nas bo otrok sprejel kot svoje starše.

(D30) Zanima jih, če se bodo uspeli povezati z otrokom.

(D31) Dilema je tudi vprašanje otroka, ki navzven zgleda drugače.

(D32) Ali zaradi polti ali zaradi rase ali zaradi kakšne posebnosti.

(D33) Zelo malo dilem pa je o odprti posvojitvi, se pravi zaradi nekega stika z biološkimi starši, se pa sprašujejo, kako daleč iti iskanjem bioloških korenin, kako daleč iti pri kateri starosti.

- **Pogovor in podpora pri temah povezanih z mednarodno posvojitvijo**

(A33) Če nekdo ne bi razmišljal o mednarodni posvojitvi, se pravi, da bi želel izključno otroka iz Slovenije, se pogovarjamo tudi zakaj je temu tako.

(A34) Lahko gre za predsodek ali pa za finance, namreč mednarodne posvojitve zahtevajo finančni zalogaj.

(A37) Če bi želeli otroka samo iz Slovenije, to lahko pomeni predsodek do drugačnosti, druge rase,...

- **Delo z družino po končanem postopku posvojitve**

(A38) Po tem, ko dobita kandidata ali kandidat mnenje, da je primeren, torej socialno poročilo, je za mene delo končano in jim je zaupana pot posvojitve.

(A39) Če pa ljudje potrebujejo neko podporo in pomoč, ob slovesu tudi povem, da sem jim na voljo za vprašanja in nadaljnje odgovore, ampak na njihovo pobudo.

(A40) Če pa gre za posvojitev slovenskega otroka iz našega centra, se pravi CSD Ljubljana Center, potem napišemo odločbo o namestitvi otroka z namenom posvojitve in spada tudi že po zakonodaji spremljanje in je zaključeno s odločbo o posvojitvi.

(A41) Jaz kot socialna delavka po tem zaključku nimam pravice se vmešavati v življenje družine, se pa ljudje obračajo name, se pohvalijo, pokažejo slike in tako.

(A42) Na primer Rusija pa zahteva poročila vsako leto do otrokove polnoletnosti, tako, da se v takih primerih srečujemo vsako leto.

(B17) Naša podpora pa se ne konča z zaključnim mnenjem o ustreznosti kandidatov za posvojitev oziroma z odločbo o posvojitvi.

(B18) ...se nadaljuje tudi še po posvojitvi, saj se mnogi kandidati obračajo na nas z vprašanji, ki se jim porajajo skozi življenje z otrokom.

(B19) Pri tem pa ne gre za to, da je bila priprava na posvojitev ne dovolj kvalitetna, pač pa je seveda nemogoče kandidate pripraviti na vse okoliščine, s katerimi se srečujejo v svojem vsakodnevnem življenju.

(B20) Zato vsako pripravo na posvojitev zaključimo s povabilom, da se obrnejo na nas in poiščejo pomoč, če jo bodo potrebovali.

(B23) Po zaključenem postopku posvojitve naša zakonodaja ne predvideva nadaljnjega postopka v smislu spremljanja posvojitve.

(B24) Ker pa se tekom postopka med kandidati in nami ustvari prijeten sodelovalni odnos, se po zaključeni posvojitvi radi oglasijo pri nas in poročajo o spremembah in novostih v njihovem življenju.

(B25) Po mojih izkušnjah postane strokovni delavec, ki dela na področju posvojitve, pomembna oseba v življenju družine s posvojenim otrokom.

(C17) Delo z družino po končanem postopku posvojitve poteka na njihovo željo, se pravi, če se kdaj srečajo s kakšnimi težavami, se obrnejo na nas.

(D34) V Sloveniji s pravnomočnostjo odločbe zaključimo delo.

(D35) Rečem jim, da če bo karkoli narobe, naj se oglasio, preden vidijo, da je problem resen.

(D36) Včasih se pari tudi oglasio pri meni v pisarni in se pridejo malo pokazati, nekateri pa tega ne želijo.

(D37) Mislim, da bi spremljanje moralo biti formalno urejeno ob prelomnicah v življenju otroka.

- **Sodelovanje z drugimi službami**

(B16) ... zaradi česar se včasih povezujeva in iščeva informacije tudi v sodelovanju z drugimi službami.

3. Odprta posvojitve

- **Razumevanje pojma odprta posvojitve**

(A44) Moje mnenje je, da bi bila tudi pravica vsakega otroka in vsakega starša v biološki liniji, da se spoznata, če si to želita.

(B26) O odprti posvojitvi govorimo kadar posvojitelji otroku povedo, da je posvojen in se mu omogočijo stiki z biološkimi starši, če otrok to želi.

(B27) Prav tako imajo biološki starši možnost dobiti informacije o otroku in njegovemu življenju v posvojiteljski družini.

(C18) Odprto posvojitve razumem kot dogovor posvojiteljev in bioloških staršev, da lahko biološki starši včasih kontaktirajo posvojitelje, ker jih zanima, kako gre otroku.

(D38) Predvsem to, da so otrok in posvojitelji povezani z biološkim poreklom otroka.

(D39) Ali je to neka konkretna vez z sorodniki ali je to samo ena formalno pot komunikacije.

- **Želja bioloških staršev in otrok, da se spoznajo**

(A46) Včasih odrasel otrok želi spoznati svojo biološko mamo, da bi bolje razumel sebe in se biološka mati s tem ne strinja, ker ima svoje bolečine povezane s tem dogodkom.

(A47) Pomembno se mi zdi, kdaj, kako in zakaj.

(A48) Če bi se to prehitro zgodilo, bi otrok lahko rasel z neko zmešnjavo v svoji glavi...

(A49) ... starost in zrelost je zelo pomembna.

(A50) Srečala sem se s takim primerom, ko je željo po srečanju s hčerko, ki jo je dala v posvojitev, izrazila biološka mama.

(A54) Hči je imela kar nekaj strahov, bojazni,...

(D40) Včasih se zgodi, da se starši oglasijo z najstniškimi otroci, da bi želeli kakšne podatke o bioloških starših, če so seveda dostopni.

(D41) ..je fant zelo želel spoznati svojo biološko mamo, in nam je po dolgem času uspelo izbrskati podatke, da mama živi v Sloveniji, pa smo izvedeli, da mama ni želela nobenega stika.

(D42) ...se je organiziralo srečanje, pa je prišlo do velikega razočaranja, saj je imela punca idealizirana pričakovanja.

- **Ravnanje strokovnih delavk**

(A51) In CSD je povedal, da se bo potrudil, a le v primeru, če se bo njena odrasla hči strinjala s tem.

(A52) Seveda se niso razkrili nobeni podatki..

(A53) CSD je še imel dostop do vseh podatkov, tako da je poskušal vzpostaviti stik.

(B29) V primeru vzpostavljanja kontakta z biološkimi starši – največkrat gre samo za roditeljico, se v praksi na nas obrnejo že polnoletni otroci, ki želijo informacije o okoliščinah njihove posvojitve, podatke o bioloških starših, nekateri se želijo z njimi tudi srečati.

(B30) V tem primeru preverimo pri roditeljici njeno pripravljenost za srečanje.

(B31) ...postopek pa seveda vodimo na način, ki upošteva pravico roditeljice do anonimnosti odločitve za oddajo otroka v posvojitev.

(B32) Skladno z njeno odločitvijo nato pomagamo pri izvedbi samega kontakta in/ali nudimo psihosocialno podporo udeležnim v postopku.

(C19) Na našem CSD se s primerom, da bi posvojen otrok želel spoznati svoje biološke starše ali obratno, še nismo srečali.

- **Odprtost posvojitve iz rejništva**

(B28) Ohranjanje kontaktov z biološkimi starši je bolj pogosto, kadar gre za posvojitev starejšega otroka, ki je pred tem npr. bival v rejniški družini oziroma je imel pred posvojitvijo že kontakt z biološkimi starši za razliko npr. od otrok, ki gredo v posvojitev takoj po rojstvu.

(C20) Posvojitev iz rejništva pa je bolj odprta, saj po navadi otrok pozna svoje biološke starše in tudi v tem času ostajajo v stiku.

- **Zakonodaja na področju odprtih posvojitvev**

(A45) To je s sedanjo zakonodajo sicer mogoče, pod pogojem, da se oba strinjata in da je CSD posrednik v tem srečanju, tako da nihče razen CSD nima podatkov in se ohranja anonimnost.

4. Strokovno izobraževanje

- **Potreba po dodatnem izobraževanju**

(A55) Ja, seveda so potrebna izobraževanja.

(B34) ...in organizacija ustreznih izobraževanj za strokovne delavce

(C21) Potrebna bi bila dodatna izobraževanja.

(D43) Menim, da bi bilo dobro ponuditi več izobraževanj nam, ki to delamo.

- **Razlogi za dodatno izobraževanje**

(A56) Jaz osebno kot tudi strokovno se počutim kompetentno, da delam na področju posvojitve zadnjih 5 let.

(A57) Imela sem možnost, da delam na področju posvojitve, a nisem čutila te moči in prepričanosti, da lahko to delam odgovorno.

(A58) Pretežka odločitev se mi je zdela, da odločam o primernosti parov.

(A59) Socialna delavka mora biti zrela za to delo.

(A60) Strokovno podlago dobimo že na fakulteti, ampak to je samo osnova.

- **Teme strokovnega izobraževanja**

(A61) ...izobraževanja na področju družine, različne specializacije, vse možne specializacije...

(A62) ... znanje o tem, kako posvojitve sploh potekajo.

(B35) ... bi obravnavali predvsem teme, ki jih s kandidati obravnavamo v postopku priprave na posvojitve.

(C22) ...funkcioniranja družine, ki je posvojila otroka, o odnosih v družini, kakšne so razvoje potrebe posvojenih otrok, o pomoči ob stiski družine, o pomoči odraščajočemu posvojenemu otroku.

(D45) ... tema izbora družine

(D46) Tudi timsko delo je zelo potrebno, kako delati bolj timsko.

(D47) Delati bi morali bolj na izmenjavi podatkov in se bolj povezovati.

- **Poenotenje prakse**

(B33) Na področju posvojitve je vsekakor nujno poenotenje prakse centrov za socialno delo.

(D44) Osebnostno imam potrebo po tem, da bi poenotili kriterije za oceno kandidatov.

5. Zakonsko določene priprave na posvojitev

• Mnenje o potrebi za zakonsko opredelitev priprav

(A63) Strinjam se, da bi bile priprave na posvojitev določene z zakonom.

(B36) Če želimo doseči poenotenje prakse, bi le-to moralo temeljiti na nekem materialnem predpisu.

(C23) Menim, da bi to bilo potrebno.

(D48) Mislim, da bi bilo potrebno ter tudi predpisati vsebine.

• Pomen zakonsko opredeljenih priprav na posvojitev za kandidate

(A64) To je neko osnovno ogrodje za pare.

(A66) ... daje ljudem možnost, da so bolj opremljeni.

• Vpliv na prakso socialnega dela

(A65) To centru ne predstavlja nič več dela...

• Oblika predpisa

(B37) Ali gre pri tem za zakon oziroma pravilnik, ni tako pomembno.

• Zakonsko določene vsebine

(D49) Vsaj dve, tri vsebine: pravno-formalni del, drugi del pa bi moral biti vsebinski del.

(D50) ...od razvojnih linij do razvojnih potreb, procesa odraščanja, procesa starševanja, vzgojni vidik in osebnostni vidik, postopanje v kritičnih situacijah.

• Izvajalci priprav na posvojitev

(D51) Ne vidim pa potrebe po tem, da bi to nujno izvajali na CSD.

9.3 Vprašanja za intervju

- Kaj si predstavljate pod pojmom 'priprave na posvojitve'?
- Kako potekajo priprave na posvojitve na vašem CSD? Če jih ni, kako si predstavljate, da bi potekale?
- Koliko časa posvetite pripravam na posvojitve (obseg ur)?
- Katere vsebine se obravnavajo in s katerim namenom?
- Kakšna podpora je namenjena udeležnim v postopku posvojitve in v procesu priprav na posvojitve?
- S katerimi dilemami se največkrat srečujejo udeleženi?
- Kako poteka delo z družino po končanem postopku posvojitve?
- Kaj razumete s pojmom 'odprta posvojitve'?
- Kako ravnate v primeru odprtih posvojitve?
- Bi bila glede priprav na posvojitve za strokovne delavce potrebna dodatna izobraževanja? Če ja, katere teme bi obravnavali na izobraževanjih?
- Kakšno je vaše mnenje o tem, da bi bile priprave na posvojitve določene z zakonom?

10 POVZETEK

Osrednja tema diplomske naloge je bila praksa vodenja priprav na posvojitve na centrih za socialno delo v ljubljanski regiji. V prvem delu teoretičnega uvoda predstavim posvojitve; različne definicije posvojitve in osnovne pojme, ki se uporabljajo, ko je govora o posvojitvi. V drugem delu predstavim priprave na posvojitve kot jih opredeljuje Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo ter priprave na mednarodno posvojitve. Tretji del teoretičnega uvoda pokaže vsebinski pogled na priprave na posvojitve. V tej temi so zajeti teoretski pristopi, ki so nam v pomoč pri razumevanju otroka, ki je posvojen, perspektiva otroka in perspektiva para. V četrtem delu pa je predstavljeno socialno delo na področju posvojitve in obsega teme dela z otroki v procesu posvojitve, dela s starši v procesu posvojitve, skupinskega dela in dela z družino po končanem postopku posvojitve.

Cilj empiričnega dela diplomske naloge je bilo ugotoviti kakšna je praksa vodenja priprav na posvojitve na centrih za socialno delo v ljubljanski regiji. V raziskavi so zajeti pogledi štirih strokovnih delavk, ki delajo na področju posvojitve na centrih za socialno delo v ljubljanski regiji. V raziskavi me je zanimalo, kako centri za socialno delo vodijo priprave na posvojitve, koliko so obsežne in katere vsebine se obravnavajo, kakšna psihosocialna pomoč je namenjena parom, ki bodo posvojili, kakšno je delo z družino po končanem postopku posvojitve, kakšno je ravnanje v primerih odprtih posvojitve, kakšna strokovna izobraževanja bi potrebovali strokovni delavci za še boljše vodenje priprav na posvojitve in kakšno je stališče strokovnih delavcev do tega, da bi bile priprave na posvojitve določene z zakonom.

Rezultati raziskave so pokazali, da se prakse vodenja priprav med centri za socialno delo razlikujejo, to pa lahko pripišemo predvsem temu, da ni poenotene prakse dela na področju posvojitve. Pokazala se je potreba po izobraževanju strokovnih delavcev in po zakonsko opredeljenih pripravah na posvojitve.